

DOM in SVET

LEPOSLOVJU - ZNANSTVU

LJUBLJANA

Leto XVIII. 1905

Štev. 3.

VSEBINA.

	Stran
Lea Fatur: V burji in strasti. Povest	129
Marijan: Maloruska	136
Fr. S. Finžgar: Še enkrat... Črtica	138
Marijan: In zopet...	144
Silvin Sardenko: Skrivnosten sen. 1.—12.	145
Fr. Štingl: František Sušil. Češkemu buditelju, duhovniku, pesniku in učenjaku k stoletnici. (Konec)	148
Anton Medved: Vem, čutim...	150
Ivan Ivanovič: Čarovnica. Pripovedka. (Konec)	151
Zvonimir: Vran	158
Ante Gaber: S prve jugoslovanske umetniške razstave v Belgradu. (Dalje)	159
A. Breznik: O stavi dopovednega glagola	162
D'r. E. Lampe: Londonski izprehodi. (Dalje)	167
J. K.: Rodbinski priimki na Slovenskem. Napravljeni iz kra- jevskih imen. (Dalje)	174
Zvonimir: Večerni vzdih	176
Zvonimir: Sam...	176
Književnost	177
To in ono	182
Šah in skrivalnica na ovitku.	

SLIKE.

Priloga: Za kratek čas. Anton Koželj.

Satira. I. Vavpotič. — Pogled v bodočnost. I. Vavpotič. — Pustne šeme v Peterburgu. Makovskij. — Rajhenburg. M. Jama. — Papež Leon X. Rafael Santi. — Črnogorke žalujejo za mrličem. — Vojaška straža pred Zimsko palačo med nemiri. — E. Loubet, predsednik francoske republike. — František Sušil. — Martin Krpan z Vrha pri Sv. Trojici. — Japonci vzamejo portartursko utrdbo. — Na trgu v Vladivostoku. — Kardinal Merry del Val. — Carski kiosk pri blagoslavljanju vode pred Zimsko palačo. — Knez Svjatopolk Mirskij, bivši ruski notranji minister. — S. J. Witte, ruski finančni minister. — Veliki knez Sergij, umorjen dne 8. febr. t. l. v Moskvi. — Franc Košut, voditelj mažarske opozicije. — Grof Julij Andrassy. — Grof Khuen-Hedervary, prej hrvaški ban, sedaj ogrski minister a latere.

„Dom in Svet“ izhaja prvega dne vsakega meseca.

Urednika: **dr. Mihael Opeka** za leposlovje, **dr. Evgen Lampe** za znanstvo in ilustracije. — Založnik in lastnik: „**Marijanišče**“. — Tiska „Katoliška Tiskarna“ v Ljubljani.

Naročnina: 9 K, za dijake 6 K 80 h, za Ameriko 2·5 dolarja, za Italijo 11 lir, za Nemčijo 10 mark. Sprejema lastništvo in upravništvo v „**Marijanišču**“

SATIRA.

I. VAVPOTIČ.

LEA FATUR:

V BURJI IN STRASTI.

POVEST.

I.

Pod gorami burja spi,
joče, ko se prebudi
razsrđi se kadar vstaja
piha, tuli in razgraja.

Luka, stari poštni hlapec, je privozil s suhim kljusetom pred kolodvor. Polagoma je splezal z voza, pokrtil konja s kocem, vrgel vajeti čez kol načelnikovega vrta, vzel vrečo s pismeno pošto, jo vrgel na ramo in podrsaval v predvor kolodvora. Pri blagajni sta čakala le dva Kotjanca, drugi potniki so se sprehajali pred kolodvorom. Vrli sluga postaje, Boštjančič, mož ogromnih brk, v visokih škornjih, je imel veliko opravila. Stehtaval je „coli“ in jih nosil vun. Hodil je z urnim, odločnim korakom in se ni zmenil za opombe pomenka željnega Luka.

Luka je zazeval in stopil na peron. Tu sta se sprehajala sodnik in adjunkt v živahnem pogovoru. Juriščan in Šembijec pa sta stala in opazovala vzhodno stran neba. Pridružil se jima je Luka in zmajal z glavo.

Sodna uradnika sta prišetala bliže in poprašala, kaj bo?

„Burja“, je odgovoril Luka nakratko.

„Kaka burja“, se je smejal sodnik, „saj je toplo in tiho kakor o sv. Jakopu; ta sneg je ravno za parado; še malo solnca, pa ni sledu o njem. Krasne zimske dneve imamo.“

Ozrl se je po okolici. Res je blestela posnežena pokrajina v žaru zimskega solnca. Tiho so molele gore gole vrhove v zrak — tiho — ker spala je burja pod zasneženim kraškim gorovjem. Po cesti proti strmemu Globovniku so hiteli vozovi, na trnovski mlaki so se drsali razigrani otroci — skrivljena drevesa v dragi nad lepim Trnovem so stala nepremično. Nemo je gledal goli vrh Straže v svet in sanjal o nekdanjih dneh, ko še ni hodil človek po teh dolih, ko je močila voda njeno in njenih sosed vznožje. Ponosno je stala cerkev na griču in kraljevala nad pokrajino; na visokem stolpu se je svetilo nje žezlo — zlati križ. V njenem vznožju, pod njenim varstvom so se zbirale prijazne hiše krog visokega šolskega poslopja. Krog nje, v njej, se je sredotočilo življenje okoličanov. K cerkvi so hiteli v zimskem pišu, v letnem žaru — v veselih

pomenkih, radostnih lic. Pod šumečimi lipami so se shajali možje, so čakali fantje deklet. Črne oči so se srečale — bolečine hrepenenja so se zbudile in privedle mlado dvojico do stopnjic oltarja, kjer je blagoslovila cerkev njuno ljubezen, kjer sta si prisegla večno zvestobo. In ko je izklila mlada vejica na deblu njune ljubezni, jo je sprejela cerkev ljubeznivo v svoje krilo, pomočila jo je v vodi življenja, da se bode krepko razvijala in trdno stala v vihrak sveta. In šibka vejica je porastla, iz otroka je postal resen mož in večkrat se je vračal truden k cerkvi, okaljen od svetnega blata. Sprejela ga je ljubeznivo, očistila madežev, okrepila s kruhom življenja in — romal je dalje — hodil je in blodil — saj zmota je življenje. Sušila se je veja v solnčnem žigu, utrudil se je človek na poti življenja — vračal se je zopet k cerkvi — nevreden ali poln zaupanja. Od nje spremljan je zapustil duh prsteno ječo, nad prahom pa so šumele one iste lipe, ki so bile priče njegovih prvih korakov do kraljice-cerkve.

Morda niso mislili možje stoječi na kolo-dvoru tako daleč, vendar so obviseli njih pogledi s spoštovanjem na ponosni stavbi na griču, ki je bila kras okolici. Luka pa je pokimal na besede sodnikove, nasmejale se je zvito in pokazal na vzhodno stran neba, kjer se je dvigala neka meglena stena, dočim je jel pihati oster zrak.

„Naj pogledajo, gospod komisar, burja ima zastavo — poldan bo — kmalu bo ples, in še kakšen! Kotjanka prihaja. Hej, burja! Midva sva si dobra znanca; kolikokrat sva se tepla na Globovniku, ko ni bilo še železnice in sem vozil pošto do Zagorja na Pivki. Hej, burja!“

Luka je zaškilil in se ozrl po poslušavcih. Bili so sodnik in adjunkt, Kotjanca, Juriščan in Šembijec. Pristopila sta k njim še načelnik postaje z rdečo kapo, in sluga v visokih škornjih. Vsi so radi poslušali zgovornega starega postiljona, saj so postiljoni nekdanj doživeli mnogo spomina vrednega, vozeč po samotnih klancih, skozi tihe gozde in roparske brloge. Luka je potegnil klobuk na

čelo in vzdihnil: „Poštni hlapec in poštni konj — nista zastonj. Na potu v burji in snegu, čez zamete in čez vode — pošta mora iti naprej. Hej! Enkrat so me čakali v Dolenjskem potoku. Štirje so bili — eden je prijel konja, drugi trije so hoteli skočiti nad pošto. Potegnil sem pištolo, udaril na desno — na levo — in zavpil na konja. Konj je bil močan in pameten — otrese se je primojduševcev in zdirjal. Roparji pa za nami! Par krogelj mi je frčalo prek glave, vendar sem srečno ušel. Denarja sem imel v pošti — dosti denarja, roparji so to vedeli. Jaz sem ušel — nekdo drugi pa ni — dobili so ga pri Rupi, pobili, vzeli denar in izginili. Pa kaj roparji — burja, burja! Ta mi je dajala popra! Onkrat je bil ples — celih osem dni je divjala, zameti so bili ko gora, mraz ko kača — vsi peklenščeki so bili takrat v burji. V Trnovem je vzela dve strehi, prevrgla nekaj senenih voz na potu v Reko, Ličanovemu hlapcu je prevrgla voz z moko tam na vrhu Globovnika. Jaz sem peljal iz Zagorja — k sreči sem si naložil kamenja v voz. Ko pridem na Globovnik, hej! To vam je bil ples. Ličanov voz je ležal v jarku, hlapec, ves zmeden od burje, je tiral konje iz snega. Skočil sem s svojega voza. Burja je tulila, pritiskala proti jarku, pa se ji ni posrečilo: jaz sem pritiskal od jarka, konj je bil močan, in prišla sva srečno skozi. Pri Ličanovih sem povedal, da so poslali par hlapcev na Globovnik, a vse moke pa le niso dobili — burja je vrgla kar cele žaklje na dno Globovnika. Naša gospodična Malka pa se je smejala, ko sem pripeljal pošto, polno kamenja. Rekla je, da je zelje že potlačeno . . . No, pa veste zakaj se je takrat burja tako razjezila? No — ko so se stajali zameti, so našli mrtvo truplo Capinke iz Bača. Prepirala se je s pritepenim zetom, peljala sta se k „dnevu“, se pobotala pred sodnikom in šla skupaj nazaj. A domov je prišel zet sam in rekel ženi, da je šla mati v Kastavščino k drugi hčeri. Mislil je pač, da bodo strgali truplo volkovi . . . Ej burja — jaz jo poznam; kadar joče, se je zgodila nesreča . . .“

„Ne bodite nespametni, Luka“, se je smejal sodnik, „to je slučaj.“

„Slučaj, dà, pa ko je vrgla vlak čez koseški most, in se je Mate obesil v bistriškem gozdu, aaa?“ Zmagovito je pogledal Luka poslušavce — gospôda se je smejala, kmetje so pritrjevali.

„Res je, res, gospod sodnik“, je pritrdil stari Kotjanec, „kadar je burja posebno huda in vstaja naglo, se zgodi zmiraj kaj.“

„Tudi danes vstaja naglo“, je opomnil Boštjančič in pokazal na skrivljena drevesa v dragi, ki so se zibala v prvem pišu kraške gospodarice.

Luka je kimal: „Zopet bo kaj novega...“

„Kaj neki, duša krščanska? To so babje vraže, prazne čenče“, se je jezil sodnik.

„Hm, morebiti bo še kaj posla za njih, gospod sodnik“, se je nasmehnil zvito Luka in vrgeł žakelj na ramo ter oddrsal do tračnic, kajti vlak je zazvižgal in storil konec njihovemu modrovanju. Načelnik je hitel v prvi hlapon, za njim sluga; smejaje se kmetiški lahkovernosti sta stopala sodnijska uradnika v vlak; ker sta se vozila v tretjem razredu, so prisedli še kmetje k njima in govorili so naprej o burji, nesrečah in zločinih.

Luka pa je oddal, kar je imel, in sprejel potem pismeno pošto in nekaj zavitkov. Vse to je nesel počasi in previdno skozi predvor na voz, snel ondi koc s kljuseta, zlezal na sedež, rekel: „hoj!“ in počasi sta lezla s konjičem proti Bistrici. Nekaj potnikov, prišedših z reškim vlakom, jima je sledilo v živahnem pomenku.

Zdaj se je oglasil mogočno poldanski zvon z griča... Luka je odkril svojo sivo glavo... Trnovski zvon! V zimskem pišu, v letnem žaru, v megleni jeseni in divni pomladi se razliva enako mogočno njegov glas po okolici. Spraznejo se ceste zvečer... s poslednjim zvokom lega čudna tišina po polju... duhovi vstajajo... poslušajo, zrejo v svet s praznimi očmi... Luka se je podvizal z molitvijo in urno pokrtil glavo, ker mrzlo mu je pihalo naproti s Kotjan. Kimal je, klical: „hoj!“ in prispel končno do sta-

rega, ponosnega, grádu podobnega poslopja, kjer je bila pošta.

Oddal je pošto lepi sestri gospodarice in jel razpravljati konja. Ko je izprezal, je prihajalo par kmetov iz sodnije, nahajajoče se v isti hiši.

„Oj, burja vas bo, oče“, je klical Luka staremu možu v lahki jopici.

„Vraga“, se je začudil stari, „saj res, kotjanka vstaja, vrag jo vzemi!“ In je šel z drugimi proti hiši, katere se pravi Kranjec ne ogne rad, proti gostilni. Luka pa je drsal v kuhinjo po kosilo.

„Burja prosi“, je razlagal kuharici, ko se je oglasil zunaj vstajajoče burje tožni glas. Včasih smo ji dali pšenice, pa se je potolažila, sedaj pa ne veruje nihče več v take stvari... Le poslušaj... zdaj še joče... pa kmalu bode jezna.“

Prav je imel stari mož. Pooblačilo se je naglo, kakor poletne dni, sneg je jel padati v gostih kosmih, burja je postajala silna — ledena. Spala je mirno pod zasneženim kotjanskim gorovjem, prebudila se je s tožnim glasom jokajočega deteta, prehajala je v tožbo prognanih duhov in zatulila z lačnimi volkovi v gori. Vzdignila se je do prodirnega vrišča peklenskih duhov, besnela po gorah, lomila drevesa, stresala hiše v dolu, metala opeko raz strehe, igrala se s senenimi vozovi in pela svojo divjo pesem. Z divjo silo se je zaganjala v preproste hiše Kotjancev. Sedeli so krog nizkega ognjišča, da se ogrejejo, a burja jim je nagajala v svoji zlobi. Ni pustila dimu razprostrti njegovih kolobarjev, podila ga je skozi ozki dimnik nazaj v kuhinjo, v zarepele oči in v suho grlo ondi sedečih. Plaho so se pogledovali siromaki, ko je prijemala in stresala njihove strehe in pela divje-otožno krog njihovih hiš. In tiho so si šepetali o ubojih, samoumorih, ropih in tatvinah, o zločinih, ki jih je oznanjevala burja s svojim tuljenjem in jokom...

Burja pa je divjala dalje od Kotjan do Postojne, brisala sneg s polja, kopičila ga po dvoriščih, cestah in železnici. Stresala je težke železniške vozove... Šklepetala, tresla

so se okna in vrata . . . Plaho so gledali potniki, sprevodniki v divje šumenje: da le projdejo srečno skozi carstvo burje — ker velika je njena sila in grozen njen srd. Glasno se je ponavljalo v njenem šumenju, divje je donelo: Smrt! — Smrt onemu, ki se izpostavlja njenemu pišu! Sama se hoče voziti po svojem kraljestvu — s svojega tira pomete slaba človeška bitja, uniči delo njih trudnih rok.

Zameti so rastli naglo, vasi so izginjale pod njimi, ceste se skrile, drevesa lomila. Sosed ni mogel k sosеду — vlak ni več drdral po zasneženih tirih, visoka gora snega pri Kilovčah je pretrgala promet med Reko in Št. Petrom. En vlak je privozil od Šent Petra do Kilovč, pa ni mogel ni nazaj ni naprej. Drugi vlak, iz Reke, se je ustavil v Trnovem; nazaj ni mogel, branila mu je burja čez koseški most; naprej ni smel, ustavljala ga je gora snega. Pač so poizkusili prodreti sneženo goro — vse zaman. Primrznil je plug, primrznila lokomotiva in da se ni gredo moštvo v čakalnici male postaje, primrznili bi bili tudi oni. Tajali so kolesa z gorečimi poleni, pa tudi plamen je zmrzaval . . . pri burji ni milosti . . . Hotela je, da se ustavi promet in ustavil se je. Gosto, gosto, je sipal sneg iz oblakov. Dan je bil kratek in temen . . . Burja je vriskala, tulila, jokala, pela . . . Plašno so gledali ubogi potniki iz oken tresoče se trnovske restavracije v razburjeno naravo. Pričakovali so jih doma. — Ah, doma! Blagor mu, kdor bi mogel biti sedaj doma, v mirnem varnem zavetju!

II.

Vihra v prsih mu šumi,
se vest mu je stemnila . . .

Promet je počival. Zmagoslavno se je vozila burja po svojem kraljestvu. Tri dni so čakali, da se vleže njena nevolja, a prava kotjanka pleše osem dni — burja ni nehala, sneg je sipal gost, leden, v velikih kosmih. Po poštah se je nabralo pisem, denarja in zavitkov kar na kupe. Niso mogli dalje ča-

kati — pošta mora iti. Lukamatija je pripeljal srečno par vozov čez koseški most: tako je prišla pošta iz Reke v Trnovo. Tu je imel Luka z mladim poštnim hlapcem dosti dela, preden sta znosila vse na zaprti voz, s katerim sta prišla izjemno, da jima burja kaj ne odnese z odprtega. Bilo je ravno pred Božičem, ko se čuti vsakdo dolžnega, da pokaže ljubezen do daljnih svojcev z ukusno povitico, s suho klobaso ali kako drugo, bolj ali manj dragoceno stvarjo. Ko je bilo vse naloženo, je skočil Luka v čakalnico, si snel velike rokavice iz ovčje kože in segrel v kljub rokavicam premrle in trde roke ob razbcljeni železni peči.

„Pasja vera“, se je jezil Luka, „zdaj pa v Št. Peter v tem vražjem vremenu! Seve, pošta mora iti, Luka jo pa mora voziti.“

„Kdo pa pojde, če ne ti?“ se je smejal Boštjančič, odprl vrata pri peči in vrgel velike kepe premoga v žarečo žarjavico. Premog je prasketal in gorel veselo, plamen je poskušal posnemati burjino pesem. Luka pa je mel trde roke in kimal z rdečim nosom.

„Lahko, ko sem bil mlad; tedaj sem imel tudi iskre konje, sedaj pa imam to kljuse, ki ni vredno pet pomaranč, in kar počepa sredi ceste. S tem kljusetom ne grem, in sam tudi ne, hlapec mora z menoj. Vražje prebrisano pa je to moje kljuse! Kar vun se ni dalo iz hleva. Kazalo je z očmi in z glavo na vranca. No, vpregel sem je vendar — pa ni hotelo naprej; kazalo je na vrata pri hlevu, potapljalno kopito v sneg in kazalo . . . Sem pa šel k gospe. Nič rada mi ni dovolila vranca, vendar je morala. No, star poštni hlapec, star poštni konj . . .“

„Luka, kaj si se zaljubil v peč? Hajd gremo . . .“ Mlad, krepak fant je poklical Luka, pa sam stopil urno k peči in blagroval Boštjančiča.

„Vrančev Podsteneč, tebi se pa godi in se, kar peč objemlješ.“

„Ne bodi zaviden, če se pogrejem; kmalu me nese burja v vas — mesa moram prnesti za vse stranke na postaji, nobeden se ne upa čez mlako. Tone je pa za vse. V restavracijo moram tudi vsega preskrbeti:

polno je gostov, in tudi te sem moral peljati gori kar za roke. Najbolj se mi je smilila mlada gospa, Lahinja: tresla se je po vsem životu in stiskala k sebi otroka. — Seveda, kaj takega še ni videla . . . Pa kaj, morda ji tudi pri možu ni kaj prida — gleda jo tako izpod čela in nima besede za njo. Videlo se mi je, da mi hoče nekaj povedati, ko sem jo peljal semkaj. Venomer je zdihovala: „Terribile!“ — Ubožica! Morda sta se z možem sprla. On je dejal našemu staremu, da se mu mudi v Trst. Rekli smo mu: tu ni pomoči — pa je kar klel in škripal z zobmi, ko sem ga vedel v restavracijo.“

„Lah je Lah“, je rekel Luka in oblačil pačasi velike rokavice, „precej ti ima nož v roki. Hajdimo, Pepe . . .“

Šla sta. Tone je še vpil za njima: „Srečen pot čez klanec!“ Potem je oblekel še eno kamižolo povrh jopice, nateknil rokavice in pretegnil svojo junaško postavo. Suknje ni oblekel: ta le ovira v burji, ker se opleta. Vzel je klobuk in krepko palico, ter zavpil še nad delavcem, stegnjenim na leseni klopi čakalnice: „Hej, Vodopivec, ti mrcina lena, pazi, da burja ne upihne ognja in poslušaj, če zakliče stari: utegne priti kak brzovjav. Slišiš, Brcajz, ne dremlji kakor jazbec v luknji.“

Vodopivec iz Brc ali „Malega Dunaja“ se je pretegnil leno in zazeval, Podsteneč pa je stopil junaških korakov skozi vežna šklepetajoča vrata v vihartni piš. Zasadil je krepko palico čvrsto v požledela tla in se uprl na njo. Razljučena se je vrgla burja z vso silo na njega: zakaj ji je hodil na pot? Boštjančič je prišel od gorke peči — pa burja ga je oblila v hipu z ledenim curkom, kri mu je zašumela v ušesih, oči so se zasolzile, nohti so zaščemeli in posineli, visoka junaška postava se je gibala v pišu zdaj na desno zdaj na levo. Sicer je potreboval mož eno samo minuto od postaje do restavracije, stoječe na nevisoki brežini, za katero se je širila trnovska mlaka in segala, omejena od ceste, do lepe trnovske vasi. V boju z burjo pa je porabil deset dobrih minut, preden se je skobacal skozi sneg in

piš čez stopnice do vrat. Podsteneč ni klel, saj je bil dober kristjan. Mislil si je: potrpljenje — božja mast, priboril se do vrat in potrkal, da so mu odprli odznotraj, ker mu ni dala burja pritiskajoč na vrata, da bi jih odprl odzunaj. Dva moža sta pritisnila odznotraj — podsteneč je smuknil v vežo — burja je zaloputnila vrata. Boštjančič je stopil v kuhinjo, kjer je nalivala restavraterka, žena obilnega života in zabuhlega obraza, čaj v visoke kupice.

„O hvala Bogu, da ste tukaj, Tone, prav skrbelo me je zaradi mesa. — No, pogrejte se . . .“ Postavila je pred njega kupico čaja, steklenico ruma in vog ul kruha. Moža ni bilo treba prositi. Žena je poškilila malo z drobnimi očmi, ko si je vlil precej rjave tekočine v čaj in naložil kos za kosom sladkorja. „To me bode segrelo“, je dejal Tone zadovoljno, nadrobil kruha in jedel glasno, dočim je naročevala restavraterka, kaj naj ji prinese iz vasi. Ko je pojedel, in je žena razložila vse svoje želje, si je obrisal mož usta z veliko modro žepno ruto in prašal z laskavim glasom:

„No, kaj pa vaši gostje, mamica?“

„Oh“, je tarnala žena, „ti-le ubogi Lah, človeku se smilijo! Dala sem jim čaja — pa zdaj bi šli lahko v čakalnico . . . Brez krajcarja na potu, to je res hudo — opoldan jim moram zopet kaj dati, kaj hočemo. Oni Nemci so v boljši sobi, kolnejo in se jezijo na kranjsko deželo in burjo, pojó in popijó dosti. Najbolj me draži dolgi Lah z drobno ženo. Leta po sobi kakor zver, kadar se bliža noč, zagrinja se v sobi v plašč in skriva obraz kot kak hudodelnik, samo oči mu gledajo vun, prav kakor volčje. Žena revica pa ždi tam, kodrasta punčka, prijazna, kot angelček, skače po sobi — on ju še ne pogleda. Nič pa nič, nobene stvari, ne eden ne drugi, ne ona, ne on. Moj Bog, saj sem že videla kakšno gospôdo in ji kuhala; pa še pohvalili so me — ta krota pa ne pokusi nič, le sprašuje zmiraj, če bo kmalo moči iti.“ —

„Pa naj voz nájme“, je menil Podsteneč modro.

„I, kdo bo pa vozil v takem vremenu; in otrok mu zmrzne.“

„Saj mora tudi Luka iti s pošto, Rejčev France pa se ne bi obotavljal, njemu je šala, če se zvrne pod Globovnik.“

„Njemu da — ali revna drobna ženica! Ti tujci so bolj nežni kakor mi, ki smo vajeni mraza.“

Zvonček je zabingljal iz sobe, žena je hitela pogledat, kdo kliče, in se vrnila z besedami: „Klical je Lah, poslala sem moža noter, ker ga jaz ne razumem, kakor veste; mož je povedal, da želi govoriti Lah z vami. Stopite tu v našo sobo.“

Boštjančič je stopil v majhno, čedno sobo. Tujec, mož visoke rasti, je hodil po sobi in si zavijal obraz v plašč. Žena, vitka, drobna, je sedela pri oknu in gledala v divjanje viharja. Dete pa je še ležalo na postelji in spalo. Ko je stopil Tone, se je tujec ustavil pred njim in ga vprašal, ali ne bi bilo mogoče dobiti voza in oditi iz tega kraja. Tone mu je pritrnil, da — samo, da bi to bila zelo neugodna vožnja za šibko gospo.

„Nehajmo!“ je mahnil tujec z roko in velel, naj le preskrbi voz.

„Odoardo“, se je oglasila plašno žena in ga pogledala proseče s krasnimi črnimi očmi. Pokazala je na speče dete in na tresočča se okna, po katerih so bile od burje tepene veje jablane izpred hiše.

„Andiamo!“ je odvrnil mrko in naročil Tonetu, naj pride kar hitro mogoče: morda dobijo še prvi vlak v Trst. Res se je spustil Tone previdno po zmrzli trnovski mlaki. Burja ga je obračala semintja, včasih je postal, včasih počenil, dokler ni minil najhujši piš, in tako je prišel polagoma v vas. V zavetju hiš je bilo dokaj bolje nego na mlaki, ki se je dičila poleti s krasnimi spominčicami, po kateri je rajala sedaj burja.

Ko je odšel Tone iz sobe, je hitel tujec zopet po nji gorindoli. Odgrnil je lepo moško lice, v katerem so bile začrtane poteze strasti. Častilakomen je moral biti ta človek in neustrašljiv. Gotovo je dosegel cilj, katerega si je zaželel. Če mu je kdo zastavljal pot, slabo zanj. In žena mu je zastavljala pot —

njen očitajoči pogled mu je govoril: „Pravijo, da se ženiš... Mar nisem jaz tvoja žena?“ Da, bila je ona njegova žena, žena mladostne nepremišljenosti, žena revščine. Njen blede obraz ga je spominjal ozke ulice, kjer je živela in gospodarila s pomanjkanjem v bornem stanovanju — tačas, ko je sedel on v lepi prokuracijski palači ob nogah krasne, bogate Leonore. Leonora mu je bila ključ k bogastvu in slavi, Lucietta večna zavora na tej poti. Lucietta mora s poti — po kaj pa je prišla iz Rima za njim v Benetke, iz Benetk v Opatijo? Ostala naj bi bila tam, bila bi se stvar že nekako razmotala — sedaj pa... Po Božiču se je hotel poročiti s hčerjo bogastva, hčerka bede, njegova žena, pa še živi. Razmišljeval je že dve noči, kaj mu je storiti. No, za denar se dobi vse. Poznal je agenta, ki je spravljal ljudi v Brazilijo. S tem se zmeni, ta mu jo spravi z zvijačo tja, in ko bode enkrat na ladji, ko bode v Braziliji — ne pride več nazaj. Zapiše jo tudi pod tujim imenom — kdo bi ji verjel, da je ona žena slavnega arhitekta Gigantija. Obraz je skrival med potjo od Opatije sem — polno je slučajev — lahko bi zvedela lepa Rečanka, njegova nevesta, da je hodil z osebo, ki ga je klicala za moža, z otrokom, ki ga je klical očeta. — A ona ne sme izvedeti nikoli nič o tem.

Žena, sedeča pri oknu, si je zagrnila obraz, da ni videla njegovega pogleda, v katerem je bila zapisana smrt. Telesna smrt — saj njena duša je umirala že dolgo, umirala, kar je umrla njegova ljubezen. Poročil se je z njo na pritisk odzgoraj, a potem se je nje ogibal po možnosti. — Živela je težke dneve, a tolažila se je z detetom. Dolgo ni pisal — ni prišel. Bila je njegova žena, iskala ga je. V Benetkah je izvedela, da je v Reki — pri nevesti. Peljala se je za njim po razburkanem morju. Kapitan se je moral zateči v opatijsko luko, in glej — tam je našla Odoarda...

Duri zunaj so zahreščale. Zaslišal se je ropot močnih korakov. Nekdo je potrkal. Giganti si je zakril obraz do oči. Vstopil je Tone z mladim, krepkim fantom; kosmata

kapa mu je pokrivala glavo, grela ga je kamižola, s kožuhovino podložena, na rokah je imel debele rokavice, na nogah visoke škornje. Zaničljivo je pogledal tenke čelveljčke meščana — ha, tak da bi hodil po burji! Pogledal je šibko mlado ženo in prosil Boštjančiča, naj jima pove: Pelje jih že, odgovornosti pa ne prevzame za morebitno nesrečo. Kar je njemu igrača, zadá lahko smrt takemu šibkemu bitju, kakor sta ta gospa in otrok. Priti pa more šele po kosilu — morda se poleže medtem vsaj nekoliko nevolja burje. Zaprte kočije nima, vozi se tudi laže v koleseljnu s polstreho. — Če je tako gospod zadovoljen, pride po kosilu.

Tone je raztolmačil vse. Tujec je kimal: „Si, si, andiamo!“

„Dobro“, se je nasmejal Rejčev France, „plesali bodemo po Globovniku.“ Poslovila sta se, France je sopihal skozi burjo proti vasi, Tone na postajo.

Poldanski zvon je velel z mogočnim glasom burji, naj miruje. Vlegla se je malo, utihnila. Potniki v restavraciji so se razveselili, a restavrater, star mož, se je nasmehnil: „To je le premirje, zdaj počiva, kmalu bode zapiskala še huje...“ Rejčev je prišel z vozom na saneh, konji so prhali... Giganti, zamotan v plašč do oči, je prišel vun in pomagal tresoč se ženi na voz. Restavraterka ji je podala zavoj, iz katerega je gledal droben nosek otrokov. Vsi čakajoči potniki so prišli vun. — France je pogнал, pozdravili so se in oddržali proti Trnovemu. Ko se je spustil voz izpred hiše, je zatulila burja z podvojeno močjo. Bilo je, kakor da bi spustil bese iz pekla. To je hreščalo v zraku, tulilo, jokalo, smejalo se... Smrtnobled se je stisnil Giganti v kot voza. Videl je, da se vozi proti visoki gori, zakriti s snegom in ledom, videl, da ni daleč okrog žive duše — in slišal, umel je pesem burje: „Pokaj v Trst in v Brazilijo?... Tu je prilika, tu je čas, nihče te ne vidi, ne pozna — reši se ovire svoje sreče in vrni se proti Reki... nevesta te pričakaje...“

Konji so se tresli v silnem pišu, burja jim je metala oblake mrzlih snežink v oči.

Snežinke so primrzovale na grivi, na kometu, na kapi voznikovi, na strehi koleseljna. Sapa konj se je gostila v kolobarje in gubila v oblakih snega. Burja je zaganjala konje zdaj na levo, zdaj na desno, pihala jim zdaj v oči, zdaj v hrbet. Ustavljajoč se, a zopet pognani od neustrašenega voznika, so kobacali čez snežne zamete. Šlo je navzgor, počasi — korak za korakom — med divjim tuljenjem in sikanjem. Nebo je postajalo vedno temneje, piš močnejši — junškemu Francetu so premrle roke in noge — sram ga je bilo povedati — pa obrnil bi bil najrajši in se vrnil k domačemu ognjišču. Mlada žena ni mogla več držati otroka v premrlih rokah; postavila ga je na sedež med moža in sebe, potegnila mu ruto čez obrazek, da ga ni zeblo v drobni nosek. Dete je ždelo tiho, žena pa je trepetala groze. Divje, glasneje je donelo v burji: Smrt! Vedela je, da velja nji ta klic, vedela, da je to tuljenje njena smrtna pesem, pusta zasnežena krajina njen grob...

Zaprla je oči, da ne vidi grozote v naravi, in ne vidi moža, kateri jo je ljubil nekdanj... Zakaj pač mine ljubezen? O, kako je bila njena duša trudna. — Vihar na morju, vihar v gori in poguben vihar strasti v srcu Odoardovem... Više in više so se spenjali konji, silna in huda jih je ustavljala razljučena burja. „Zdaj... zdaj...“ je tulilo Gigantiju v uho, „reši se je...“ Bes mu je šepetal: „Urno, vrzi jo v vihar, naj zapleše ž njo...“

Silen sunek navzgor — trepetajoč so se ustavili konji, zagazili so v zamet — voz se je nagnil, žena je zavpila. Voznik je vpil, pokal z bičem...

„Daj, daj“, je šepetal bes, „urno, preden mine prilika...“ Vzdignil se je malo v visočem vozu — burja je zaglušila krik: „Odoardo!“ — sprejela jo je iz njegovih rok in zaplesala divje. Burja je zavriskala, zatulila, zajokala, zasmejala se peklenko... Voznik je tiral konje iz zameta — videl in slišal ni nič — sneg mu je padal gost in leden v oči. Giganti je sedel, dihal je burno, mrzel pot ga je oblival. Iz zameta zraven njega

pa se je oglasilo dete: „Mama, kje si?“ Mož se je prijel za glavo, v burji in strasti je bil pozabil deteta. Kaj ž njim? „Vun, vun“, je tulila burja... Junaško so potegnili konji, dirjali en čas in se ustavili. Zavozili so v zamet tik nizke hiše. Voznik je klel in stopil z voza. Potnik se je ozrl naglo — vas je tu, zakrita, zasnežena, nikdo ga ne vidi. Naglo je prijel dete in ga postavil rahlo tik hiše. „Mama...“ je zastokalo in že so drčale sani naprej.

Za njimi je pela burja svojo zmagoslavno pesem, igrala se z vranjimi lasmi mlade mrtve

žene na dnu Globovnika, razplela ji dolgo kito in obkročila glavo s črnim kolobarjem. Pojoč je metala sneg na še gorko truplo — pojoč o minljivosti človeške ljubezni, o zlobi človeških src... Sani so pa drčale po zasneženi pokrajini, mimo vasi in pristav. V njih se je tresel zamotan mož. Oprostil se je, a bilo ga je groza te prostosti. Grozna noč je nastala in ga plašila. Videlo se mu je, da se dviga stvarstvo in mu preti — in mož, ki ni verjel v nadnaravne moči, se je tresel pred srdom razljučene narave.

(DALJE.)

MARIJAN:

MALORUSKA.

Osedlajte mi konjiča,
čilega konjiča!
„Kaj ti bode čili konjič?“
Črez poljano ga pojezdil
v diru hitrem kakor sokol.
„Česa boš iskal v poljani,
saj ni tamkaj divje orde?“
Oj, ne bodem bojeval se,
ne prelival gorke krvce;
sladki mir mi polni dušo
in srce ljubezen vroča.
Siva mati, dobra mati
joče se, nestrpno čaka,
kdaj jo sinko bom obiskal...

Črez poljano je pojezdil
v diru hitrem kakor sokol,
črez poljano je prijezdil
pa je našel kočo prazno.

Vprašal ptičico je drobno:
„Kam odšli so draga mati,
da je naša koča prazna?
Če si videla, povej mi!“

Za vasjo mu pokazala
je gomilo sveže zemlje
in mu žalostno zapela:

„Čakala je, hrepenela,
hrepenenja je umrla.
Pa so v grob jo položili,
v njem počiva dan že tretji...“

Zjokal mladi se junak je
in poljubil svežo zemljo,
zmolil pet je očenašev
pa zaželel si nebes.

POGLED V BODOČNOST.

I. VAVPOTIČ.

FR. S. FINŽGAR:

ŠE ENKRAT...

ČRTICA.

Izpod nizkega, črnega stropa je visela na okajenem motvozu brleča leščerba. — Majčken, rdečkast plamenček je gorel tako mirno, kakor bi se svetila kresnica v travi.

Za mizo — bila je črviva in po sredi počena — je čepela sključena starica. Pred njo na mizi je ležala drenova palica z nerodno kljuko. Spodaj ni bila okovana. Od potovanja je bila palica oguljena in na koncu so štrleli v kolobaru leseni vlakni.

Starica je upirala mirne, sive oči v palico pred seboj. V njenih očeh ni bilo več ognja. Malo so se še svetlikale in gorele mirno, kakor leščerba nad mizo. S koščnimi prsti, ki so bili vsi sključeni in trdi od dela, je tipala starica Neža po palici. Počasi so lezli prsti od zarez do zarez, ki so bile napravljene v palico od kljuke navzdol. Kadar je premaknila prste, so se ji zganile drobne, suhe ustnice in šepetaje je izgovarjala: „Ena, dve, tri...“ Tipala je dalje in štela, dokler ni prišla skoro do konca, kjer so potekle zarez na palici. „Devetinštirideset“, je rekla tedaj in se zveselila.

„Še enkrat in bo petdeset!“

Podprla si je sivo glavo in se zamislila. Šestnajst let je bila tedaj stara, ko je šla prvič z materjo na božjo pot na goro k Mariji Kronani. Takrat ji je kupila rajna mati velik molek z rdečimi jagodami. Starica se je ozrla na steno, kjer je visel na krivem žrebliju molek. Jagode niso bilo več rdeče. Oguljene so bile in črne, postarane — kakor Neža. Vzdihnila je iskren vzdihljaj za pokojno mater. Še tisto leto ji je umrla. In ko so jo zagrebli, so prišli za Nežo dnevi trp-

ljenja. Na roke so sedli trdi žulji, tiščalo jo je včasih v prsih in bolelo v križu od trudnega dela, da ni mogla spati ponoči. A vendar so tekla leta hitro. Kar mimogrede je bila nevesta. Na Malega Šmarna dan sta bila prvič oklicana in tedaj sta šla romat na goro k Mariji Kronani. Matevž, ženin, ji je kupil veliko, strdeno srce, katerega je skrbno zavila v robčasto ruto in ga varno nesla domov ter ga skrila v skrinjo...

In potem so prišla leta, z leti otroci in z njimi velike skrbi in težko delo. In vsako leto je nesla te skrbi, kakor težak križ na goro k Mariji Kronani. Vsako leto jih je položila s skromnim darom vred na oltar. In ko je doma v drenovo palico zarezala novo škrbino, se ji je zdelo, da je močnejša, da je potolažena, da zopet pojde eno leto pod križem, ki je olajšan.

In šla so leta — in so ji prinesla zelo radostne dneve, ko je doživela, da sta hčerki dobro preskrbljeni pri pridnih možeh, ko je sin dobil v hišo pridno nevesto. — Ali bridek je bil tisti dan, ko je on legel v jamo, ko je tistemu zatisnila oči, s katerim sta živeła brez prepira... Je že štirideset let od tedaj. In tedaj se je starica umaknila mlademu rodu in se naselila v bajti in prečepela ob peči pozimi, poleti na solncu pred durmi cele dneve in željno gledala v daljavo, kakor bi nekoga čakala. In res je čakala — smrti. Tako veselo bi ji odprla, ko bi potrkala na duri in jo povabila s seboj, da gre za njim, katerega ni mogla pozabiti...

Starici je prilezla majhna, usehla solza iz oči. Sklonila je glavo in se zagledala v palico. Še enkrat je segla po njej in začela tipati odspodaj proti kljuki. Štela je šepetaje in je zopet naštela devetinštirideset.

„Še enkrat, pa bo petdeset. Potem pa pošlješ pome, Marija Kronana, kaj ne!“

Starica je zlezla s klopi in šla proti skrinji. Za balo jo je bila dobila. Pod ključavnico je bila naslikana velika rdeča roža, na levi rdeče srce, prebodeno z mečem, na desni pa ravnotáko, z veliko rano in ognjem.

Odprla je skrinjo, ki je žalostno zakrutila v tečajih. Poiskala je na dnu skrinje v skrivnem kotičku oguljen mošnjiček. Rajni ga ji je dal na smrtni postelji. Šla je k luči in ga varno ter počasi oddrgnila. Zaszvetilo se je pred njo nekaj goldinarjev in nekaj drobiža. Skrbno — roke so se ji nekoliko tresle — je poveznila mošnjiček na mizo, da je zažvenkljalo. Starica se je razveselila in oči so se veselo zdramile. Ko je ležalo pred njo njeno vesoljno premoženje, ga je pokrila naglo z roko in strahoma pogledala skozi majhno okence. Kaj če bi jo gledal hudoben človek in se priplazil ter jo okradel... Ali okno je bilo skrbno zagrnjeno z lisasto in umazano zeleno tkanino. Neža je odmaknila roki in s kazalcem prepeljala vsak goldinar na kupček in jih preštela. Vsi so bili, in tri desetice povrhu; prodala je dvanajst jajčkov, ker je imela izgovorjeno za užitek vsako leto eno kokoško. Ločila je desetice od goldinarjev. Te je varno zadrgnila v mošnjiček in ga spravila v skrinjo, desetice je zavezala v vogel bele rute.

„Dovolj jih bo, dovolj. Eno darujem v namen za rajnega, za eno si kupim juhe, ena naj bo pa odveč, če bi se mi kaj primerilo potoma.“

Neža je nato dvignila leščerbo in posvetila na staro uro.

„Deset; koj, koj ležat. Jutri bo zgodaj dan!“

— — — — —
Na steni je stara lesena ura škrtaje zagodrnjala, leno kolesje je zdrkovalo in na počen zvonček je udarilo kladvice. Trije hripavi udarci. Starica je slonela uprta na suh komolec in prisluškala z dvignjeno glavo.

„Bog in sveti križ božji!“

Z velikimi, počasnimi znamenji se je prekrižala trikrat, na čelu, na ustih in usehlih

prsih. Nato je hitro vstala. Začutila je v nogah veliko veselje. Zdele se so ji tako lahke in urne, kakor tedaj, ko je šla prvič z materjo na božjo pot. Odprla je skrinjo in poiskala najboljše krilo. Za vrat je dejala ruto — od poroke. V belo ruto, katero je skrbno potipala, če je še denar v vogalu, je zavila kos kruha, s krivega žeblja je snela molek in roka je segla po drenovi palici. Za vratmi se je še enkrat ozrla po sobi. Njene oči so bile jasne, vesele in polne navdušenja. Že je držala za kljuko — pa se je vrnila do skrinje in poizkusila, če jo je zaklenila. Vse je bilo v redu. Šla je k durim in tam se dvignila na prste ter pomočila prste v kangljico in se poškopila. Vežni zapah je zahreščal, starico je objela vsa oživljajoča svežost jasnega poletnega jutra.

„Hvala Bogu, hvala Bogu, kako hodim, kako zlahka!“

Privzdigala je z mladostno gibkostjo razhojene pete starih čevljev. Glavo je nagnila naprej, desnica se je držala krepko drenove kljuke, v levici se je zibal vogel kruha v beli ruti

Od doma jo je vedla steza nekoliko navkreber, na majhen hribec, odkoder se je spustila pot navzdol v dolino — in od tam zopet na strmo goro k Mariji Kronani.

Prišla je na hribček. Na vzhodu je ležal tenek oblaček, po katerem se je že razlivala zarja. Starica je obstala, da se oddahne. Njene oči so gledale z vso iskrenostjo velike ljubezni na vrh nasprotne gore, kjer je bledele v jutranjem mraku cerkva Marije Kronane. Dobro je razločila, da se cerkev čedalje bolj svetli in žari. Prameni zarje so segali po vrhu gora in se rahlo dotikali bele cerkve. In tedaj se nekaj oglasi — nekaj ubranega, kakor godba, kakor zvončki. Neža je gledala z obrazom, po katerem je legala v globoke gube zarja radosti. S prstom je odgenila ruto od desnega ušesa in prisluškala.

„Bim — bam — bom — bingel — bingel bom — bingel bingel bom —“

„Je že res, zvoni, dan zvoni na gori! Potrkava! Kakor bi iz nebes donelo.“

Prešnilo jo je po mozgu. Pred njenimi očmi je zažarel tron Marije Kronane, ljudstvo je vrelo po cerkvi, zabučale so orgle, zadišalo je po kadilu, na oltarju so migljale sveče... Neži se je širilo srce, gorko je postajalo krog njega, in levica se je dvignila s kosom kruha vred in se tesno pritisnila na prsi. Še enkrat se je ozrla na cerkvico, potem se je pa spustila po strmini.

In takrat se je oglasil na hribu sv. Peter, pridružila sta se mu soseda sv. Kozmek in Damijan, in daleč tam proti zapadu je zabobnelo z zvonika sv. Martina. Po vsem zraku je zaplulo in zazvenelo. Lepa zarja je drhtela na zvočnih valovih, utripali so listi topolov, rože so se zgenile in prebudile ob stezi. Z lic so jim iskriale svetle kaplje hladne rose, v kateri so si umivale lica. V strnišču se je probudil škrjanec, zavrtel se pod nebo in glasno zapel beli dan. Po gošči, po grmih, v smrečevju in bukovju, povsod se je oglašilo. Tisoč glasov je zapelo, kakor bi udaril na tisoč strun — vsaka struna drugačna, in vendar je vsaka pela isto visoko pesem svetemu jutru.

Starici je ginila gruda izpod nog. Peščene steze ni več čutila. Njena duša se je trgala od zemlje, s škrjancem se je dvigala kvišku, zavriskala je in zapela v tajnem blaženstvu. Njene ustnice so se jele gibati, roka je sama po sebi segla v žep, ob drenovi palici so zarožljale jagode molka, duhovi so stregli v zlate skledice njene besede...

Z vesoljstvom je pela tudi ona visoko pesem...

Davno so že potihnili zvonovi, rahle meglice so se raztopile v solncu, po gozdu je šla temna sapica. Le starici je še vedno zvonilo v duši, spev ni prenehal, njene ustnice so se vedno gibale.

Sedaj je obstala na razpotju.

„Že tukaj!“

Naslonila se je na palico, ozrla se po gladki cesti gorindol, potem pa dvignila oči v znamenje pred seboj.

Pred njo je visel na hrastovem križu Kristus. Njegov obraz se ji je zdel močno žalosten. Milo in sočutno ga je gledala. V

oči so ji silile solze. Približala se je počasi, stopila je na kamen — pod križem je ležal širok pločnat kamen — z obema rokama se je prijela za močno deblo in se dvignila z vso silo na prste, kakor bi hotela prav do njega, do njegove velike rane, do kronane glave. Ali komaj komaj je dosegla do Kristusovih prstov. Poljubila jih je. Bili so tako mrzli in vlažni od jutranje rose. Starico je spreletelo. Takole mrzel je bil rajni Matevž, ko mu je prekrizala čelo po smrti. Z velikim usmiljenjem se je ozrla zopet v Njegovo obličje, ki je bilo polno bolesti in bolečin. Počasi je zdrsela ob deblu in sedla na kamen pod križem. Sključila se je, da je čelo naslonila na kolena...

Pred njo je stopil neki večer. Devetnajst let je takrat imela. Lep večer, poln lune in nasičen z duhom pokošenega sena. Sama se je vračala domov. Polglasno si je pela pesem od rožmarina. Nekam je hrepenela, nekaj je iskala, nekaj nepoznanega. Pri tej priči je stopil izza seči kosec. Nič ga ni slišala. Pred njo je stal, kot bi kanil z leskovega grma.

„Neža!“ jo je poklical.

„Matevž!“ je rekla ona.

In počasi sta šla domov, zelo počasi, kot bi se jima nikamor ne mudilo. In prav blizu hiše sta še postala, tikoma drug ob drugem. In takrat jo je preprosil Matevž za rožmarin in za nagelj, ki ga je imela v nedrih. In dala mu ga je — in zbežala. Oče so jo poklicali.

Legla je na posteljo pa ni zaspala. In ponoči se je zgodilo, da je nekdo rahlo potrkal na okno. Neža se je stresla in ustrašila — ali vendar je hipoma stala pri oknu in ga odprla — Matevžu...

Starica je vzdihnila. V njeno dušo je kanilo nekaj gorjupega. Glavo je nekoliko dvignila in jo naslonila na dlani...

Kakor bi se dvignil iz zemlje, je stal pred njo njen rajni oče. Žalostno je bilo njegovo lice. Tako žalostno je bilo mesec dni pred smrtjo, in sicer samo takrat.

Nekaj dolga je še bilo pri hiši. Morala ga je plačati. Zadnji krajcar sta z možem

poiskala, da sta plačala soseda. In potem ni bilo še za sol. Močnik so jedli otročiči, v raztrganih čizmah so hodili po snegu. Neža jih je bila žalostna. Prodala je novo krilo in šla k čevljarju z raztrganimi čevlji, da jih zašije. Stari oče je ležal pri peči, ko se je vrnila, vsa otožna in nesrečna. Oče jo je poprosil belega kruha.

Nikoli še ni očetu ničesar odrekla. Iz tal bi bila izkopala, samo da so bili oče postreženi v starosti in bolezni. Danes pa ni mogla. Res ni mogla. Zbolela jo je prošnja in ušla ji je prav gotovo trda beseda na očeta. Stari oče je pa vzdihnil in se razžalostil, obrnil se je v peč in zamolklo ponavljal četrto božjo zapoved...

Neža je vnovič bridko vzdihnila in se še tesneje sključila. Čutila je drugo grenko kapljo, kako se je razlila po srcu...

Žedela je dolgo. Mimo nje je šlo življenje. Vsi biseri, vse potne kaplje, trpljenje, vsa vdanost — vse je tako hitro bežalo. Vsaka senca se je ustavila, vsaka zla besedica, izgovorjena v naglici, je obtičala pred njo in jo gledala z očitajočimi očmi...

Neža se je stresala. Kes je trgal njeno srce. Nič več ni mogla. Glavo je privzdignila, vsa plašna in potlačena od čudne teže. Pred seboj je zegledala visoko goro, na katero bi morala romati.

„Neža, nikoli ne prideš gori, nikoli!“

Nekdo ji je šepetal obupne besede.

„Neža, ne misli na svojo mladost — in vrni se. Ne prideš gori!“

„Neža, tisti večer, kaj ne?“

„Kaj pa oče, Neža? Kako grdo si jih pogledala!“

„Jej, pojej kruh, pojdi domov in lezi — kar je, je, Neža, pomni to!“

Neža je zopet pogledala na goro. Kolena so se ji tresla.

„Vidiš, Neža, da ne prideš. Pojej kruh in se vrni!“

Neža je odvezala ruto. Težko jo je odvezala, ker so se ji tresli prsti. Segla je po kruhu.

„Ne, pa ga le ne bom! Gori grem, še enkrat grem, in tešč grem...“

Vstala je in obrnila rosno oko v Kristusa. In tedaj se ji je zdelo, da je razločno videla, kako se ji je nasmehnil, kakor bi ji rekel: „Le pojdi, hčerka moja, jaz te pokrepčam! Nikar se ne boj! Vse je pozabljeno!“

Neža je prijela za drenovo kljuko, iz nog je ginil strah, veselo je zastavila pot navkreber.

Na ovinku je pogledala še enkrat nazaj. Kristus je kazal z desnico proti gori in se ji zdaleč smehljaj in govoril iste besede:

„Pojdi, jaz te pokrepčam...“

Romarska cerkev se je praznila. Orgle so slovesno bučale in spremljale romarje vun na griček krog cerkve, vun pod tri košate lipe. Ljudstvo si je brisalo pot s čela. Cerkev je bila natlačena, velika soparica je puhtela nad glavami razgretga ljudstva. Pri vratih so se pririvali do kropilnikov, vsak se je še enkrat obrnil v tron Marije Kronane, kolena so pripogibali, nekateri čisto malo, trdo in neokretno, drugi so poklekali do tal. Gora se je oblila s pisano množico. Krog šatorov so se razpostavili ljudje. Vse je bilo pisano, vse je migljalo, vse vabilo in kričalo. Otroci so si menciali oči, tako so jih bodle vanje strdene punčke, veliki konjci, pisani srčki, svetle ure in rumene trobente. „Mama, teta, stric!“ Samo to so izgovarjali in z velikimi očmi gledali v svoje spremljevalce, katerih so se trdno držali, s prsti so pa kazali po razgrnjenih mizah pod šatori in tihe želje so se oprijemale lepega drobiža.

Ljudstvo je šumelo in se pretakalo. Cela gora je govorila tisoč glasov, ki so bili nerazločni, pa vsi polni veselja in občudovanja.

Kake pol ure je stala množica krog cerkve. Tedaj so se začeli trgati posamezni kosi pisane družbe, razlili so se živahni curki po vseh stezicah, ki vodijo z gore. Vrh se je praznil, na pobočju so ginile posamezne skupine v gostem lesu.

Neža je bila še vedno in edina v cerkvi. Začutila je naenkrat z veliko resnobo, da je danes petdesetič — in zadnjič tukaj. Zato ni mogla iz cerkve.

Prav blizu oltarja pred prvo klopjo se je stisnila v dve gubi in se zagledala v tron. Zlati žarki so se razkošno vsipali skozi rumeno steklo, ki je bilo za tronom. Obraz Marije in Jezuščka se je svetil v zlatu. Na svileni obleki so odskakovali žarki od zlatih nitk, migljali so po debelih srebrnih koraldah, ki jih je imela nebeška Kraljica krog vratu. Vrhu zlate krone je žarel rdeč kamen, v šopku, ki ga je držala v roki, so se svetile tri steklene bunčice: ena zelena, druga bela in tretja višnjeva.

Starica je pozabila, da je na svetu. Palica je ležala pred njo na tleh in ob palici molek ter ruta s kruhom. Roke je držala ob prsih, kakor tedaj, ko je pestovala doma prvo dete.

„Jaz ga tudi pestujem, tvojega Sinka, kakor ti, Mamka božja. Moj je, ves je moj in vem, da me ima rad. Ko bi ti videla, kako se mi je posmejal s križa... Vso butaro mi je odvezel in mi z roko pokazal na goro. In prišla sem. Kako sem hodila! Prva sem bila tukaj, in vseh grehov sem se obtožila in se jih še enkrat skesala. Prav zares sem se jih. In potem je prišel k meni, in sedaj biva pri meni, in jaz sem tako vesela in tako srečna! O, ko bi ti mogla povedati! Pa saj ti že veš, saj ti vse pove, vem, da ti pove. In ti mu reci, da sem že petdesetič priromala k tebi, priporoči me. Nič več ne pridem... Drugič te vidim v nebesih. In tam ti pomagam pestovati Sinka, veš, jaz znam tako rahlo pestovati, tako lepo, kakor ti... Še to mu povej, Sinu, lepo te prosim, nikar ne zameri, da bi prav kmalu rada prišla v nebesa. Saj me vidiš, stara sem in zanič...“

V stolpu je zdrknila ura. Starica se je nekoliko okrenila. In tedaj se ji je zdelo, da je Marija Kronana pokimala, da se ji je Jezušček nasmejal in da so se njegove rokce razkrilile, kakor bi hotel k njej.

Ura je bila dvanajst, zvon je zapel...

Starica je vstala, prestopila stopnice proti oltarju, padla na kolena in šla tako krog oltarja. Njene ustnice so šepetale molitev, v puščico je zdrknila desetica in tako zvonko zazvenčkala, kot bi se izgubil vanjo cekin iz roke bogataša...

Na gori je bilo malo ljudi, ko je prišla Neža iz cerkve. Nekaj moških je pilo še pod lipo, pod šatori so ljudje pospravljali neprodane stvari v okovane skrinje. Za Nežo to ni imelo več mika. Jemala in vzela je slovo — in po slovesu je človek otožen.

V gostilni se je stisnila v kot in zaprosila juhe. Razmotala je ruto in podrobila kos kruha v škodelico.

„Mati, malo vinčka, dobrega, sladkega!“

„Malo vinčka“, si je mislila Neža. Odkar se je poročila njena hči, ga še ni pila. Danes bi ga pa. Za tretjo desetico vinčka. Začutila je silno utrujenost in skoro zbala se je poti proti domu.

„Pa ga prinesite. Žejna sem in tako slabo se počutim!“

„Seveda ga boste!“

Oštir, cerkvenec zajedno, je šel po vina.

„Velikokrat ste že bili pri nas?“

„Še enkrat, sem rekla, in sem se napravila. Petdesetič sem danes. Ná, poštej na palici!“

Cerkvenec je štel polglasno.

„Zares, devetinštirideset.“

„In danes je — petdeset! Pa zadnjič! O Marija!“

„U, mati, saj ste še trdni! Še desetkrat lahko pridete!“

„Nak, ne bo me ne!“

„I zakaj?“

„I zato da ne!“

Cerkvenca je klical gost, da plača.

Starica je pila vino. Počasi ga je pila, pokušala pravzaprav, in vselej se ji je stresla roka, kadar se je dotaknila s kozarcem ustnic. Dolgo je sedela sama v sobi. Njene misli so bile mirne, kakor bi obtičale na varnem cilju. Nič več se nišo ozirale nazaj, in naprej niso hrepenele.

Obvisele so vse na zlatem tronu in pričana je bila, da je tako blizu, da se še enkrat prestopi in potrka, pa se bodo odprla vrata, za katerimi sije večno solnce na tron Marije Kronane.

Ko je šla iz gostilne in hotela proti domu, jo je vleklo še enkrat v cerkev. Obstala je pri kropilniku za vratmi. Trikrat se je po-

kropila in trikrat se ozrla hrepeneče na tron, potem je drsaje odšla in bila je veselo-žalostna.

Po bregu jo je žgalo popoldansko solnce. Kaplje so ji tekle izpod rute, zbirale se na sivih obrvih in kapale odtod na tla. Težko je hodila. Bilo je navzdol, ali noga kar ni šla od tal. Obstala je, ko je prišla do goste šume. Objela jo je hladna senca in postalo ji je zelo ugodno.

„Počiti moram!“

Pogledala je na solnce. Visoko je še bilo.

„Da le pridem v dolino do noči. Pa tam prenočim.“

Neža je šla nekaj korakov od steze, kjer je pod košato bukvijo zelenel mehak mah. Nanj je sedla.

Kmalu so pa postale trepalnice težke. Nič več jih ni mogla odpirati. Glava ji je lezla nizko, vedno niže, dokler se ni naslonila na mah.

Neža je zaspala . . .

Krog njenih ustnic je krožil blažen smeh. Nad njo se je odprlo nebo z vso mogočno glorio. Trume, brez števila in brez konca, so hodile po nebesih — kakor bi zlato morje pluskalo z valovi. In vendar je zagledalo med njimi takoj Matevža, ki jo je poklical, zagledala je mater, ki se ji je nasmehljala z davnim smehom, kakor takrat, ko je šla prvič z njo na božjo pot. Zagledala je očeta. Tudi on jo je klical po imenu in vse veselo je bilo njegovo lice, kakor v nedeljo popoldne, ko jo je ujčkal na kolenih — majhno Nežico. Starica je globoko sople, blesk in sijaj sta jo mamila, zvoki nerazumljive godbe, vse lepši kot zvonovi z gore, vse prijetnejši kot jutranji spevi škrjančkov. Šla je za Matevžem, trdo se je oprijela njegove roke; zakaj tla so se ji zdela pregladka in prenevarna. In šli so po rajju v brezmejno zlato morje — starica je hropla v sanjah . . .

Nenadoma se stresejo nebesa. Krvava luč jih prešine — in zopet se stresejo, vnovič zabučni gromovito. Neža zaječi in se prime močeve roke tesneje. Matevž se ji smehlja, s prstom pokaže na Mihaela — velikega angela. V zlato je bil oblečen, peruti je imel

velike in ognjene, strele so se zvijale v njegovih roki. Za njim pa cela vojska angelov, vse zlatih in srebrnih — — — Neža se je tresla. Strašno bučanje, pok, kot bi se prelomilo nebo — Mihael je zavihтел strele proti peklu na satana . . .

Neža je vzkriknila — in se zbudila . . .

Mencala si je oči, nebesa so izginila, nad njo je hrumela bukev, nad bukvijo so viseli črni oblaki po vsem nebu, iz njih je treskalo, temen mrak je objemal gozd, da je komaj razločevala debla.

„O, Marija Kronana, zakaj sem zaspala? Domov, domov, noč se dela. — Bog in sveti križ božji, kako se bliska!“

Neža je hitro vstala, ob vsakem blisku se je prekrizala in pokrepčana od spanca se je napotila v dolino.

Četrť ure hodi. Steza izgine. Nekam plašno se ozre po gostem mraku. Vse neznano. Po listju so pokale prve, debele kaplje. Neža gre nazaj — nobene poti. — Obrne se na levo, izpodtakne se ob korenino in pade. Ušla ji je palica iz rok, komaj jo je dotipala v listju.

„Jezus, zašla sem! Nazaj moram, kjer sem počivala, od tam vem dobro za pot.“

Ozrla se je proseče proti gori. Zabliskalo se je, da ji je vzelo vid. Videla ni ne gore ne cerkve. Srce ji je skoro tonilo v prsiah. Koleno ji je klecalo, s težavo je šla nazaj. Hodila je že dolgo, vsu'a se je ploha, sivi lasje so ji mokri viseli na čelo. Po mokrih tleh ji je drselo. Večkrat je padla in vselej je bridko vzdihnila.

„Ne pridem, nič več ne pridem iz gozda.“

Starica je obslonela pri deblu debelega drevesa. Naenkrat jo je minula groza in čakala je vdano in mirno, naj pride, kar hoče. Ploha se je vlijala, po deblu so se cedili curki.

„Prevedrim tukaj. Samo to drevo nima strehe. Ko bi bila gosta smreka.“ Starica je bulila v precejšno temo in čakala bliska, da ji razsvetli in pokaže gosto smreko.

Blisk — dolg po celem nebu.

„Aha, tamle je, prav blizu. Tja grem in postojim. Saj se razvedri. Saj me ni strah.“

Kako me bo strah? Česa? Molila bom.“
Segla je v žep po molek in zazvenčkale so
svetinje ob njem. Zopet se je zabliskalo.

„Tam-le je smreka, je že prav, le tja.“
Starica je šla tipaje s palico.

„Češčena Marija...“

Prestopala se je varno.

„Kar tu je, deset korakov imam še donje.“

„Sveta Marija...“

„Da bi se vsaj zabliskalo...“

„Tukaj je grm. Tebe se ognem!“

„Češčena Marija...“

„Ná, sedaj pa moram biti kar pri smreki.“

Desno nogo je postavila na nekaj trdega.

„Saj je cela steza tole, kali; le dalje.“

„Sveta Marija...“

Brezskrbno je prestavila levico.

Blisk od vzhoda do zahoda.

Starici se je zavrtilo. Smrtni strah jo je
pretresel. Pred njo je zijal prepad, vrhu

njega je stala smreka. Hotela je umakniti
nogo — prepozno. — —

„— tvojega telesa — Jezus...“

Vzključila je in izginila...

Zagrmelo je votlo in žalostno. Po vejah
je škropil dež — ploha je ponehaval. Na
vzhodu so se že pretrgali oblaki, večernica
je prižgala mrtvaško svečo starici, ki je po-
čivala v skalnatem grobu...

V jutro so jo našli. Šel sem tudi jaz in
stopil k njej. Ciklamni so cveteli tam, kjer
je ležala njena glava. Na čelu je bila majhna
rana. Ustnice so se ji pa smehljale tako
srečno, po licu je ležal en edini izraz —
večnega, blaženega miru...

In tedaj sem ti zavidal, starica, zavidal ta
mir, katerega si našla, katerega pa išče v
svetu zastonj nepokojna duša... Blagor —
blagor tebi!

MARIJAN:

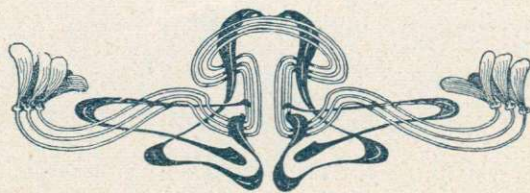
IN ZOPET...

In zopet, kakor iz davnih dni,
prihajajo k meni veseli smehljaji
in vabijo me in prosijo me
in zdé se mi vedno mehkejši in slajši.

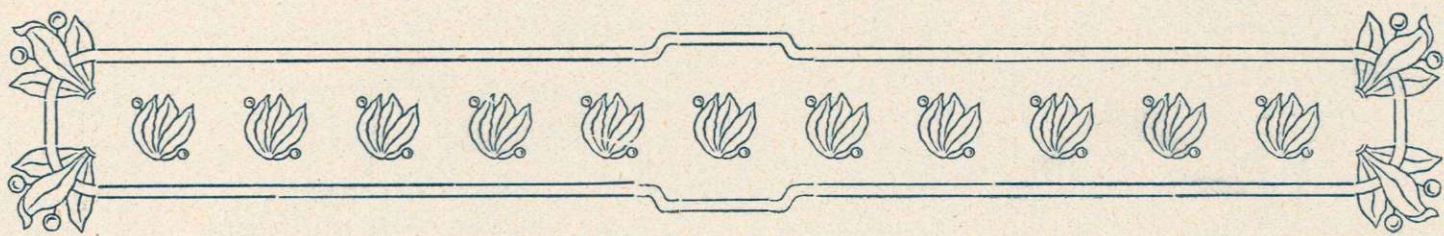
In zopet, kakor iz davnih dalj,
zavele v obraz so mi sapice lahne,
spet v duši mi klije nebroj cvetov,
kot v vrtu, ko vesna cvetoča vanj dahne.

In zopet v veselju mi duša drhti,
ko koplje narava v pomladi se jasni!
Daj, plamen življenja, spet z novo močjo,
visoko vsplapóli, nikar ne ugasni!

In zopet bom vriskal veselo in pel
kot fant, kadar gre čez zeleno poljano;
vso žalost bom pustil v visokih gorah,
veselje in smeh pa naj gresta za mano...

SILVIN SARDENKO:

SKRIVNOSTEN SEN.

1.

Kot morska lastovica
v pokojni je pristan
priplula ladja bela.
In truma potnikov
s pričakovanjem težkim
stopila je na krov.

Odšla je ladja z njimi
čez sinjo morsko plan.

Pred njo so se vrhovi
vzdigavali srebrni,
za njo so se valovi
zagrinjali — brezsledno,
kot da je k večnim bregom
odjadrala za vedno...

Še pome, ladja bela,
še pome spet se vrni!

2.

Ti žarna duša moja
si čudo neizrazno,
in hrepenenje tvoje
ko brezdno je brezmejno,
podoba božja v tebi
pa solnce blagodejno.

Več radosti izpiješ —
in bolj je prazno brezdno.

Kdo tebe večnožejno
bi mogel napojiti?
— Le tisti, ki bi znal
to brezdno izpolniti!

3.

Iz časov preminulih,
napol pozabljenih,
prisanjale so k meni
prelestne moje sanje
in gledale so vame,
in jaz sem gledal vanje.

Umele niso mene
in tudi jaz ne njih.

Kot one meni tuje,
jaz njim se tuj sem zdel...

Prelestne sanje moje,
le eno prašam vas:
Li meni ve — li vam
odtujil sem se jaz,
da več vam ne verjamem,
kot sem nekdaj verjel?

4.

Še roža bi prosila:
— Nikar naj več ne klijem!
ko bi prositi mogla.
Naj ji odtrgam cvet
in Stvarniku nazaj
naj ga poklonim spet!

Naj jo kot mehki vonj
izpijem in povžijem!

In preustvarjena
po dolgem tihem miru
z menoj bi zadnji dan
k življenja vstala Viru.

5.

Poglej, ljudje gredó
 čez bujnopisan log,
 cvetlice trgajo
 in radostno pojó:
 — Le venčajmo se z njimi,
 dokler ne odcvetó!

Cvetlice jih svaré:
 — Nikar! me nismo bog!

Me smo le biseri,
 ki pali smo na svet
 iz Stvarnikovih rok,
 ko blagoslavljaó
 nad njim je šumni dan
 in tiho dihnil noč.
 Kdor se nad nami zmoti,
 naj bo proklet!

6.

Le rajajte cele noči!
 In kadar jutro sine,
 recite: Lahko noč!
 In sen zasnujete zlati.
 Ko vstanete, naj radost
 spet čaka vas pred vrati!

Saj veste, če je lepša,
 hitreje pesem mine . . .

Jaz hodim drugo pot,
 ki ne pozna cvetov,
 a — hvaljen bodi Bog! —
 dokàj sovražnikov.

7.

Zavisti bledih pol,
 zlovoljnih pol prevar —
 in to je celi svet.
 Le stvarstvo plemenito
 tako je milostljivo,
 iz duše vsem odkrito.

Ko dete pred očetom
 pred njim je slednja stvar.

Nikoli ni še solnce,
 dejalo mi nemilo:
 — Ne bom ti več sijalo!
 Veleli niso viri:
 — Naj več ti žejnih usten
 naš balzam ne pomíri!
 In drevje ni še reklo:
 — Ne bom te več hladilo!

8.

Kot zakasnela ptica
 v porumenelih gajih
 za toplim toži solncem,
 z ljubeznijo mi nežno
 srce je hrepenelo
 za srečo nedosežno.

Nekoč sem jo zagledal —
 v sijajih in smehljajih.

Za svitom pa je mrak,
 za smehom jok bil skrit:
 Spoznal sem, da sem videl —
 le sreče bled odsvit.

9.

In šel sem mimo cerkve.
 Odprla so se vrata
 kot žalostno oko
 ozrla za menoj.
 Obrnil sem korak
 in v hram sem stopil Tvoj.

Skrivnosten mir in molk! —

Le večna luč je zlata
 nalahno trepetala.
 In nekaj se je skrivno
 nagnilo v dušo mojo,
 kot večnih žarkov senca.
 Vesel sem šel iz cerkve,
 kot novoporočenca
 gredoč izpred oltarja
 nasmejeta se divno.

10.

Kako si bila blizu,
 Ljubezen nevenljiva!
 A jaz tako sem daleč
 po svetu Te iskal.
 Pogosto šel sem mimo
 in nisem Te poznal.

Sedaj Te ne pustim,
 Ti Radost moja živa!

Kot Jakob z angelom
 s Teboj se bom boril,
 da ranjen od Ljubezni
 ljubezen bom prelil.

11.

Saj vem, da ni mogoče,
 da ne bi drobna pesem
 še k Tebi se zatekla:
 Ti Roža v rajskem dvori,
 deviška Mati moja!
 Sedaj pa Ti govori
 namesto mene Njemu:

Kako je tih in resen
 odkar si Ti ga ranil.
 Kako se pred Teboj
 v boječih mislih klanja.
 Kako neizrečeno
 od Tebe še je daleč.
 A vendar svojstvo eno
 edino svojstvo drago
 krasí ga: Moj je, moj!

12.

Na ustnih molk,
 v obrazu mir
 in sen v očeh —
 a v srcu nosim raj.

In marsikdo
 me praša kdaj:
 Kje tvoj je tuge vir?

Saj tudi tih je rožni
 na vrtu milijon
 In vendar toli sladek
 njegov nevidni vonj ...

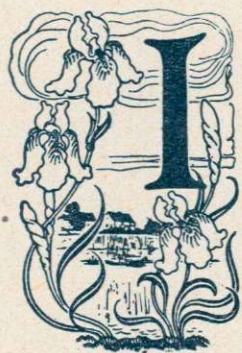

FR. ŠTINGL:

FRANTIŠEK SUŠIL.

ČEŠKEMU BUDITELJU, DUHOVNIKU, PESNIKU IN UČENJAKU K STOLETNICI.

(KONEC.)

Iz vse Sušilove delavnosti veje dvojni duh —: duh verski in rodoljubni, in sicer takó, da je težko določiti, kje se je Sušil trudil več koristiti cerkvi ali domovini. Le-ta nerazdružni značaj svojega dela je Sušil sam naznačil z verzi:

Dvé krásek¹⁾ spanilých²⁾ duše mé ovládnulo
stánek²⁾,
zemská jedna, druhá z výšiny pošla⁴⁾ nebes.
Církev i vlast⁵⁾ — ty v mojích milují⁶⁾ sestersky
se řadrech,⁷⁾
každá⁸⁾ půl, každá má moje srdce celé. —

Kakor so skoraj vsi odlični češki buditelji začeli svojo pisateljsko delavnost s pesmimi, n. pr. Jungmann, Šafařík, Palacký i. dr., tako je tudi Sušil vstopil na slovstveno polje najprej s pesmimi. L. 1824. je izdal svoje prve pesniške poizkuse in odtistihmal je ostal pesništvu zvest celo svoje življenje. Njegova duša je bila kakor eolska harpa, iz katere je vsak pihljaj vetrčka izvabljal zvoke mirne in prijetne, včasih pa tudi stroge in osorne. Sušil je živel v sredi burne, prevratne dôbe, radoval se je vsakega narodnega uspeha, ali težko je prenašal mlačnost in sovraštvo do vere, ki sta se že takrat pogostoma pokazovali v družbi. Vse ideje, ki so nastopale v narodu, je spoznaval in čutil, in odmevale so mu v spevih in gnevih, kakor bi mogli imenovati vse njegove pesmi.

Sušil je izdal tri pesniške zbirke: „Básně“, „Růže a trní“ (1851). Po njegovi smrti je izšla še ena zbirka z naslovom „Básně nové“ v dveh zvezkih. Prva zbirka obsega

148 pesmi rodoljubno-verskih, legend in premišljevalnih pesni. Zlasti lepe so pesmi o sv. Cirilu in Metodu, o Hostýnu in Velehradu. Druga zbirka „Růže a trní“ obsega 54 pesmi in 209 sonetov. Soneti karajo napake tedanjega časa. Pesnik opominja in svari pred tistimi, ki pod krinko ljubezni do naroda razširjajo nevero. V zbirki se zrcali jasna podoba sodobnega življenja in duševnega boja. Sušil je bil prepričan, da more češki narod le v veri in krščanskem življenju doseči sreče in blagostanja, zato v njegovih sonetih nahajamo toliko pravične jeze do lahkomišelnih in skrivnih nevercev.

Sušil ni bil izmed najodličnejših pesnikov — sam si je bil tega svest — ali napisal je pesmi, zlasti sonete, ki se smejo častno postaviti poleg sličnih proizvodov Čelakovskega in Kollára. Najbolj so kritikom na potu neologizmi in pa verski značaj pesni, katerega moderni čas ne more trpeti. Sušil je pisal v pesmih nekak dnevnik svojega dušnega življenja, in raditega so njegove pesmi dragocen zaklad, zrcalo svete in velike njegove duše.

Sicer pa težišče Sušilove delavnosti in njegovih zaslug ne leži v pesništvu, ampak drugod. Sušil je bil strokovnjak v bogoslovni vedi in kot tak je izdal češki prevod in razlago „Sv. pisma nove zaveze“. To je prva češka razlaga „Sv. pisma“ in morda najiminitnejša med vsemi slovanskimi; kajti Sušil je pri prevajanju in razlaganju „Sv. pisma“ rabil kot pripomočke 18 raznih prevodov „Sv. pisma“; v sobi je imel vse češke prevode, ruski, poljski, jugoslovanske in prevod staroslovenski. Delo je izšlo v osmih velikih zvezkih; l. 1863. so izšli štirje zvezki, ostali po smrti Sušilovi.

1) Lepotic. — 2) Lepih. — 3) Stanišče.
4) Prišla. — 5) Domovina. — 6) Ljubijo.
7) Prsni. — 8) Vsaka.

V dōbi prerojenja češkega naroda, pred l. 1820., so češki buditelji združili vse svoje moči, da bi češki jezik in narodno zavest prebudili; vsi rodoljubi so složno delovali: lajiki in duhovniki, katoličani in protestantje. Poleg pesništva so najbolj negovali zgodovino in jezikoslovje. Za druge znanstvene stroke je v ti dōbi nedostajalo dušnih moči, ker je bilo premalo delavcev in gmotnih sil; znanstveno slovstvo ni našlo bravcev in kupovavcev in je prinašalo svojim gojiteljem samo slavo in čast, sicer pa gmotno škodo. Šele po l. 1820. so se te razmere izpremenile; polagoma se je tudi v drugih znanstvenih strokah začelo veselo gibanje. Ker je duhovščina delovala z drugimi buditelji v vseh strokah češkega slovstva, je zanemarjala svojo lastno stroko. Kar se je v tem pogledu storilo, je imelo poljuden značaj, pred znanstveno kritiko pa ne velike vrednosti. Dasi je bil Sušil tudi drugače delaven, je smatral za svojo učiteljsko dolžnost znanstveno delovati tudi v bogoslovni stroki. Več kakor petindvajset let je prevajal in razlagal „Sv. pismo“, in delo se mu je izvrstno posrečilo. Razlaga je pisana za bogoslovce in tudi za druge omikance, in kakor Sušil sam izrecno omenja, je pisana ne le s pametjo, ampak tudi s srcem. Sušil piše pesniku Vinařickemu: „Sv. pismo‘ mi je drago, sveto in nad vse prijetno . . . Ne enkrat sem se pri tem delu solzil od nebeškega veselja . . .“ Sušilova prestava in razlaga je v resnici za Čehe epohalnega pomena; kot dober poznavavec vseh slovanskih in drugih kulturnih jezikov je obogatil s svojim delom zaklad češkega jezika leksikalno in frazeološko.

Drugo bogoslovno delo Sušilovo so „Spisy svatých Otců apoštolských“. Ta prevod je Sušil pripravljajal za tisk že kot kaplan v Olbramovicah. S tretjim svojim bogoslovnim delom „Překlad církevních hymnů“ (1846) je hotel Sušil povzdigniti cerkveno petje. Prevodi nekaterih cerkvenih hvalospevov se že nahajajo v molitvenikih in spevnikih, a drugi se niso dovolj med ljudstvom vkoreninili, ker so nekateri ljud-

stvu nerazumljivi zaradi raznih besedi historičnega značaja.

Monumentalno delo celega Sušilovega življenja so zbirke narodnih pesmi moravskih z napevi.

Zbirke čeških narodnih pesmi so zelo vplivale na prerojenje in razvoj češkega pesništva. Velika pozornost, katero je zbudila l. 1814. Vukova zbirka narodnih pesmi srbskih, je nagnila tudi nekatere češke rodoljube, da so začeli nabirati domače narodne pesmi. V Čehih sta jih zbirala František Lad. Čelakovský in Josef Vlastimil Kamarýt. Čelakovský je že l. 1822. izdal prvi del zbirke z naslovom: „Slovanské národní písně.“ Nadaljujoč to zbirko je hotel Čelakovský izdati tudi jugoslovanske pesni; zaradi moravskih se je pa obrnil na Sušila. Sušil je l. 1824. spoznal korist take zbirke in je od te dōbe v prostem času nabiral narodno blago. Izpočetka je nabiral le v svoji najbližji okolici. Ko je pa l. 1837. postal profesor v Brnu, in je torej ob počitnicah imel dovolj prostega časa, je nabiral češke narodne pesmi v bolj oddaljenih krajih; prepotoval je v ta namen opavsko, tešinsko in vse slovanske naselbine v severni Avstriji. Obiskal je najbolj stranske vasice, vabil je ljudstvo v gostilne, v šole in kamor je le mogel, plačal pevce in bil hvaležen za vsako podporo. Povsod seveda ga niso razumeli, in se mu včasih posmehovali, a Sušil je bil vztrajen. Nabral je 1923 narodnih pesmi z napevi. Koliko truda, koliko žrtev ga je to delo stalo! Tega Sušil nikoli ni omenil, a zato ga je tembolj veselilo, kadar je kak strokovnjak pohvalil njegove zbirke narodnih pesni. Neizmerno je bilo na primer njegovo veselje, ko je v mogunškem glasbenem listu čital oceno svoje zbirke, kjer je tedanji najimenitnejši kritik glasbeni strokovnjak Chrysander napisal, da v narodnih pesmih moravskih nahaja toliko lepote, miline in bistroumnosti, da je skoro težko verjeti, da bi prosto ljudstvo moglo zložiti toliko nežnih in vznesenih umotvorov.

* * *

Sedaj bi mogel narisati še sijajno podobo Sušilovega vpliva na prebujenje narodnega življenja sploh in pa duhovščine posebej. A mislim, da zadoščajo v tem pogledu beseda življenjepisca Sušilovega M. Procházke, ki se glasé: „Vobče se more reči, da je bil vpliv Sušilov na duhovščino in po njej na vse katoliško ljudstvo mo-

ravsko, četudi je bilo delovanje Sušilovo tiho in skromno, tako izreden, da je v tridesetih letih izpremenil celo obličje Moravskega, vtisnivši mu poglobitni črti: „Ljubezen do cerkve in do domovine.“ Sušil torej zasluži po vsej pravici, da ga hvaležni češki narod čisla in časti med svojimi najboljšimi sinovi.

ANTON MEDVED:

VEM, ČUTIM . . .

1.

Usoda, imenuj mi ono silo,
ki me peha v prezgodnji groba hlad!
Tako je tožno-temno zemlje krilo,
in jaz bi živel rad na veke mlad. —

Zamaknjen gledam zlatih zvezd svetilo.
Mar pridem kdaj nad zvezde v lepi grad,
kjer zvodeni jezikov ljudskih jad,
kjer mine ž njim trpljenje vse nemilo?

Molčiš, usoda? Kdo si, kje si? Molči!
Kesanja kladivo, ti trdo tolči,
da se odvijé kvišku rob zavesi!

Potopi se mi duh v spoznanja žolči,
na vrbo roka liro mi obesi! . . .
Vem, čutim, kdo si Ti, ki si in kje si.

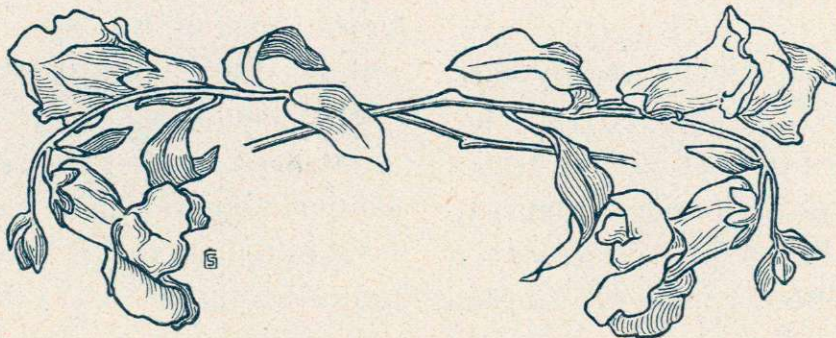
2.

Vem, čutim, kje si Ti, ki si in kje si.
Zdaj volje močne mi nadeneš šlem,
da gledam brez strahu v obraz ljudem,
da se mi v trutih roka ne pobesi.

A, ko napuh mi s sladkimi slovesi
odmakne Tebe, padem, kdaj ne vem,
in svet se roga in jaz plakam nem
v samotni sobi ali temnem lesi.

Samo trenutek slaja izven Tebe
rodi stotero grenkih, žalih dni;
en zel korak lahko na vek zagrebe

do sreče zaigrane vse sledi.
Usode trde ne pozna moči,
kdor išče Tebe, Bog, da najde — sebe.

IVAN IVANOVIČ:

ČAROVNICA.

PRIPOVEDKA.

Enajsti dan pred svetim večerom je šel Jane v gozd. Težko je delati stolček za čarovnico. Stolček mora biti narejen iz enajstih lesov, ki morajo biti vsi moškega spola. Vsak dan se mora prinesiti po en les iz gozda domov, in enajsti dan mora delati stolček tisti, ki je znašal les. Postiti se mora na tisti dan in se ne dati zmotiti čarovnici, če pride v hišo. Šestkrat ga moti čarovnica v gozdu, in če šest lesov odnese srečno iz gozda, nima čarovnica moči do njega. Na sveti večer mora v cerkvi za vratmi klečati na stolčku celo mašo. Ko je povzdigovanje, pogledajo vse čarovnice nazaj. Lahko jih spozna — a gorje, če bi povedal, katero je videl; celo življenje ga zasledujejo. Ko ga čarovnice zagledajo, se vzdignejo proti njemu. Zbežati mora fant iz cerkve in bežati čez polje do prve vode, preskočiti mora vodo, preden ga vjamejo, sicer je izgubljen. Če jih premaga, dobi, kar želi...

Šel je Jane tisti dan v gozd po prvi les. Bliščalo se je po snegu, da je jemalo vid. Ni se moglo gledati, da bi razločil les od lesa. Vse je žarelo po snegu okoli, in oči so začele solziti. Zasekal je s sekiro in videl je, da je vsekali v smreko. Ni se hotel prikazati hrast. Bilo je, kot da mu iztečejo oči v solzah, tako se je vse bliščalo. Hodil je cel dan, a nazadnje je našel hrast in ga odsekal...

Zvečer je prišel domov in prinesel hrastov les. Mačeha-čarovnica je sedela čemerno pri kolovratu in predla.

„Kaj boš s hrastovim lesom, Jane?“ je vprašala mačeha.

(KONEC.)

„Osekam ga in bo za stolček za pod noge“, je rekel Jane.

„Imamo stolcev zadosti, škoda lesa“, je rekla čarovnica.

„Nekaj mora biti v koči novega za Božič“, je rekel Jane.

„Novo kučmo ti kupim“, je rekla čarovnica.

„Kum Andrej mi naredi lepšo“, je rekel Jane.

Obmolčala je čarovnica, kot obmolči vselej, če v treh vprašanjih ne zmaga človeka. Vstala je in šla kuriti za večerjo.

Jane je del hrastov les pod peč, obsekal je drug les in ga dejal na peč ter šel z doma.

Prišla je čarovnica, vzela je nepravilni les s peči in ga sežgala za večerjo.

Šel je Jane drugi dan v gozd po drugi les. Sneg je padal v debelih kosmih in vsa pota so bila zametena. Nastal je metež in skoraj ni mogel gaziti dalje. Hodil je med drevjem in iskal drevo moškega spola, pa kar je dobil, ni bilo to. Izmučen je bil, da bi legel v sneg in zaspal. Na večer je našel javor in ga odsekal. Na visoko je ležal sneg po gozdu in nikjer ni bilo sledov. Ko bi ga zajela noč, bi ga vodile čarovnice in ga lahko umorile.

Prišel je domov pozno zvečer in prinesel javorov les.

Mačeha-čarovnica je predla pri peči in vprašala: „Čemu ti bo javorov les, Jane?“

„Naredil bom nogo k stolcu“, je rekel Jane.

Izginila je čarovnica v vežo in začela je kuriti za večerjo.

Jane je zopet spravil les pod peč, obsekal je drug les in ga del na peč. Truden

je bil in je zaspal. — Prišla je čarovnica v hišo, vzela je oni les s peči in ga sežgala pri večerji.

Tretji dan je šel Jane v gozd. Mrzlo jutro je bilo in nihče ni stopil nikjer iz koč. Vse se je tiščalo pri peči; kdo bi hodil vun! Potegnil je Jane kučmo čez ušesa — malo je pomagalo. Otrpnile so mu roke in za-nohtalo se mu je. Zavil se je mrzaz okoli njega in Jane je trepetal. Iskal je lesa po gozdu in našel je jésen. Hotel je sekati — ni bilo mogoče. Umil si je roke v mrzli vodi ter odsekal jésen.

Zvečer je prišel domov, premrazen in truden.

„Kaj boš z jesenovim lesom?“ je vprašala čarovnica.

„Delal bom zagozde“, je odgovoril Jane.

Šla je čarovnica kuriti za večerjo, in Jane je položil les pod peč ter nasekal zagozd iz drugega lesa. Šel se je pokrepčat h kumu Andreju in čarovnica je vzela zagozde s peči ter jih pokurila pri večerji.

Četrty dan je bil Jane bolan in težko je vstal. Odšel je v gozd po četrti les. Dež in sodra je šla izpod neba. Sodra se je primrznila na kučmo, na obleko, na obraz in kamor je priletela. Težka je bila pot in Jane je lazil po gozdu in iskal lesa. Prišel je do gabra in ga posekal. Premočen je bil in led je stal po obleki. Zvečer je prišel domov in je zaspal na peči. Skril je gabrov les pod peč in del drug les poleg sebe.

Kuhala si je čarovnica večerjo, vzela je les s peči in ga sežgala v peči.

Pozno se je zbudil Jane peti dan. Šel je v gozd in velik vihar ga je obdal. Burja, mrzla in močna, je rjula po gozdu in ni pustila iti dalje. Odnese la Janetu kučmo in jo skrila daleč v gozd. Dolgo je hodil Jane za kučmo in se boril z burjo. Podirala ga je burja na tla in držati se je moral za debela. Videl je na robu bor in hotel k njemu: dolgo se je boril, preden ga je dosegel. Odsekal ga je in ga odnesel domov. Burja je pihala nasproti in mu nesla sneg v oči. Ko je bil večer, je prišel Jane v koč, in čarovnica ga je vprašala:

„Kaj se mučiš, Jane, s tem lesom?“

„Mučim se, da bi si ustvaril srečo“, je odgovoril Jane.

Čarovnica je šla kuhat večerjo. Jane je skril borov les pod peč in nastavil drugega na peč. Prišla je čarovnica in zakurila z lesom, ki ga je dobila na peči.

Šesti dan je bila vsa pot pokrita z ledom. Šel je Jane v gozd po les. Pot je bila spolzka in padel je, kadar mu je spodrsnilo. Čez sneg je ležala trda ledena skorja. Trudil se je mladenič po gozdu in padal pri vsakem koraku. Dobil je orehovo drevo in posekal je oreh. Ko je sekal, mu je izpodletelo in je priletel z glavo v oreh. Obležal je in čutil je trudnost, kot da ne more dalje. Mrtvo je bilo po celem gozdu, ni se oglasil niti vran, niti lisica ni zalajala kje. Mrakovi so padali na gozd. Jane je zbral moči in odšel domov. Težko je nosil in padal je po poti. Izmučen je prišel domov in skril je oreh pod peč. Prišla je mačeha-čarovnica in vprašala:

„Kaj si prinesel iz gozda, Jane?“

„Prinesel sem otrple roke in glava me boli“, je odgovoril Jane.

Zasmejala se je čarovnica in rekla:

„Ne muči se več, Jane, dovolj je drv pri hiši.“

„Ne bom se mučil več“, je rekel Jane in sladko zaspal, kajti zmagal je zadnjo oviro...

Ko je prišel drugi dan Jane v gozd, je bil gozd čudovito lep in niti sledu ni bilo od prejšnjih neprijetnih dni. Lep bel sneg je pokrival cel gozd in lahke stopinje zajcev in druge male zimske divjačine so se poznale v sledu. Po vejah so peli ščinkovci s taščami, strnadi in senice, brglezi so se oglašali na vrhovih, vrane so prožile sneg in srake so kričale. Gozd je bil poln življenja. Jane je veselo hodil po gozdu ter nesel zvečer domov dren... Ko je prišel domov, je ležala mačeha bolna. Jane je spravil les in šel v krčmo, kajti čarovnica je bila zmagana — — —

Tako je hodil Jane po les v gozd. Prinesel je še mecesen, kostanj, trn in češminj,

PUSTNE ŠEME V PETERBURGU.

MAKOVSKIJ.

in prišel je dan poln lepega pričakovanja za ljudi.

Jane je delal stolček. Iz hrastovega lesa je bila deščica, štirih nog je bilo treba, štirih zagozd in dveh povprečnic, in vsako je bilo iz drugega lesa. Prišla je mačeha v hišo in prinesla pogače. Jane ni hotel pogače.

„Podmet ti naredim, Jane“, je rekla čarovnica.

„Dan pred svetim dnem se posti kristjan“, je rekel Jane.

Izginila je čarovnica in je ni bilo več blizu... Cel dan je delal Jane stolček in ko je padel sveti večer na selo, je bil stolček narejen — — —

* * *

Okrog koč so hodili kmetje in kadili ter škropili. Cela družina je sledila gospodarju in vsi so molili za srečo celega leta. Jane je hodil sam in molil sam. Na sveti večer ne more biti čarovnica doma. Odšla je kdovekam. Jane je zaprl koč in odšel v koč ob polju. V vsaki koči mora goreti na ta večer luč, da je lepši večer, da brlé lučce kot zvezde na nebu, ta večer, ko je zemlja, kot bi se spustila nebesa nanjo. Zato goré lučce. Tudi na Pristavi je gorela luč, no pri peči ni sedel nihče, da bi tam dremal in sanjal o sladkih spominih, niti deda ni bilo, da bi pripovedoval povesti in bajke. Prazna je bila koč in temna, kot bi bila zakleta. Zato je šel Jane v vas v koč ob polju.

Otroci so sedeli pred jaslicami v kotu in kot zamaknjeni gledali vanje. V njih spominu se je vse lepo čudno ponavljalo, kar so slišali na večer od deda ali pa od matere. Mislili so, kako gredó pastirci molit, in kako leté angeli iz nebes. Želeli so si biti tam na tistem mestu, da bi videli vse to. Njih otroške duše so sanjale in srečni so bili v tem zaželjenem večeru. Premagal jih je nazadnje spanec, posedli so ob gorki peči in pospali. Iz daljave se je čulo streljanje, goreče baklje so se pomikale po sveti noči, in za njimi so šle trume ljudi, ki so šli k polnočni maši. Tak je sveti večer. Sela in vasi ležé tiho, kot bi sanjale bogve o čem sladkem.

V koči ob polju je vasoval Jane. Mana je sedela pri peči in mati je bila na zidku zadremala. Rado pomeni, kar se sanja na sveti večer. Jane je sedel poleg Mane. Utrujen je bil in otožen. Spomnil se je vsega. Ko je šel po vasi, je videl koč razsvetljene; in srečni ljudje so bili v njih. Gledali so na jaslice in se spominjali lepih dni, zraven pa so si pravili bajke za kratek čas. Na Pristavi ni takih jaslic, se je spomnil Jane. Prtiček je kupila čarovnica in ga pribila v kot. Poprtnik, velik, iz lepe bele moke, poln ptičic in rož, je ležal po hišah na mizi, pogrnjeni z belim prtom. Na Pristavi leži črn hlebec na mizi. Zapuščena je koč in nihče v nji ne vasuje. Sam je kadil in škropil okoli koč, da bi Bog dal srečo celo leto pri živini in na polju. In Mana sedi tu poleg njega, in nesrečna je cela koč, ker ji je bila čarovnica sovražna. In ni mogoča taka sreča, kot je drugod po kočah. Čudna moč je vmes in ruši srečo... Na mizi leži poprtnik, spekla ga je Mana, in luč brli zraven, jaslice so v kotu, in že daleč je vse od tistih lepih otroških sanj, ko je od njih svet toliko drugačen. Naslonila je Mana nanj glavo, kot da je že trudna od nesreče in žalosti. Nje oči so vprte v jaslice, kot da bi po otroško sanjala. In on ne more, da bi bile te sanje res, da bi bila sreča v resnici kot je v sanjah.

To je mislil Jane. In spomnil se je, da bo o polnoči, ko bo vse sanjalo v sladkih sanjah in molilo v tihih molitvah, on begal s čarovnicami čez polje. Pa nič ne sme vedeti Mana. Potožil bi ji, kaj je prestal, ko je hodil po les v gozd — leži to na srcu in hoče vun iz srca, da bi bilo lažje... Ko bi vedela ona, kaj je trpel za njiju srečo — a ona ne sme vedeti! Skrivnost je to in težko je pri nji s skrivnostjo v srcu, ko je vedela prej vse. Pogledal ji je Jane v obraz in zasmilila se mu je. Nje oči so bile vprte v jaslice, kot bi sanjala in tiho molila. In vse tiste lepe, čudne sanje so ji odsevale iz oči. Lepa je bila v teh sanjah, in Jane je začutil srečo. Pogledal jo je, in ona se mu je sladko zasmejala in nje oči so se za-

gledale vanj, kot da vprašujejo po nečem. Čutila sta veliko in neizrazno srečo oba, drug ob drugem ...

Iz daljave se je slišal pok in zvonovi so se oglasili ...

Mati se je na zidku prebudila in rekla: „Pojdita v cerkev!“

Mana se je zavila, in odšla sta. Jane je pritisnil kučmo na ušesa, da bi je ne odnesla sapa, in srečna sta stopala po stezah v sveti noči. Ljudje so šli od vseh strani, pokali so poki in odmevali, in glasovi so se glasili v tiho noč. Bila je zemlja lepa kot zvezdno nebo in na nji so sanjale pokojne vasi v tihi radosti in sladki sreči.

Cerkev je bila razsvetljena in ljudstvo je klečalo v nji. Oltar, pozlačen in ovenčan, se je bliščal v lučkah. Orglje so zapele in božična pesem je odmevala s kora in segla v vsa pobožna srca. Starci so začeli moliti glasneje in ženicam so prišle solze v oči od take radosti in lepote. Duhovnik je zapel glorio, in zvonovi so zazvonili po cerkvi, in ljudstvo je pelo in molilo ...

Jane je klečal za durmi na svojem stolčku in molil malo. Gledal je na sredo cerkve — tam je molila Mana. Stali so za durmi vsi tisti, ki navadno tam ostajajo: vaški kovač, kum Andrej, Višnja in mladeniči ... Videli so Jana in niso rekli nič, ker so vedeli, kaj in kako je. Kum Andrej je molil na velik molek in se včasih prijel za nos — imel je vedno to navado. Višnja se je majal in se je poznalo, da je prišel iz krčme v cerkev. Tihota je bila po cerkvi, le tupatam je zakašljajal starec, ko je molil naglas — gluhi ljudje vedno molijo naglas. Oblaki kadila so plavali po božjem hramu in vse je bilo ko neskončno lepa božična pesem. Jane se je zamislil v to in pomislil na Mano, ki moli sredi cerkve. Morda je ne vidi nikoli več. Nevarno je imeti take reči s čarovnicami. Prigodi se, da fant pozabi zgrabiti stolec v roke in beži brez njega in je izgubljen. Čarovnice mu zmešajo pot, da beži v nepravo stran in ga pokončajo, preden pride do jarka z vodo. Izpremené mu pred očmi celo okolico, da ne ve, kam beži ...

Pred oltarjem je zapel zvonček, orglje so utihnile, sveta tišina je nastala.

Jane se je zavedel in pogledal po cerkvi. Pripognilo se je ljudstvo na kolenih, in zvonček je zapel. Vse se je trkalo na prsi, grešniki pred Bogom ... Jane ni slišal ničesar več. Čarovnice so se ozrle — dosti jih je bilo. Strašni in jezni so bili njih obrazi in oči so gledale sovražno. Izginil je blišč in svetloba cerkve Janetu izpred oči, in vse je bilo kot v tmi, kot bi ležali mrtveci po bitki na polju ponoči. Vzdignile so se iz tme čarovnice in se zapodile proti Janetu. Hotelo se je Janetu pogledati, kam je izginila Mana v tej tmi — enkrat bi jo še hotel videti. Spomnil se je, da pridejo take želje zato, da bi zmotile mladeniča, in se je zavedel. Prijel je stolček in zbežal. Sela ni bilo nikjer, in vseokoli je ležala velika planjava brez konca in kraja. Zaslíšal je šum za seboj, čarovnice so se podile za njim. Spomnil se je, da je slišal včasih, da se vidi taka planjava, a iti se mora naravnost, kot se misli, da je prav. Jane je bežal. Visoko nad njim se je grmadilo nekaj črnega, kot oblaki pred hudo uro. Različne podobe, velike in strašne, so ga obletavale, in zagledal je med njimi obraz svoje mačehe. V oblakih kot da je grmelo in treskalo, nikjer ni bilo lepe zvezdnate svete noči, ki je sijala pred polnočjo. Bilo je, kot da zdajzdaj vdari vanj blisk z oblakov, in s polja se ne sme bežati, kadar se bliska, ker rado vdari v tistega, ki beži. Hotel se je Jane ustaviti, a spomnil se je, da je to prevara ... Bežal je dalje in se ni oziral. Izpremenila se je planjava in bila je, kot bi bilo selo ... Jane je bežal v nasprotno stran kot navkreber. Spomnil se je, da čarovnice tako premotijo človeka, da bi se obrnil v nasprotno stran in bi ga uničile. Bežal je naravnost dalje, in vse bliže so prihajale črne prikazni iz oblakov in prva med njimi je bila mačeha, s strašnimi očmi in dolgim nosom, kratkimi, razmršenimi lasmi, v dolgi črni halji ... Izpremenil se je kraj, in vse je bilo kot lepo polje v pozni pomladi. Jane je bežal po žitu. Nevihta se je začela nad njim v oblakih, in

bilo mu je, kot da je škoda žita in da je vse nevihte on kriv, ker beži čez žito in gre cela nevihta za njim in se vsuje toča na mlado žito. Opletale so se mlade bilke okoli njegovih nog, kot bi ga prosile, naj ne beži dalje, naj ne uniči mladega žita... Jane je bežal in se ni menil za to. Pokrajina se je izpremenila v gozd; les je bil okoli in okoli in čez grmovje je šla pot. Jane je skakal čez grmovje in se utrudil. Ko bi padel, padle bi nanj tiste pošasti v oblakih in ga mučile. Veje so ga zadrževale na begu, a Jane se ni ustrašil... Bežal je dalje in pokrajina se je izpremenila v zimsko okolico, pokrito z visokim snegom. Težko je bilo bežati po visokem snegu. Noge so se vdirale globoko in zameti so bili okoli in okoli. Čarovnice so obdale Janeta od vseh strani. Bilo je že, kot da je izgubljen. Planile bodo in ga zadušile v snegu... Zašumelo je pred Janetom — jarek z vodo je bil... Tega ne morejo izpremeniti čarovnice... Planil je Jane, vrgel je stolec v vodo in skočil čez jarek. V cerkvi je zapel zvon. Izginile so v trenutku črne megle, oblaki in prikazni čarovnic, in pod nebom je bil šum, kot surov jok. Jane je padel v sneg — in je bil rešen. — Ozrl se je in je videl nedaleč vas z razsvetljenimi hišami, cerkev se je bleščala med njimi, ljudje so šli z lučmi od maše domov in zvonovi so peli veselo... Utrujen je bil Jane in ležal je, kot je bil obležal. Strašen je bil beg in vse je bilo kot sanje, kot da ni res. Saj tako lepo sijejo zvezde na nebu, in sveta noč leži po zemlji, polna miru in sladkih spominov...

Jane je vstal, potegnil si je kučmo na ušesa in je odšel domov. Mačeha je spala v postelji in vzdihavala...

Drugi dan je bil sveti dan. Vsakdo mora biti doma, ker ta dan mirujejo drevesa in kolesa. Mačeha-čarovnica je bila bolna in je cel dan vzdihavala.

Jane je spal cel dan od trudnosti.

Tako je bila zmagana čarovnica...

* * *

Pred pustom je bila poroka. Kum Andrej je bil za starejšino in zbrala se je vsa žlahta. Mačeha ni mogla na svatbo, bila je cel čas bolna. Veseli so bili vsi, peli so in pili. Tudi Višnja je prišel na svatbo in je voščil velike sreče. Prišli so fantje pod okno in zapeli ženinu in nevesti. Povabljen je bil Maruh, vaški mož, in sedeli so skupaj vsi trije: kum Andrej, Maruh in Višnja. Dolgo so bili veseli, in ko so bili vinjeni, so se objemali. Ko pa so začeli govoriti, kako je bilo vse to, so se sprli. Pa je bil kum Andrej dobra duša in ni dal pometati povabljenih svatov vun. Odpustil je Maruhu, da ga je pritisnil s palcem v oko in Višnjo je sam pritisnil na stol, da je mirno sedel za mizo. Stare matere so govorile svoje in skoraj nihče se ni hotel spomniti čarovnice. Prišlo je tako in prav je, da bi dal Bog srečo... Godci so zagodli in Jane je zaplesal s svojo nevesto. Krasna je bila mlada nevesta, da so jo zavidala mlada fantovska srca. Pa so prijeli kozarce z vinom in vsi so želeli sreče. Drugo jutro so naložili baliž na baližar in ga peljali v Pristavo. Za njim pa se je peljal starejšina kum Andrej in se ponosno prijemal za nos; poleg njega se je peljala nevestina mati, kot je to v navadi; za njimi se je peljala nevesta z drugom in ženin s tovarišico in za njimi svatje. Podili so ovenčane konje po sneženi poti v vas, godci so godli, fantje ukali. Godec je prenesel nevesto čez prag v hišo in mačeha-čarovnica jih je pogostila s pogačo. Zložili so baliž v hišo in vse je bilo kot novo. Posedli so svatje za mizo, privalili so sod vina, ki ga je plačal sam starejšina, kum Andrej, godci so zagodli in veselili so se cel dan, ter se ponoči razšli domov. Ali je kuma Andreja kaj tlačila mora, in če so čarovnice vodile vdovca Višnjo, kdove... Fantje so zapeli o polnoči poslednjo pesem nevesti pod oknom, luči so pogasile in mir je bil po celem selu...

No kaj je veselje na svetu, ko je kratko. Žalostno se je končala ta historija po resnici. Čez šest mesecev je umrla Mana. Šla je zvečer po vode pod selo. Vzdignila je

škaf na glavo, in nekdo jo je prijel za kito. Ali je bila veja? Kaj kdo ve, kakšne moči so to. Prišla je domov, bleda kot smrt. Objela je Janeta in govoriti ni mogla. Peljal jo je v hišo, sedla je na posteljo; objela je Janeta in rekla:

„Jane, jaz umrjem, Jane, bodi srečen; tako sem te ljubila, in sreča je bila velika in kratka tako...“

Padla je in umrla... Pokleknil je Jane poleg nje in zajokal. Klical je njeno ime, da bi jo priklical v življenje. Mrzla je postala nje roka, ki jo je tiščal na obrazu, in uvidel je, da je res. To je smrt... Sklonil se je nad nje bledim licem... Vse je bilo mrtvo in življenja nikjer. Poljubljal je nje milo lice, a ni bilo več tam poljubov zanj in lice ni bilo gorko, kot ga je nekdanj pri tiskal k sebi. Mana je bila mrtva in ž njo je umrlo vse, vsa ona velika sreča, ki so jo svatje voščili Janetu. Iz kuhinje je prišla mačeha in prinesla svečo ter jo držala ob vzglavju. Prišle so sosede in so naredile pare. Oblekle so Mano v nje poročno obleko, razčesale so nje črne lase na vsako stran po belem prtju in prižgali so sveče. Jane je dolgo klečal ob parah in ni mogel verjeti, da je res. Prišli so kmetje, poklekovali so pred pare in molili. Čudno se je zdelo vsem.

„Vidijoče je videla“, so rekle sosede in dovolj je bilo. Kdor vidi ‚vidijoče‘ v mraku, se ustraši in umrje... Kdo more vedeti, kaj je to in odkod. Pokopali so Mano na pokopališču, grob prsti je ostal tam, in Jane je ostal sam na njem. Pogrebci so šli pit pogrebščino, da se žalost utopi. Prišel je kum Andrej in Maruh ž njim, vzdignila sta Janeta od groba ter ga peljala seboj pit pogrebščino, da bi tudi on pozabil in tam žalost utopil...

Pusto in prazno je postalo na Pristavi. Malo se je ljubilo Janetu delati. Mačeha-čarovnica je ozdravela in gospodinjala. Jane je slonel zvečer žalostno ob oknu in gledal v noč. Peli so fantje v polju, ko so šli k nevestam. Tudi on je hodil, in krasno je bilo, kot lepe sanje, tiste čudne noči, polne ljubezni in življenja. In zdaj je mrtvo vse.

Komaj se je začelo, se je končalo, in težko je zdaj živeti, ko ni več nazaj časov, da bi se šlo v vas, kajti nihče ne čaka tam za oken-
cem v koči ob polju, in ko bi potrkal, bi bilo vse tiho, kot da je smrt v koči, kajti Mana je umrla. In vstal je včasih ter odšel na pokopališče. Težka je bila duša in misli so mračne... Sedel je in kot bi sanjal, je govoril z njo... Kum Andrej ga je vzel seboj v krčmo in ga ni mogel zmotiti s prepeljencem. Ušel mu je Jane iz krčme ponoči in šel na pokopališče.

Doma ni mogel ostati Jane. Vse ga je spominjalo na lepe dni. Vse je bilo, kot si je bila pripravila ona. In ko je prišel Božič, bi bilo veselje v koči lepo kot je po kočah drugod, polno sanj o bodočnosti in polno spominov na preteklost. Začelo se je bilo življenje v koči, a zdaj je tam vse mrtvo in kadar so večeri, se zdi, da pride Mana bleda s studenca, da ga objame in govori:

„Jane, jaz bom umrla... Bodi srečen...“

Kje je sreča brez nje? In ljudje govoré, da je videla ‚vidijoče‘ in skrivaj šepetajo o čarovnici. In težko je živeti v tem, ko ni več sanj o bodočnosti in so povsod le grenki spomini...

Pred sveto nočjo je prišel Jane domov. Sedel je k peči in pomislil. Lani se je trudil in zvečer je vasoval pri Mani. Težko je bilo zmagati čarovnico, a ugnal jo je. In potem je sanjal, kako lepi pridejo tisti večeri, ko bosta zvečer z Mano pokadila okoli hiše, da bi Bog dal srečo pri živini in na polju in bi bil mir v hiši, potem pa bi cel večer presedela ob gorki peči, bel poprtnik bi bil na mizi, pogrneni z belim prtjom, in jaslice bi bile v kotu. Sreča bi bila to, in danes ni te sreče niti nade na njo... Prišla je v hišo čarovnica in Jane je hotel, da bi zgrabil sekuro... Grozno bi bilo to, kajti gorjé mu, kdor se dotakne čarovnice... Pozabil je na to in prijel starko z močno roko, pogledal jo je in vsa je strepetala... Njen pogled je bil sovražen in koščeni obraz je sijal v motni luči, ki jo je mačeha držala v rokah.

„Kdo je storil to?“ je rekel Jane in držal starko v trdih pesteh...

Zagromelo je nad kočo. Jane se je zavedel, vzel je kučmo in odšel. Dotaknil se je čarovnice in bal se je, kaj pride . . . Pil je pri krčmarju s kumom Andrejem in se opil. Ko se je vračal domov, je pred njim zaplapolala Pristava v ognju in pogorela je z vsem do tal. Ni pomagalo gasiti in rešiti se ni dalo nič, kar je bilo v njej... Čarovnica je bila izginila, in nihče več je ni nikdar videl . .

Nihče ni zidal Pristave. Spomlad je prišla, skopnel je sneg in videlo se je žalostno pogorišče, potem pa je začela na njem rasti divja trava. Sam Jane je živel, brez sreče in veselja, brez doma. Hodil pa je po selu

in delal in živel, kot bi ne živel brez sreče in veselja.

Vedno so se vsi spominjali čarovnice in povesti o Janetu in njegovi nevesti.

Kum Andrej in njegova prijateljca, Maruh in Višnja, so brez skrbi pili v krčmi ter govorili, kar so hoteli, kajti dolgo ni bilo potem v selu nikake čarovnice. Kuma Andreja ni več tlačila mora, in Višnja je vselej prišel srečno domov. Nesreče ni bilo na polju, če ni prišla čez selo v oblakih kaka tuja baba - čarovnica, in gospodinje se niso pritoževale za mleko.

Tako pripovedko pravijo o čarovnici dedi po Dolenjskem.

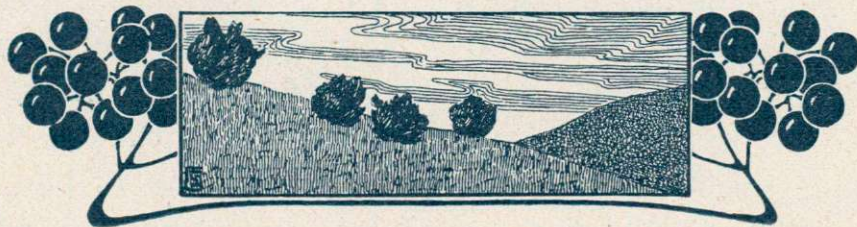
ZVONIMIR:

VRAN.

Oj črni vran, kra-kra-kra-kra,
čez tiho polje v gozd leti,
peroti onemogle so,
žarijo črne mu oči.

In glas hripav, kra-kra-kra-kra,
razlega se čez širno plan
in kliče smrt, oj blede smrt,
da pride s koso prek poljān . . .

Trepet in groza! . . . Vran kriči,
žarijo grozno mu oči,
in glej, kraj gozda — črna kri,
in — mrtvo truplo v njej leži — —

ANTE GABER:

S PRVE JUGOSLOVANSKE UMETNIŠKE RAZSTAVE V BELGRADU.

glejmo si dalje srbske umetnike na razstavi!

Beta Vukanović je vsestranska umetnica; ona slika, radira in se bavi tudi z umetno obrtjo, v prvi vrsti z rezanjem v usnje.

Razstavila je samo štiri slike, kot bi hotela pokazati, da je kos vsaki razsvetljavi. „V polju“ prepeka poletno solnce, da vse vibrira žarečih barv; mirne in božajoče so barve v hladni senci „Vrta“ in s hlapovi je nasičen zrak v topli sobi „Po zimi...“ Da pa njena tehnika ni prav nič ženska, priča že samo to, da je skoro vsakdo, kdor ni pogledal v katalog, imel portret njenega soproga za njegovo delo. Ženska je samo njena marljivost, ko reže v usnje okusne umetno-obrtne predmete, in to, da slika ter radira skoro same mlade in lepe kmetice in ciganke. Njena radiranja, med katerimi je „Ciganski tabor“ umotvor prve vrste, presegajo na celi razstavi samo dela mladega Josima Danilovca, ki živi na Dunaju. To mesto riše, kako izginja na horizontu v dimu, in radi dima vpodablja zakajene postaje dunajske mestne železnice. Včasih pa sede v to železnico in se pelje s prijatelji, ki tako zamišljeno in trudno zró z njegovih del, vun v Krems ali Dürnstein, a povesod je zanj žalostno in mrzlo. Topel in solnčen dan za njega je bil takrat, ko je slikal „Ljubico“, oblečeno v lahno rožnato in rdečo spomladansko obleko. Ko je bil zopet sam v svojem revnem pobeljenem ateljeju, je umetnik izlil spomin na tisto lepo spomladansko popoldne v ono mehko harmonijo sive rož-

(DALJE.)¹⁾

nate in temnordeče boje ter linij najgracioznejše poze in ustvaril umotvor, ki je najboljši v srbskem oddelku.

Srbi sami pa smatrajo za svojega največjega slikarja svetovnoznanega Pajo Jovanovića. Barvane reprodukcije del tega srbskega Matejka ali Brožika iz narodnega življenja so razširjene po vsem slovanskem jugu. Tudi na razstavi ima še en tak izvrstno risan in natančno opazovan genre, dober v barvah in z vso minucioznostjo izdelan „Kabinetstück“. Popolnoma drugačni kot ta v stari maniri slikana podobica z naslovom „Okrog goslarja“, sta pa dekorativni in moderni sliki „Ženitev carja Dušana z Aleksandro, sestro bolgarskega carja“ in velikansko „Kronanje Dušanovo“. Na prvi očitajo kostumi naslovu — laž. To sem moral povedati prej, preden rečem, da je vsebina obeh slik že opisana v naslovih samih. Svetle in nežne barve moderne dunajske šole (Lefler, Klimt, Graf) in sigurno risanje ter lahko-razrešljiva kompozicija napravijo sliki v celoti prijetni, čeprav nista posebna umotvora, kar se tiče dekorativnega momenta. Temu so krivi nerodno porabljeni detajli, ki motijo harmonijo barv, vendar kljub tem pogreškom izpolnjuje to dvoje z velikim znanjem izvršenih del svoj glavni namen — reprezentiranje.

Po Paji Jovanoviću je Dubrovčan Marko Murat posnel moderno tehniko ter semintja tudi barve, na škodo pa prav malo risarskega znanja. Dobra je na cvetočem bregu v solncu stoječa „Konavoka“, kateri morski „veter“ privzdiguje pisana krila, in mnogo karakterja je v portretu gospodične

¹⁾ Primeri lanski letnik „Dom in Sveta“.

A. B. M. Pri prvi sliki se odlikuje posebno dobro slikani zrak, kar je tudi dobrotu novjših del Paje Jovanoviča. Prijazna pa v barvah sladka je tudi še Muratova sličica „Na terasi“, kjer je ljudem ugajal posebno solnčni zahod. Velikim in težjim nalogam pa Murat ni kos; tako sta „Dafnis in Hloe“ ter dekorativno zasnovana „Pomlad“ razžalitev Ludvika pl. Hoffmanove umetnosti.

Boljši v tem oziru je drugi Dalmatincev Paško Vučetić, ki pa ni imel poguma razstaviti svojih impresionističnih stvari, ki presegajo — kakor kaže odločna pokrajinska študija v solncu z moškim za stafažo — dela slikarjev, ki vživajo v Srbiji mnogo večji ugled. V ateljeju mi je kazal študije za monumentalna dela filozofične vsebine, ki bi vzbujale na razstavi res zaslužen pozornost. Slikal je tudi kralja Petra I., ki je v barvah premrzal in suh, kar je ravno čudno, ker je študija mladega gospoda v akvarelu za to tehniko nenavadno sočnata in živa v barvah, tako, da je na prvi pogled marsikdo mislil, da je ta mali umotvor oljnata slika.

Nesrečno je razstavila tudi večča modernistica Nadežda Petrovičeva, ker se je bala publike, ki se vnema za historične skupine marionet, kot je Gjorgje Krstičev „Pad Stalača“. Slika predstavlja boj na mestnem ozidju, ali boj za mesto. Pravzaprav je pa to boj, čegava je roka, glava in čegava je noga, ker je popolnoma nemogoče razločiti, h kateremu trupu spada ta glava ali ona noga; ena glava je celo zbežala v ozadje na dvorišče. Kakršna je risba in perspektiva, tako so tudi rumeno-zelene in rjavo-rdeče barve v prekrasni disharmoniji. Pri tem slikarju se najlepše vidi, kam pride umetnik, kateremu je za hvalo umetniško neizobraženega občinstva. Par izvrstnih glav na način, ki spominja na Rembrandta, in študijo opice, ki bi bil najboljši portret na izložbi, če bi se dajale opice slikati, je napravil v svoji mlajši dobi, zadnje njegove pa ne delajo časti ne njemu, niti odseku, ki je slike sprejel v razstavo.

Isto velja tudi o delih Ane Vlahovičeve, Petra Ranosoviča, grozno banalno aka-

demičnega kiparja Petra Ubavkića in še nekaterih umetnikov, katerih imen pa na srečo ni v katalogu.

Zato je pa tembolj veselo, da imajo Srbi umetniški naraščaj, ki vzbuja najlepše nade. Dela učencev Vukanovičeve šole Ljubomira Ivanoviča, Natalije Cvetkovičeve ter mladega Aleksandra Sekulića in Jovana Kešanskega, ki študirata v Monakovem, bi bili nevarni konkurenti večini priznanih srbskih slikarjev, če bi bili obesili ta dela na razstavi v občini srbski oddelek. Na srečo „gotovih in priznanih umetnikov“ so bile pa stvari mladine v sobi skupaj z razstavo lesoreznih del državne tiskarne, katera je tudi škodila celi izložbi, a še tu brez številke v katalogu in brez naslovov. Je pač na Srbskem tudi tako kot pri nas, da se merita znanje in talent po semestrih na akademiji . . .

Pri tej v resnici nadebudni mladini se vidi, da zna ceniti barvo v slikarstvu, in da razume pomen tehnike pri izvrševanju slik. Več teh mladih umetnikov se uči v Monakovem v Ažbetovi šoli, ki si je pošteno pridobila svoj veliki ugled in ki bo morebiti mogočen faktor, da dobi jugoslovanska umetnost skupno obilježje . . .

Najpopularnejši srbski umetnik je pa kipar Gjorgje Jovanović, ki se precej drži pravil akademične manire s šablonskimi atributi. V reliefu mu dela težkoče večkrat nepotrebna komplicirana kompozicija in perspektiva. Večino spomenikov in kipov po srbskih pokrajinah je izvršil on na veselje občinstva in — kar je pri nas tako redko — tudi na zadovoljnost kritikov. Med njegovimi številnimi portreti, reliefi, medaljoni in spomeniki je najboljša statueta „Črnogorec na straži“, ki je pravi Črnogorec, ki res straži z vsemi čuti iz z vsemi do skrajnega napetimi živci. Na tej statueti se je tudi izognil detajlom, ki bi škodili celokupnemu vtisku plastičnosti in enotni silueti.

Več talenta ima Simeon G. Roksandić, ki ima izredno mnogo čuta za plastičnost forme in za dramatični moment. Svoje znanje in svojo silo je zbral v klasično zasnova-

nem „Robu“, ki je anatomsko in s psihološkega stališča popoln umotvor. Slabša je herma „srbskega Homerja, Filipa Višnjića“, ki v pozi in izrazu spominja svetovnoznane Rodinovega Balzaca.

Med umetniki, ki zaslužijo to ime, brez skrbi imenujem diletanta princa Božidarja Karagjorgjevića, ki je razstavil dva zelo plastična medaljona, eno s finim čutom za koloristične efekte slikano pokrajino in množino okusnih in umetno-obrtnih predmetov iz kože in precizno izpeljanih kovinskih žličic in okraskov, za katere so motivi povzeti večinoma s precejšnjim okusom iz rastlinstva.

Da se princ Božidar Karagjorgjević bavi z umetnim obrtom, ni nikakor slučaj, zakaj srbski narod proizvaja na tem polju v filigranu

najkrasnejši nakit, v gnanem bakru, srebru in zlatu nenavadno lepe predmete za cerkveno rabo, kandila, palice in prekrasno domače posodje, v usnju pikantne haremske cipelice in lahke elegantne opankice, v volni, zlatu, fini preji in svili pa pestre čilime, med katerimi so pirotski najbolj na glasu, kot meglica lahke koprene in z rafiniranim okusom in z največjo umetniško nadarjenostjo za linijo in barvo izvezena moška in ženska oblačila. To je narodni obrt, in čeprav je na izložbi slabo zastopan, se vendar vidi, da je to umetnost, samonikla narodna umetnost, ki lahko z uspehom konkurira s proizvodi moderno-obrtnih šol na zapadu in s proslavljenimi izdelki orientskih narodov . . .

(DALJE.)

RAJHENBURG.

M. JAMA.

A. BREZNIK:

O STAVI DOPOVEDNEGA GLAGOLA.

Kdor vzame kako starejšo slovensko knjigo v roke in pregleda le nekaj strani, zapazi razliko prejšnjega sloga mimo sedanjega zlasti v tem, da stoji v prejšnjem glagol najrajši na koncu stavka. Prvi naši pisatelji, ki so bili samo prestavljavci in so se čisto sklavčno oklepali tujega sloga, se v tem niso držali kakega trdnega reda; mlajši pa, zlasti oni iz XVIII. in iz prve polovice XIX. veka, so domalega redno stavili glagol na konec. Za pisatelji so šli tudi prvi slovničarji, ki so tako stavo odobrili ali vsaj dopustili. Dasi je bila taka stava v veliko primerih prava ali vsaj dopustna, so v še več primerih pisatelji res tako zabredli, da je bilo treba močne reakcije, s katero bi bili pripravili narodnega duha zopet do veljave. Ali kakor je že lastno reakciji, da zameta ne samo to, kar je slabo, ampak tudi dobro, ki je slučajno v zvezi s slabim, tako so tudi tu končno glagolovo stavo kar splošno zavrgli, kar ni bilo prav. Mož, ki je to storil, je bil s pristno narodnim duhom prepojeni Levstik, ki je v svojih „Napakah slovenskega pisanja“ (1858) zavrgel končno stavo glagolovo s tem, da jo je obdolžil germanizma. Trdnega mesta si pa glagolu tudi Levstik ni upal določiti; svetoval je le, naj se ne stavi predaleč od pomožnika in da naj stoji rajši ob začetku nego na koncu stavka. Končni glagolovi stavi je zadal Levstik s tem smrtni vdarec, in že v prihodnji izdaji svoje slovnice (1863) je oklical Janežič njegova načela za svojstvo slovenskega glagola. Za prosti stavek pravi tam (168), da se glagol „sploh ne stavi predaleč od svojega pomožnika in da stoji v večih stavkih rajši v sredi za pomožnikom, kot od njega

oddaljen na koncu celega reka“; za zložene stavke pa (260): „Dopovedovavni glagol na konec pokladati, kakor v nemščini, to slovensčini ni lastno; pravo mesto mu je kmalo za oziravnikom ali veznikom, bodisi precej za pomožnikom ali vsaj blizo njega; predaleč naj se glagol nikoli ne deva od svojega pomožnika, sosebnost na konec ne — razun v krajših stavkih.“ Obe te pravili veljata še danes nespremenjeni, Janežič-Sket, Sl. 8. 268, 273. Po teh načelih se je razvijala in razvila sedanja stava, ki jo znači zlasti to, da gledajo pisatelji po nji pač na to, da glagol nikoli ne pride na konec, kar pa vselej ni prav, ali premalo gledajo na to, kje mu je pravo mesto.

Vzor, po katerem se imajo posneti pravila glede glagolove stave, ne more imeti drugje svojega temelja nego v slogu narodnega jezika. Dosedanja pravila so baš v tem pomanjkljiva, ker se ne opirajo na ta tla. Da se izognemo tej napaki, hočemo po stavkih iz vsakdanjega življenja določiti nekaka pravila glede glagolove stave.

Opazovati hočemo kratke in daljše stavke, da spoznamo razmerje glagola-dopovedka do vseh ostalih členov in besed v stavku. Kakor znano, ima v vsakem stavku ena beseda največjo važnost in zato najmočnejši povdarek, ki ravno vpliva na stavo drugih členov in tako tudi na stavo glagola. Zato hočemo povdariti vsako besedo v stavku posebej, da bomo videli, kakšno mesto ima glagol za tisti primer.¹⁾ (1) Ali gospodar *plačuje* hlapce (ali gospodinja)?

¹⁾ Za tak poskus nam najbolje služijo stavki z obrnjeno stavo, inverzijo. Delim pa tukaj stavke na podlagi enklitik, naslonic v dve vrsti: v take stavke, kjer stoji pomožnik (in druge naslonice) za osebkom (= ravna stava), in v take, kjer je pomožnik pred osebkom (= obrnjena stava).

(2) Ali gospodar izplača vselej svoje hlapce? Povdarjen dopov. glagol je mogoč tudi pred osebkom: Ali pa izplača gospodar redno svoje hlapce? (3) Gospodar pošteno *plačuje* svoje hlapce. (4) Čudno, da je gospodar hlapca *plačal* (in ne dekle). Vzemimo nekaj daljši zgled! (1) Ali je soseda *vzela* na posodo pri vas tiste goldinarje? Rada pride glavno povdarjena beseda delj od začetka: ali je včeraj pri vas soseda *vzela* tiste goldinarje na posodo? Tudi: Ali je tiste goldinarje soseda *vzela* pri vas včeraj na posodo? Delj od začetka pa glavno povdarjena beseda skoraj ne gre. V zadnjih dveh variantah more stati glagol seveda tudi bolj pri koncu ali na koncu: ... soseda tiste goldinarje *vzela* na posodo; ali: ... soseda tiste goldinarje na posodo *vzela*. Nepovdarjene besede pripustijo seve še več permutacij, a za naš namen nimajo pomena. (2) Čemu je pa soseda *vzela* [mogoče tudi: *vzela* soseda] včeraj tiste goldinarje na posodo? Nadalje se morejo menjavati besede pred povdarjeno besedo in one za njo po tem načinu, kakor je pod (1) tega zgleđa. (3) Kako da je soseda šele včeraj *vzela* tiste goldinarje na posodo? Delj od začetka: Kako da je soseda tiste goldinarje šele včeraj na posodo *vzela*? (ali: — *vzela* na posodo). Daljne permutacije so slične onim pod (1) tega zgleđa. (4) Ali je soseda včeraj pri vas kaj denarja *vzela* na posodo? Lehko pride glagol k pomožniku: ali je *vzela* soseda včeraj pri vas kaj denarja na posodo? (5) Ali je soseda na posodo *vzela* včeraj tiste goldinarje? Delj od začetka: ali je soseda tiste goldinarje na posodo *vzela*? Dosti je zgledov! Kakšen nauk posnamemo iz njih?

Pred vsem čutimo v njih nekak ritem, po katerem se sporejajo besede po gotovem redu. Sledijo si besede liki valovi v strugi, ki se dvigajo in padajo: menjavajo se povdarjene besede z nepovdarjenimi, močnejše naglašene s slabeje naglašenimi. Disonanco čutimo v takem stavku, kjer se vrsti zaporedoma več naglašenih besed ali narobe več nenaglašenih. Katere besede ali členi v stavku

naj si sledijo, to se pa seveda ne dá spraviti v pravilo, vsaj za daljše stavke ne, ker so besede dolge in kratke in zraven tega v slovenščini različno naglašene (ena na zadnjem, druga na predzadnjem zlogu i. t. d.), ampak dopuščeno je kolikor toliko posameznikom, da jih po svojem subjektivnem čutu razvrščajo v ritem. Drugič kažejo zgledi, da glavnopovdarjena (samostojna) beseda ali člen ne more nikoli na konec stavka. Ritmično najlepše je, da stojijo glavnopovdarjeni osebki, dopolnila ali prislovi kmalu od začetka, če je mogoče; dopuščeno je seveda tudi, da stojijo blizu konca; ali da bi bila glavnopovdarjena beseda zadnja v stavku, to je slovenskemu jeziku tuje in zoprno, in je tudi govorniško slabo. Izvzeti so pri tem kajpada goli in skrčeni stavki, ker tu beseda ne more drugje stati, če je prav povdarjena. Očitno je tudi, da mislimo tu le na naravni besedni red, ker po umetnem redu sme postaviti govornik kako besedo zato na konec, da ji dá večo pozornost, n. pr.: Med najlepšim cvetjem se pogosto skrivajo — kače.

Za glagolovo stavo moremo posneti iz tega:

1. Nenaglašen dopovedni glagol pride najrajši za glavnopovdarjeno besedo ali k svojem pomožniku. Napaka dosedanjih pravil je v tem, da povzemajo vse primere glagolove stave v eno samo pravilo. Ločiti moramo najprej, je li glagol naglašen ali nenaglašen; tu vzemimo drugo. Glagol se v slovenščini zelo svobodno giblje, vendar se mu dajo določiti neka mesta v stavku. Kakor kažejo zgledi, pride glagol najrajši za glavnopovdarjeno besedo, to je, za povdarjenim osebkom, dopolnilom ali prislovom (a). To je vtemeljeno že v razmerju, v katerem stojijo členi med seboj, da so namreč dopolnilo in prislovi bolj povdarjeni in morajo prej stati nego dopovedni glagol (Janežič-Sket, Sl. 8. 181.). Potemtakem glavnopovdarjena beseda določa, ali pride glagol bliže začetka ali v sredo ali na konec stavka. Ako je povdarjena beseda pri koncu, je umevno samoposebi, da mora glagol na konec, kar je treba po-

vdariti, ker se v sedanji pisavi tako ogibajo konca. Kadar ritem dopušča, more glagol tudi k pomožniku, zlasti v stavkih, kateri ne nosijo posebnega poudarka (*b*). Vendar pa za vse primere ne veljata te dve pravili, ampak je mogoče staviti glagol tudi še kje drugje sredi stavka, če ritem tako zahteva. Ali splošno shajamo s tema praviloma. V zgornjih zgledih smo videli, da bi mogel glagol večkrat tudi na koncu stati, ali ker je v sedanji pisavi ta stava tako odiozna, je ne vrivamo, zlasti tu ne, ko ima glagol za poudarjeno besedo ali pri pomožniku boljše mesto. Nagon sedanje pisave, da stoj glagol pri pomožniku ali blizu njega, si s tem izvajanjem ni v nasprotju, le da poslednje zahteva, da pride glagol k pomožniku le tedaj, če ritem dopušča; blizu pomožnika pa more stati, če pride tudi glavni poudar blizu pomožnika.

2. Razmerje dopovednega glagola do osebkov. Če je *a*) dopovedni glagol naglašen, velja o njem to, kar smo rekli zgoraj o drugih poudarjenih stavkovih členih: stoji rajši pri začetku nego dalje v stavku, bodisi pred osebkom ali za njim, le na koncu stavka naj ne stoji. Če je *b*) osebek naglašen, stoji vedno pred glagolom, nikoli za njim; če sta pa *c*) oba nenaglašena, osebek in glagol, si sledita v stavkih z obrnjeno stavo tako, da je glagol vedno za osebkom, ker če bi si sledila narobe, bi veljal osebek za naglašena.

Pojasnimo to z nekaj zgledi!

K 1. točki: Kadar gre za narodno stvar, naj gotovi rodoljubi v večji meri *pokažejo* svoje rodoljubje; ritmično slabeje bi tu bilo, ako bi glagol pri pomož. stal: ... naj *pokažejo* gotovi rodoljubi v večji meri svoje rodoljubje. — Mitrovo češčenje se je dolgo časa *ohranilo* pri rimskih prebivavcih; pri rimskih prebivavcih se je Mitrovo češčenje dolgo časa *ohranilo*; mogoča je tudi ta stava: pri rimskih prebivavcih se je *ohranilo* Mitrovo češčenje dolgo časa, ker je poudarek na dolgo in ne na zadnji besedi časa. — Julijan odpadnik je *pričakoval* od Mitrovega češčenja največ vspeha za ob-

novitev nekdanje slave poganstva. Ali Bog vsakemu človeku *podeljuje* dejansko milost? Katekizem, 125. itd. Nasprotno bi pa veljala beseda, ako bi se postavila pred glagol, za naglašeno: Julijan odpadnik je od Mitrovega češčenja *pričakoval* največ vspeha za obnovitev i. t. d.

K 2. točki: *a*) Milost se imenuje dar, ker je ne moremo zaslužiti, ampak nam jo Bog samo podari zavoljo zasluženja J. K., Kat. 123. — Kako je Jezus Kristus postavil zakrament svete pokore? Kat. 151. — Napakno: Kdaj je Bog zakon postavil? Kat. 173, prav: Kdaj je Bog postavil zakon?

b) Namesto: Ljudstvo si more priboriti svoje pravice le tako, kakor so izsilili Angleži svojo magno charto ali kakor so strmoglavili Francozi kraljevsko oblast, prav: ljudstvo si more priboriti svoje pravice le tako, kakor so Angleži *izsilili* svojo magno charto ali kakor so Francozi *strmoglavili* kraljevsko oblast. — Ali so vsi angelji *ohranili* milost božjo? Kat. 27. — Skopuh se boji, da so se vsi ljudje *spremenili* v tatove.

c) Namesto: Zakaj se milost imenuje nadnaraven dar? Kat. 124, prav: zakaj se *imenuje* milost nadnaraven dar? — Namesto: Kriva prisega je silno velik greh, ker ž njo človeška družba izgubi zadnje sredstvo, zvedeti resnico ter braniti pravo in pravico, Kat. 94, prav: kriva prisega je silno velik greh, ker *izgubi* ž njo človeška družba zadnje sredstvo ... — Nam.: Razne pomanjkljivosti nas preverijo, da je pisec sestavil to delo z veliko naglico, prav: razne pomanjkljivosti nas preverijo, da je *sestavil* pisec to delo z veliko naglico. Kakor osebek, tako bi veljali na takem mestu tudi drugi členi za naglašene, ako bi stali pred glagolom, n. pr.: Tasilo je vstanovil več samostanov, da bi se ondi vzgojilo dovolj misijonarjev za Slovence, bolje: da bi se vzgojilo ondi i. t. d. Če bi bilo ondi poudarjeno, potem bi pa smelo tu stati.

Kar smo povedali o glagolovi stavi, velja ne le za stavke z obrnjeno stavo (t. j. za vse stranske in one glavne, ki se ne zač-

njajo z osebkom), ampak v isti meri tudi za stavke z ravno stavo (t. j. za glavne, ki se z osebkom začenjajo). Praktično bi se dopustil razloček le v tem, da bi se smel v drugem slučaju staviti glagol rajši k pomožniku ko za povdarjeno besedo, s čimer bi bilo vstreženo nagonu sedanje pisave.

Enako dopovednemu glagolu stoji nedoločnik ali za glavnopovdarjeno besedo (v začetku, na sredi ali na koncu) ali pri svojem glagolu, od katerega je odvisen, ali nazadnje, kjer ga ritem zahteva. Glagol, na katerega se nanaša nedoločnik, smatra slovenščina za pomožnik, zato ne sme stati na koncu stavka in sploh ne oddaljen od drugih pomožnikov.

3. Kakšno razmerje obstoji med prejšnjo stavo in sedanjo? Na oko se loči ona od te v tem, da je glagol na koncu. Vendar končna stava ni bila samo slučajna, vsaj v svojih mejah ne, ampak je stala pri glagolu na koncu vedno tudi glavnopovdarjena ali na glagol se nanašajoča beseda, in ko taka je bila stava, v svojem bistvu kajpada, opravičena in za vedno veljavna. Ako hočemo torej kak stavek iz starejše stave prestaviti v novo, ni dovolj, ako samo glagol odmaknemo od konca in ga potisnemo k pomožniku ali kamer že, ampak moramo z glagolom vred tudi na glagol se nanašajočo ali povdarjeno besedo odmekniti in jo pristaviti k glagolu (pred glagol, kakor smo videli, menj dobro za glagol), ne pa je na koncu puščati. Krivo umevanje razmerja med obema stavama je rodilo in poraja v sedanji pisavi silno napak, ko trgajo narazen one besede, ki bi morale skupaj stati. N. pr. po starejšem je prav: On je svojim sovražnikom iz srca *odpustil*, tega ne moremo pretekniti tako: on je *odpustil* svojim sovražnikom iz srca, ampak: je iz srca *odpustil* svojim sovražnikom, ali k večemu: je *odpustil* iz srca svojim sovražnikom. — Starejše: kaj pomaga, če ves svet pridobi, na svoji duši pa škodo trpi, se ne more pretekniti, kakor se je že bralo: pa *trpi* na svoji duši škodo, ampak: pa škodo *trpi* na svoji duši, ali k večemu: pa *trpi* škodo na svoji duši. Starejše: Nisem

vreden, da bi od njegovih čevljev jermena *odvezal*, ni moči tako: da bi *odvezal* od njegovih čevljev jermena, ampak: da bi jermena odvezal od njegovih čevljev, ali k večemu: da bi *odvezal* jermena od njegovih čevljev. Možno bi bilo pustiti besede na koncu, če ima vsaj predzadnja glavni povdar: Mali greh stori, kdor *prelomi* božjo besedo v kaki mali reči, Kat. 182. Po tem načinu se dado prestavljati stavki v sedaj navadno pisavo, ali ne vsi stavki od kraja. Mnogo stavkov, daljših in kratkih, tudi po novem ni mogoče drugače povedati kakor po starem: tedaj mora glagol na koncu ostati. O tem v naslednjem.

4. V sedanji pisavi se ogibajo staviti glagol na konec, bodisi v daljših ali v kratkih stavkih. Za kratke stavke so terjali tudi novejši slovničarji (Janežič, r. t. 260, Hrvat, Pravila za pisavo 18.), da bodi glagol na koncu. Ali ker se je v reakciji proti starejši končni stavi naglašalo le splošno pravilo, se je to glede kratkih stavkov tako prezrlo, da so se jeli pisatelji tudi v kratkih, in ne le v daljših stavkih ogibati konca. Ali samo za kratke je še premalo zahtevano, treba je mnogokdaj tudi v daljših stavkih devati glagol na konec. In to: Kadar ritem ali blaglasje ne dopušča, da bi se preložil glagol z glavno povdarjeno besedo od konca k svojemu pomožniku. To pa se primeri v kratkih stavkih večkrat, ker poudarjena beseda ne more biti na koncu; kedaj pa velja to za daljše stavke, ni moči določiti, pač pa uho dobro čuti, ako se glagol koncu odmakne; v stavkih, sestojecih iz osebka, glagola in dopolnila ali prislova, v katerih je dopolnilo ali prislov povdarjeno, pa gre glagol vedno na konec. Proti temu se danes silno mnogo greši, pa zavoljo tega, ker se tako mnogokrat čuje, v šoli in po knjigah, da je končna glagolova stava — germanizem! Nemalo škodo so prizadejali nabožnemu slovstvu, molitevnikom, katekizmu, prestavam sv. Pisma itd. Navedimo nekaj svarilnih zgledov!

Za daljše stavke: Namesto: Z božjim ropom greši, kdor prejme po nevrednem

kak sveti zakrament, Kat. 89, bolje: kdor kak sveti zakrament po nevrednem prejme. — Nam.: Zakaj udarijo škof birmanca na lice? Kat. 136, bolje: zakaj škof birmanca na lice udarijo? Ker je na lice povdarjeno, ne more stati na koncu; če bi ga pa spred pomeknili, je pa slab ritem: zakaj na lice udarijo škof birmanca? — torej najbolje glagol na konec. — Nam.: Po notranje in zunanje ob enem molimo, kadar notranje misli izgovarjamo ob enem tudi z besedami, Kat. 69, bolje: kadar notranje misli ob enem tudi z besedami izgovarjamo. — Nam.: V šesti prošnji očenaša prosimo, da bi nas Bog varoval skušnjav, Kat. 74, prav: da bi nas Bog skušnjav varoval. — Nam.: nauk, katerega sveta Cerkev zapoveduje verovati, Kat., prav: katerega sveta Cerkev verovati zapoveduje. — Nam.: to so verzi, v katerih *dela* mera silo besedam, bolje: v katerih mera besedam silo dela. — Nam.: Zlogi se skladajo iz glasov, katere suje človek s sapo iz pljuč, bolje: katere človek s sapo iz pljuč suje itd. Le ne imeti strahu pred glagolom na koncu!

Za kratke stavke: Nam.: Sovrašтво bom postavil med teboj in ženo: ona ti bo strla glavo, ti pa boš zalezovala njeno peto, Zgodbe I. 47., bolje po stari Wolfovi prestavi: ona ti bo glavo *strla*, ti pa boš njeno peto zalezovala. — Nam.: Ako bi verovali Mojzesu, bi verovali tudi meni, Zg. II. 196, bolje po Wolf.: Ako bi Mojzesu *verovali*, bi tudi meni verovali. — Nam.: Jezus je napovedal, da bo vstal od mrtvih; da bo šel v nebesa in poslal svetega Duha, Kat. 40, bolje po prejšnjem Kat.: da bo od mrtvih *vstal*, v nebesa *šel* in svetega

Duha *poslal*. — Nam.: Blagor usmiljenim, ker bodo dosegli usmiljenje, Kat. 195, bolje: ker bodo usmiljenje *dosegli*. — Nam.: telesna dela usmiljenja: 1. nasičevati lačne; 2. napajati žejne; 3. sprejemati potnike; 4. oblačiti nage, Kat. 199, bolje po starem: 1. lačne nasičevati; 2. žejne napajati itd. Takih stavkov slovensko uho ne more prenesti! Ako je n. pr. novi katekizem po eni strani še toliko konservativen, da je ohranil celo pomožnik na koncu: ki je za nas križan *bil*, kar je pa pametno, dasi za sedanjo pisavo arhaistno, bi pričakovali po drugi strani, da bi varoval glagol na koncu tam, kjer ga uho zahteva.

Dalje v kratkih glavnih stavkih: če bi imel priti povdar na konec, naj gre rajši glagol. Dobro slovensko in ritmično lepo je: Jezus učencem noge vmiva; grešnica Jezusu noge mazili; Jezusa v smrt obsodijo; Jezusa na križ pribijejo; Jezusa v grob položijo. Vendar ne: Jezus na križu vmrje, ker je glagol naglašen, torej: Jezus vmrje na križu. Če pa je le ena beseda pred zadnjo naglašena, more glagol nazaj: Jezus sreča svojo žalostno mater; Jezus vzame težki križ na svoje rame; Jezus prvič *pade* pod križem — zakaj pa tu tako, vemo iz zgoraj povedanega.

Za nikavne stavke velja samo to pravilo: če je beseda, katero glagol zanikava, bolj povdarjena nego nikajoči glagol, gre ona beseda naprej; če je pa nikajoči glagol bolj povdarjen, gre pa ta naprej.

Vrhovno merilo, potekajoče iz zmisa sedanje pisave, glede sloga našega pismenega jezika pa nam bodi vselej: plastika združena z logiko.

DR. E. LAMPE:

LONDONSKI IZPREHODI.

(DALJE.)

Keltoslovanska liga.

Bilo je nekoč v vzhodnem delu londonskega mesta, kjer se bore neštne delavske množice z bedo, propalostjo in lakoto, da sem se seznanil s tabo, dragi moj Patrick! Zapustil si svojo domovino onkraj sivega morja, zeleni otok, bedno Irsko. Kakor milijoni tvojih rojakov si v tujini našel kruh in zaslužek, ki ga nisi našel na rodni zemlji, na plenu grabežljivih in nenasitnih tlačiteljev. Tvoje zvesto in dobro irsko srce se mi je priljubilo, da se te še zdaj tolikokrat spominjam!

Zmenila sva se, da se najdeva po dînerju ¹⁾ v Kensingtonskem vrtu pri kraljevi palači. Obljubil mi je, da pripelje seboj zanimivega gosta, ki stanuje pri njem.

Bil je točen. Ko pridem skozi široko cesto, ki vodi med travniki in nasadi do palače, sedita na klopi že dva mlada moža, ki me prijazno pozdravita.

„Dober dan, moj dragi Irishman!“ ²⁾ mu zakličem.

„Good day, dear Slavishman!“ ³⁾ odgovori Irec in se široko nasmeje.

Patrick Ullathorne je bil pravi Irec. V Londonu spoznaš Irca oddaleč po obrazu in po kretnji. Anglež ima podolgasto glavo, kakor bi bila ob strani stisnjena. Tudi take glave so lahko lepe. Od spredaj je obraz ozek, mrzel, čelo visoko, brada globoka, in nos ju veže v dolgi črti. Še cilinder na tako dolgo glavo, pa vidiš pred seboj krasen

geometriški problem! Če je angleška glava podobna podolgasti stisnjeni češplji, je pa irska pravo okroglo jabolko. Pri Angležu je vse bolj pravokotno, pri Ircu pa je kroglja arhitektonična prvina. In tako je tudi moj ljubi prijatelj Patrick Ullathorne imel vzorno okroglo glavo širokih, prijaznih lic, nad katerimi se je lesketalo dvoje živahnih očes, a pod kratkim, nekoliko ostrim nosom so veselo silile narazen temnorjave brčice.

Njegov spremljevalec je bil živahen mladenič srednje postave. Oči so mu mehko in sanjavo gledale v svet, vsaka kretnja mu je bila elegantna in ponosna. Graciozno mi poda roko in se predstavi:

„Włodzimierz Dębicki!“

„O mila godba blažene poljščine!“ mu odgovorim. „Čez dolgo časa slišim zopet slovanske glasove!“ Trudil sem se, izgovarjati po poljsko, in to je hipoma elektriziralo mladega Poljaka, da mi je vneto stiskal roko in v očesu se mu je zasvetil žar hvaležnosti in pritajene melanholije.

Kmalu sva se pogovorila. Włodzimierz je bil rojen na Ruskem Poljskem in je študiral v Varšavi. Tu je sanjaril o poljski slavi, o jagelonskem prestolu, o ognju in meču starih borb, o ukrajinskih pohodih in staropoljskih zborih. In primerilo se mu je, da je vzkipela njegova poljska kri, udeležil se je dijaških nemirov, in konec vsega je bil ta, da je bežal čez mejo in se pridružil koloniji ruskih izgnancev v Londonu.

Šli smo v Kensington Palace, da ga pregledamo, kolikor ga je dostopnega občinstvu. Obširna zgradba sredi velikega vrta ni nič posebnega. Nekaj lepих dvoran z umetnimi stropi iz hrastovega lesa in zgodovinskimi slikami zanima bolj zgodovinarja, kakor umetnika. Angleži z veliko pieteto ogledujejo vse posameznosti, ker v teh pro-

¹⁾ Dinner = kosilo.

²⁾ Irishman (izg.: Ajrišman) = Irec.

³⁾ Izg.: Gud dé, dir Slevišman. = Dober dan, dragi Slovan.

storih je preživela svojo mladost rajna kraljica Viktorija. Že v prejšnjih stoletjih so tu prebivale večinoma kraljice, na primer Ana in Marija. Tu se vidijo knjige, iz katerih se je učila brati mala Viktorija, njena mladinska knjižnica, precej čedno vezana, pisma, ki jih je pisala kot otrok s svojo veliko, močno in sloko pisavo, soba, v kateri je bila rojena, stopnjice, čez katere je šla nasproti odposlanstvu, ki ji je naznanilo, da je po smrti kralja Viljema IV. postala vladarica močocene angleške države, in podobne zanimivosti.

Kmalu smo vse pregledali in se zopet izprehajali po vrtu.

Sredi mesta leži ta velikanski vrt, a niti en glas mestnega hrušča ne sega sem in niti ena streha, niti en dimnik vsega neizmernelega mesta se ne vidi od tod. Zdi se ti, kot da si daleč proč od sveta, v svežem zelenju in zadovoljnem miru. Pred nami je obširni Hyde Park¹⁾, nepregledna ravan, pokrita s travniki in semtertje obraščena z drevjem ter preprežena z belimi stezami. Tje jo udarimo in po domače, kakor je navada na Angleškem, sedemo v svežo travo.

„Kaj si pa tako žalosten, Patrick?“ vprašam Irca, ki je hodil ves čas zamišljen in ni izpregovoril nobene besede.

„Žalosten, da, pa tudi jezen, kadar se spomnim krivic, ki so nam jih naredili ljudje, ki tod gospodarijo. Njih moč je izrastla iz krvi in njihovo bogastvo iz ropa zatiranih. Stopili so drugim na tilnik, da so povišali svoje prestole. Jemali so drugim, da so sebi kopičili zaklade.“

„Stara keltska kri vrè v tebi, Patrick“, mu rečem; „dolgo je bila tlačena in stiskana, in zdaj vzkipeva. Govori, kakor ti srce vleva! Verjemi, da sva midva, jaz in najin Poljak tukaj, zmožna razumeti krivdo in boleost, ki leži že stoletja nad tvojim narodom.“

„Po svetu imate res Irce za večne nezadovoljneže, za neumno lačno paro, ki se prodaja vskomur za umazan groš in hira

¹⁾ Hyde Park (izg. Hajd Park), največji drevored londonski.

po žganjarnah in beznicah. Milijone so nas izgnali z naše zemlje, nam vzeli vse, in sedaj se masté angleški landlordi¹⁾ na posesti, ki je bila nekdanj last naših očetov. Vsi so nas izdali in nas zapustili, tudi oni, na katere smo se najbolj zanašali. Ni je pravice več na zemskem krogu.“

„Čuj, Patrick“, mu ugovarjam; „jaz pa mislim, da ste tudi sami nekoliko krivi. Vaša burna, nepremišljena keltska nprav ni kos v gospodarskem boju premetenemu, hladnemu, preračunljivočemu Anglosasu, ki je vztrajen in trd kakor jeklo.“

„Je nekaj na tem, ne tajim“, odgovori mladi Irec, „a naša nprav je pa ravno zaradi tega sposobna za marsikaj, česar Anglež ne premore. Vendar verjemita mi —: Samo sirova sila nas je mogla potlačiti, in pride čas, ko tudi mi postavimo silo proti nasilstvu.“

Poljaku so se zaiskrile oči.

„Panno święta Czesztochowska²⁾“, vzklikne Dębicki, „to je pa ravno tako, kakor na Poljskem!“

„O, vi ne veste, vi ne morete čutiti, kaj preveva irsko srce, ako se spomnimo krivic, ki so nas potlačile. In vse le zato, ker smo ljubili resnico in nismo vклонili svojega tilnika brezvestnim tíranom, kakor ti neznačajni Albionci, ki so svoje duše izpremenili v hinavske in goljufive računске zapisnike.“

„Varuj se, Patrick“, ga prekinem, „da te kdo ne sliši! Ti si nemara tudi eden izmed ‚white boys‘!“³⁾

„Jaz sem, kar hočem biti. Sploh pa vsakdo na Angleškem ve, kaj Irca mislimo. Nimamo kaj skrivati. In drugače ne more biti, če pomislite našo zgodovino.“

In Patrick si je podprl glavo ter je pripovedoval žalostne zgodbe iz irske preteklosti. Znal jih je na izust in pripovedoval gladko, kakor stvar, na katero vedno misli.

¹⁾ Landlord = posestnik.

²⁾ Gospa sveta Čenstohovska! (Czesztochów je najslovitejša poljska božja pot.)

³⁾ White boys (izg. huajt boys) = beli fantje, tajna irska revolucionarna družba.

PAPEŽ LEON X.

RAFAEL SANTI.

„Ko so si Angleži vsled svoje premoči podjarmili ‚Zeleni otok‘, so neprenehoma pošiljali na Irsko anglosaske koloniste. Naš keltski narod je živel mirno in pošteno dalje, nikomur ne hoteč nič žalega. Poštenost je zaupna in miroljubna, ter ne spozna kače, dokler je ne piči strupeni zob. Ko je odpadel Henrik VIII. od katoliške cerkve, da je mogel zapoditi svojo prvo ženo in se oženiti z gospodično Ano Boleyn, so nastali veliki verski boji, ker vladar je hotel s silo zatreti cerkev, ki je nasprotovala njegovi strasti in gospodstvaželjnosti. Bil je boj za svobodo vesti in prepričanja proti državni razkolni nasilnosti. Gospoda v angleškem parlamentu ni imela dovolj značaja, da bi se ustavljala vladarski samovolji, in tudi v irskem parlamentu so angleški veleposestniki iz političnih nagibov odpali. Upali so, da kralj ugrabi posestva cerkvi in katoličanom, ter da od tega plena tudi njim kaj vrže v zahvalo za njihovo izdajstvo. A ljudstvo in duhovščina irska sta ostala zvesta in se upirala državni cerkvi. Krvava Elizabeta, morivka Marije Stuartove, pa je napela vse sile, da si podvrže ves otok in ga potegne v protestantovstvo. Angleška vojska je z ognjem in mečem širila novo vero. Kdor se ne izpreobrne k novemu evangeliju in ne prizna za papeža nezakonske hčere ohollega Henrika, izgubi posestvo in glavo! In to kruto postavo so izvrševali nad našim narodom z rabeljskim veseljem. Pod Elizabeto so Ircem pobrali 600.000 acrov¹⁾ posesti. Metali so jih v ječe in mučili z vsemi orodji, ki si jih je mogla izmisliti človeška krutost. Časi Neronovi so se ponovili, in kri je v potokih tekla na moriščih. A Irci so ostali zvesti in značajni. Jakob I. je ugrabil našemu narodu en milijon acrov. Ni bilo pravice za katoličana pri sodišču, niti usmiljenja pri grabežljivih naselnikih. Ali se morete čuditi, da je vstal ves narod za svojo svobodo? Krvava vojska je razsajala po otoku pod Karolom I., kateri je bil sramotno prelomil svojo dano besedo in nadaljeval

krivice. Moj Bog, 12.000 Ircev je padlo od meča, mraza in lakote! Pa angleški in škotski odpadniki so se vzdignili tudi proti kralju in uporni parlament je vjel Karola I., ter ga zaprl kot svojega jetnika. Ali niso takrat Irci pozabili vseh krivic in se dvignili, da ga osvobode? Zopet je zmagala krivica. Karola I. so obsodili na smrt in obglavili, in zdaj je nečloveški diktator Cromwell jel besneti po Irski. Zopet je tekla kri v potokih, in čez pet milijonov acrov so nam zopet uropali zemlje. Izgnanstvo in suženjstvo je bilo kaznen za katoliško vero. Štiri škofove in čez 300 duhovnikov nam je vlekel Cromwell na morišče, da bi njihova kri prestrašila druge. Volk v gozdu in duhovnik pred oltarjem sta imela isto ceno: Pet funtov šterlingov je dobil nagrade, kdor je ubil volka ali duhovnika izdal. Čez tisoč duhovnikov so izgnali, in smrtno je bil kaznovan oni, ki so ga izdali, da je skrivaj opravljal katoliško bogoslužje. A Irci so ostali značajni. Rablji niso mogli delati dovolj hitro, in zato so odločili provincijo Connaught za katoličane, češ, da smejo prebivati edino le tam. A kako se naj ves narod stlači na majhen kos najslabše zemlje? Besni morivci svojega kralja so pa imeli neprenehoma povoda dovolj, da so po deželi vohali za papisti in jih tožili, da bi se polastili njihovih posestev. O, kaj so takrat počeli z našim narodom! Osemdesettisoč jih je zvelkel Cromwell skupaj vklenjenih, da jih pošlje v izgnanstvo. Polovica jih je pomrla, preden so jih odpeljali, in čez šest let je bilo živih samo še dvajset oseb — vsi drugi so poginili od bede in trpljenja!

„In koliko časa je to trpelo?“

„Dolgo, dolgo! Pravite, da je Anglež praktičen. Da, praktičen je bil tudi pri preganjanju katoličanstva, kajti boril se je vedno z gospodarskimi sredstvi. To je bilo prav posebno preganjanje, katerega glavni namen je bil ta, da uničijo ekonomsko silo irskega naroda in si ga s tem usužijo. V začetku osemnajstega stoletja so zopet ugrabili Ircem 1,060.792 acrov zemlje in jih razdelili med anglikanske odpadnike. Podobe svetnikov

¹⁾ En acre (izg. akr) = 40·467 arov.

in križe so razbili, božjepotnike so kaznovali z bičem. Katoliške ljudske učitelje so izgnali; kateri se je vrnil, je bil kaznovan s smrtjo. Vlada je plačevala po 5 funtov za prevoz katoliških učiteljev v Zapadno Indijo. Katoliški stariši so morali svoje otroke pripeljati pred magistrat in jih niso smeli pošiljati v katoliške šole v Belgiji in Franciji ali Italiji. Noben katoličan ni smel ustanoviti šole, a vlada je ustanavljala protestantovske šole in silila stariše, da so morali svoje otroke pošiljati vanje. Katoliške sirote so dobivale le protestantovske jerobe. Z denarjem niso štedili: Duhovnik, ki je odpadel, je dobil do 40 funtov nagrade. Če je sin katoliške rodbine odpadel, je takoj dobil vse premoženje starišev, in ti so imeli le pravico vžitkarjev. Če je žena postala protestantovka, se je lahko ločila od moža. Če je katoliški duhovnik blagoslovil mešan zakon, je zapadel smrtni kazni. Noben katoličan ni dobil državne službe in je bil izključen iz parlamenta. Katoličan ni mogel ničesa podedovati od protestantovskih sorodnikov, in ti mu niti med živimi niso smeli ničesa darovati. Katoliški otrok, ki je šel v protestantovsko šolo, je dobil 5 funtov dote. Pogodbe, ki so jih sklepali katoličani med seboj, so veljale le za 30 let. Katoliški najemnik je moral dve tretjini žetve oddajati protestantovskemu veleposestniku. Kdor je takega najemnika ovadil, da je obdržal zase več kot eno tretjino, je dobil nagrado in se je smel polastiti najetega zemljišča. Katoliških obrtnikov niso sprejemali v obrtne zveze ali so jim pa nalagali najtežje pogoje. Katoliški mojster ni smel imeti več nego le dva učenca in določeno število pomočnikov. Noben katoličan ni smel izdelavati orožja. Noben katoličan ni smel imeti konja, ki bi bil vreden več kakor 5 funtov.“

„Ni mogoče!“ se oglasi Poljak, „kako ste pa jahali? Mi smo v najhujšem preganjanju na krasnih konjičkih jezdili po Litvi!“

„Nam pa niti konj niso pustili. Le s stariimi kljuseti je smel orati katoličan, a krasne konje, ki so skakali po „Zelenem otoku“, je pograbil anglikanski lord!“

„Nečuveno!“ se je hudoval Vladko, „naši so še kazakom konje jemali!“

„Še ne dovolj!“ nadaljuje Patrick. Noben katoličan ni smel biti odvetnik ali porotnik. Sodili so katoličane samo protestantovski porotniki. Vsiljeni anglikanski popje so dobili vse dohodke katoliške cerkve, in irski katoličani, že itak preobloženi z davki, so morali anglikanskim cerkvenim uslužbencem plačevati še desetino in prispevati k obrednim stroškom, dasi so ti „prelati“ živeli večinoma v inozemstvu, ker jih nihče ni hodil poslušat. Katoliški duhovniki, preoblečeni v delavce ali trgovce, so pa skrivaj po gozdih v smrtni nevarnosti opravljati službo božjo, poročali in krstili. Vsakdo nas je smel zasramovati, od veleposestnika in grajščinskega valpta do glediških igravcev, ki so se na odru norčevali iz katoličanov. In ali mislite, da je to tiranstvo, ki nima primere v zgodovini, uklonilo naš narod? Glejte Irce, še danes so katoličani!“

In Patrick je planil pokonci, tresel se je po vsem životu ter dvignil pest proti nebu:

„Ne bodo nas ne! Prej bo konec vse Anglije z vsemi njenimi kolonijami! Njihove natezalnice so se potrle, preden so polomile kosti irskemu narodu, in rabljem so se meči skrhal, preden so nas pomorili! A pride ura osvete!“

Nastal je molk. Patrick je stal visoko zravan, prsi so se mu burno dvigale in oči so strmele v daljavo.

„Blagor vam, Patrick“, rečem tiho. „Zgodovina je zabeležila z zlatimi črkami vašo značajnost, in cerkev po vsem svetu slavi vaše mučenike.“

„A mi smo tako revni, tako zapuščeni! Po vsem svetu je razkropljen moj rod, in kamorkoli prideš, so Irci med ubožci najbolj revni in zaničevani. Ah, kdo nam pomore, kdo nas dvigne? Zapustili ste nas vsi, in pomilovanje nam ne koristi.“

Patrick se skloni, si zakrije obraz z rokami in solze ga oblijo.

Poljak pa vstane in ga tolaži: „Glej, mi smo še bolj nesrečni. Ti imaš vsaj zlato svobodo, a mi smo izgnanci brez domovine

in miru na širnem svetu. Poslušaj zgodbo našega naroda!

Velik in slaven je bil naš narod. Od morja do morja je segala oblast jagelonskega žezla in poljski kralji so vladali na češkem in ogrskem prestolu. Največja sila v srednji Evropi je bila svoj čas srečna Poljska, ki je pod Grunewaldom pobila Pruse in se sestrsko zvezala s sorodno Litvo. Na naših šolah je cvetela učenost, po naših gradovih se je gojilo junaško viteštvo in ni ga bilo blišča, ni bilo slave, ki bi ne žarela in odmevala na Poljskem. Pridno ljudstvo je pa v mirnem blagostanju obdelovalo in ljubilo svojo lepo zemljo. Srebrnozvočno se glasi poljski jezik v krasnih pesmih, in kadar je vstal velikodušen mož in je poklical Poljake, so se mu pridružile trume plemenitih src in mu sledile k najslavnejšim dejanjem. Ognjevita srca so v brezskrbni požrtvovalnosti vselej stremila za tem, kar je najvišje in najlepše.“

„Res je, Vlado“, mu pritrdim, „poljski narod bo vedno med prvimi, dokler bodo slavili ljudje velikodušno idealnost.“

„A kdo nas je zatrl? Naš sovražnik je bilo ono tiranstvo, ki se je vgnezdilo v plemstvo, da je šlahta¹⁾ potlačila ljudstvo in potem v izdajalskih bojih prodala državo tujcem. Izpodrinili so meščanstvo in si podvrgli kmeta, da je tlačanil ljudem, ki so živeli od njegovih žuljev. Glejte našo nesrečo! Nam pravijo zdaj, da smo anarhisti. A anarhisti so bili oni, ki so svojim strastem in svoji prevzetnosti žrtvovali ubogo poljsko ljudstvo. Plemstvo je izmozgalo uboge ljudi in ko je bil kmet berač, se ga je lotil jud, ki mu je izpil kri in slednjič prevzel vlogo meščanstvu. Brezskrbno so živeli v grajščinah in vživali narodno last, med tem, ko je ljudstvo ginilo in stradalo. Imeli so v rokah vojaštvo in državno upravo, in zato je propadlo vse. Ponosna Poljska je postala žrtev samogoltnih sosedov. In kaj je bil konec tega? Da so si močnejši sosedje razdelili našo državo, da so jo raztrgali na tri kose

¹⁾ Plemstvo.

in si jo podvrgli. V Rusiji so nas vlekli v razkol in nam hoteli vsiliti ruski jezik, na Pruskem so nas hoteli poluteraniti in ponemčiti, a v Avstriji, kjer je obdržala šlahta svojo moč, so spravili ljudstvo na beraško palico. A ni izmrl spomin na nekdanjo slavo in svobodo. Vstalo je poljsko ljudstvo in se hotelo osvoboditi. Krvavo so gospodarili sovražniki v naši domovini. Padli so najboljši junaki, in poljski narod je potlačen in ponižan. A v nas mladih žive ideali Kosciuszka, Mickiewicza in Słowackega in prisegli smo, da delamo proti tiranom, ki so polili Varšavo s poljsko krvjo. Čuj, Patrick, ali ni Bog ustvaril železa, iz katerega mi lijemo bombe? Vsako leto padajo v Rusiji glave onih, ki so nas zatrli. Ko padejo vse, tedaj zažari na nebu solnce svobode in nove, neminljive slave! In takrat sprejme domovina svoje izdane sinove in jim povrne njihovo trpljenje!“

„In ti upaš, da s tem dosežete svoj namen?“ vprašam ognjevitega Poljaka.

„Šli smo vselej v boj samo z upanjem, brez zagotovila, da zmagamo. Volili smo vedno med tirani in med svobodo, in če smo vedno propadli, bomo pa gotovo enkrat zmagali. Pripravljeni smo na vse, na svobodo in na smrt!“

„A vaša napaka je bila vedno ta, da ste delali s silo, katera nič ne opravi proti večji sili“, mu odgovarjam. „Izkušnje nove dobe nam kažejo nova pota.“

„A odkod si ti, da umevaš moj jezik, a ne mojega srca?“

„Moja domovina je daleč odtod, majhna kot orehova lupina, a lepa kakor biser v smaragdnem okviru.“

„Kje pa je ta dežela?“ vpraša Patrick Ullathorne.

„Okoli Ljubljane.“

„Še nisem nič slišal o tem mestu.“

„To je južno od Prage“, je razlagal Włodzimierz Dębicki.

„Kje pa je Praga?“ je vpraševal Patrick Ullathorne.

„Ta je pa severno od Trsta“, mu je pomagal Włodzimierz Dębicki.

„Torej tam nekje proti Aleksandriji, kamor pošilja naša tvrdka svoje izdelke?“ pozveduje Patrick.

„Popolnoma pravilno“, mu odgovorim, „samo da smo mi ravno na sredi.“

„Blizu Carigrada?“

„Smo skoro sosedge s Turki.“

„To je pa zanimivo! Lepe sosede imate! Ali ste jim kaj podobni?“

„Morda tudi nekoliko!“ se zasmejem. „A to bi bilo le v našo škodo. — Tam na jugu je dežela, kjer se dotikajo neba sneženi vrhovi velečastnih gorá, resni skalnati spomeniki krutih bojev, ki so se vršili pod njihovim vznožjem. In blizu večnega snega so gorke doline, v katerih zoré rumene pomaranče in se smeji sladko grozdje izpod zelenega listja na raskavi trti. S planin žuboré kristalnočisti studenci in skakljajo med zelenimi šumami v rodovitne doline ali se razposajeno mečejo v divjih slapovih čez sive skale. Kaj je ta vaša rjava Temza, ta velika, lena tovarna živina, ustvarjena le za to, da prenaša sajasta bremena na svojem širokem hrbtu! Če jo le pogledam, si umažem oči! A pri nas gledajo v modro nebo sinja jezera, katerim še noben dim in noben prašek ni skalil nedolžnega očesa. Sneženi Sever in topli Jug se tam objemata, pestri, divjepoetični Vzhod in starikastoučeni, naprednoprosvetljeni Zapad si podajata roke. Tam so podzemski svetovi, polni divne krasote, a nad njimi plovejo planinski orli v veličastnih kolobarjih. Tam so jezera, ki se potaplajo v zemljo in grgrajoč izginjajo v globino. Pekoče se upira solnce v naše skale, a obliva jih modro morje, polno južnega čara.“

„In kako se vam godi na tej pravljlični zemlji?“

„Kakor ljudem, ki živeči umirajo in umirajoči stegajo roko po življenju. Avarski in

moslimski navali so pustošili to deželo, ki je videla pogorišča in grozodejstva roparskih tolp. Več kot polovico ozemlja je izgubil naš rod, in tisoči se po širnem svetu z Irci in Poljaki pehajo za vsakdanji kruh v tujih tovarnah in rudokopih. A izginili nismo vkljub vsemu zatiranju, in kar nas je doma in razkropljenih po svetu, smo zvezani v eno telo, ki se več ne razdruži. Ne mečemo bomb in ne netimo vstaj. V delavni dlani, v trdni zvezi in bratski ljubezni je naša moč in bodočnost. Keltje in Slovani! Ali ni soroden naš značaj, naša zgodovina in naše trpljenje? Bojevita germanska plemena so se kakor kij zasadila med nas. A njihova nasilna krutost nas ni zatrla in ni izpremenila našega značaja. In zdaj je Anglija opešala v borbi proti Ircem ter jim vrača svobodo, Poljakom se obeta večja prostost v Rusiji in brez strahu gledajo nasproti ponemčevalnim naporom Prusije. Ali niso to znamenja novega življenja? Ali niso to prvi žarki mladega, svetlega dne? Od hiše do hiše, od roke do roke se mora splesti bratovska vez med vsemi, ki so si ohranili svojo vero in svojo značajnost v časih preizkušnje in težave. Tako mi že delamo, in upamo, da nastane nekoč nova doba, lepša in srečnejša od dosedanjih, ker jej bodo vtisnili svoj značaj oni, ki so sami preizkusili bedo in sužnost. Jasen um, pošteno srce in delavna dlan bodi odslej naše orožje!“

„Pomagaj Bog in sveti Patrick“, vzklikne Irec, „to bo prava keltoslovanska liga!“

„Niech żyje!“ 1) pritrdi Poljak.

Podali smo si roke in se obrnili proti domu. Solnce je zahajalo za Kensingtonsko palačo in lahna meglica je legala nad Hyde Park.

1) Naj živi!

J. K.:

RODBINSKI PRIIMKI NA SLOVENSKEM.

NAPRAVLJENI IZ KRAJEPISNIH IMEN.

(DALJE.)

63. OTONIČAR, N. (: Otonica v občini Cirknica na Notranjskem).
64. PEKLAR, Št. (: Pikel, v mnogih štajerskih okrajih).
65. PODLOGAR, D. (: Podlog v črnomaljskem, krškem in velikolaškem okraju).
66. PODBREGAR, Št. (: Podbrege v šmarijskem okraju na Št.).
67. POLIČAR, G. (: Polica, občina Naklo na Gor.).
68. POLAJNER, -AR, G. (: Poljana, Poljane?)
69. PONIKVAR, N. (: Ponikva, -kve, v raznih okrajih na Notr., Dol. in Štaj.).
70. POTOČAR, D. (: Potoče, okraj Senožče in Kranj?)
71. POTOKAR, D., N. (: Potok v brezštevilih okrajih).
72. POŽEGAR, Št. (: Požeg, okraj Maribor na levem bregu Save).
73. PRESKAR, -ER, Št. (: Preska v petih dolenjskih sodnih okrajih; potem na Štajerskem v kozjanskem, Preske v selniškem okraju).
74. PRELOGAR, Št. (: Preloge v raznih okrajih na Štajerskem).
75. PROSEKAR, Kor., Pr. (: Prosek na Primorskem, Proseka na Koroškem).
76. PUNGERČAR, D. (morda = mož iz Pungerta na Kočevskem?)
77. RAVNIKAR, RAVNIHAR (ponemčeno Raunicher in Raunegger), G., D., Št., Kor., Pr. (: Ravnik, okraj Mokronog, ljublj. okolice, Lož, Logatec).
78. RAKAR, D., G., Pr. (: Raka na Dol.)?
79. REKAR, Št., G. (: Reka v mnogih štajerskih okrajih in v Koroškem Rožu).
80. RIBNIKAR, G., N. (: Ribnik v kočevskem in novomeškem okraju?)
81. ROVTAR, RUTAR, RUTER, Pr., G., N., D., Kor. (: Rovte, Rovt, Rute, Rut v raznih okrajih, n. pr. v celovškem, trbiškem, radoljiškem, škofjeloškem, tolminskem itd.).
82. ROŽEKAR, Kor. (: Rožek v okr. istega imena).
83. ROŽNAR, Št. (: Rožno v selniškem okraju).
84. RUPAR, G., D., Pr. (: Rupe, okraj Kranj, Vel. Lašče in goriška okolica).
85. SELNIČAR, G. (: Selniča na Št., D.).
86. SELIŠKAR, N. (: Selišče v tolminskem okraju. Zastran skupka šk. prim. ime „Gradiška“ zraven „Gradišče“).
87. SENIČAR, D., N., Pr. (: Senica v ljubljanski okolici, nadalje v kanalskem in buzetškem okraju).
88. SETNIKAR, N. (: Setnik v vrhniškem okraju).
89. SETNIČAR, N. (: Setnica v vrhniškem okraju).
90. SLAPAR, G. (: Slape v ljublj. okolici ali pa Slap na Vipavskem).
91. SLAPNIČAR, D. (: Slapnica v samoborskem okraju na Hrvaškem).
92. SMOLNIKAR, G. (: Smolnik v vrhniškem okraju).
93. STRAŽIŠAR, STRAŽIŠČAR, N. (: Stražišče, okraj Lož na Notr.). Identična po pomenu je oblika STRAŽIŠAJ, N.
94. STRAJNAR, D. (: Stranje, v ljudski izreki Strajne, v novomeškem, trebanjskem in stiškem [zatiškem] okraju).
95. ŠTIFTAR, Štaj. (: Nova Štifta, okraj Gornji grad).
96. TAPEINER, TEPAJNAR, Št. (: Tepanja, -nje v konjiškem okraju).
97. TERZINAR, -ER, G. (: Trzin v kamniškem okraju).
98. TORKAR, G. (: Torka, občina Sorica, okraj Kranj).
99. TRATAR, G., D. (: Trata v škofjeloškem in metliškem okraju in v ljubljanski okolici).
100. TRŠČINAR, TRŠINAR, D. (: Trš[č]ina v mokronoškem okraju).
101. TURNAR, TURNER, G., Št. (: Thurn, Turn, ime raznim gradovom po Slovenskem).
102. VIDMAR, Št., D., G., N., Pr. (: Videm, okraj Brežice, Stična, Vel. Lašče, Trebnje, Brdo;

Videm = Udine v Italiji). Vidmar je pa tudi = oskrbnik ali obdelovalec zemljišča, katero je cerkvena last: videm iz lat. vidum.

103. VIDRGAR, G. (: Vidrga = Idrija na Notr.) Miklošič navaja v svojem „Glasoslovju“ [„Lautlehre“] na str. 334. 2. izdanja tako-le: „Vergl. Vidrga, gen. Vidrje = Idria“.

104. ZALOKAR, SALLOKER, G., D., Št. (: Zaloka v mokronoškem, Zaloke v krškem okraju na Dol.).

105. ZALOGAR, ZALOHAR, G. (: Zalog v kranjskem okraju).

106. ZALAR, N. (: Zala, okraj Lož na Notranjskem).

107. ŽAVCAR, -ER, Št. (: Žavec, Žalec v celjski okolici).

108. ŽELEZNIKAR, pokvarjeno: ŽELEZINGER, Št., G. (: Železnik v konjiškem okraju na Št., Železniki na Gor.).

III. z obrazilom -šek, -šak, -šček, -ščak.

1. ANDRENŠEK, Št. (: Andrence, okraj Sv. Lenart na Št.).

2. ANDOLŠEK, ANDOLJŠEK, (: Andol v velikolaškem okraju).

3. ANUŠAK, Št. (: morda Anovec, okraj Brežice).

4. ARZENŠEK, ARŽENŠEK, Št. (: morda Erženo selo, okraj Šmarije na Štaj.).

5. ARNŠEK, Št. (: Arna vas v celjskem okraju).

6. BANOVSŠEK, Št. (: Banovci v ljutomerskem okraju).

7. BELŠAK, Št. (: Belo, okraj Kozje in Šmarije); tudi BELJŠAK.

8. BEZGOVSŠEK, Št. (: Bezgovica, okraj Šmarije, ali pa Bezgovec, okraj Sv. Lenart).

9. BEZOVŠEK, Št. (: Bezovje v celjskem in v konjiškem okraju).

10. BEZENŠEK, Št. (: morda Bézina v konjskem okraju).

11. BOROVSŠEK, Št. (: Borovina, okraj Kozje).

12. BREŠČAK, G., Prim. (: Breg v raznih okrajih na Primorskem in na Gorenjskem).

13. BRINOVŠEK, Št. (: Brinovec v selniškem okraju).

14. BRINŠEK, BRINJŠEK, G., D. (: Brinje v mokronoškem okraju).

15. BRŠEK, Štaj. (: Brdo, okraj Kozje in Celje).

16. BREZOVŠEK, -OVŠČIK, -AVŠČEK, Št. in Pr. (: Brezova, Brezovo in Brezovec v mnogih okrajih na Štaj., Brezovo in Brezovica na Pr.).

17. BUKOVŠEK, BUKOŠEK, BUKŠEK, Št. (: Bukovje in Bukovci v raznih štaj. okrajih).

18. CEROVSŠEK, G. (: Cerovo v ljubljanski okolici).

19. CILENŠEK, CILINŠEK, Št. (: Cigence, okraj Ptuj in okraj Maribor na levem bregu Drave).

20. ČERNEVSŠEK, Štaj. (: Črnevec, okraj Vransko).

21. DVORŠAK, tudi DVORŠEK, Št. (: Dvor v raznih štajerskih okrajih).

22. FILIPŠEK, Št. (: Sv. Filip, okraj Kozje).

23. GABRŠČEK, GABRŠEK, GABERŠEK, Prim., N., G., Št.; GABERŠAK, Št. (: Gabrc, Gabrče, Gabrje v mnogih okrajih).

24. GABROVSŠEK, N. (: Gabrovica na Primorskem).

25. GAJŠEK, ponemč. GAISCHEGG, Št. (: Gaj, Gaje v mnogih štaj. okrajih).

26. GERMOVŠEK, Št. (: Grmo[v]lje v celjskem okraju).

27. GLINŠEK, Št., ljublj. okolica (: Gline, Glinje na štajerskem, okraj Vransko, in Glinek v ljublj. okolici).

28. GLOGOVŠEK, Št. (: Glogovbrod, okraj Brežice).

29. GOMILŠAK, -ŠČAK, -ŠČEK, -ŠEK, Št. in Pr. (: Gomila, Gomile, Gomilice, Gomilsko na Štaj., Gomila in Gomile na Prim.).

30. GORENŠČEK, Prim. (: Gorenje, okraj Ajdovščina).

31. GOLJEVSČEK, Pr. (: Goljevica v kanalskem okraju).

32. GORINŠEK, Št. (: Gorince, okraj Šmarije, ali pa Gorinsko, okraj Konjice).

ZVONIMIR:

VEČERNI VZDIH.

Angelca nebeška dva
na oblakih plavata
in po nebu zvezdice
zlate užigavata.

Tudi v mojem srcu noč
temna je storila se —
toda zlatih zvezdic v njem
nihče ne prižgé . . .

ZVONIMIR:

SAM . . .

Sam po tihem polju hodim,
žalost temna v srcu bdí,
snežec izpod neba pada,
žalosti rosé oči . . .

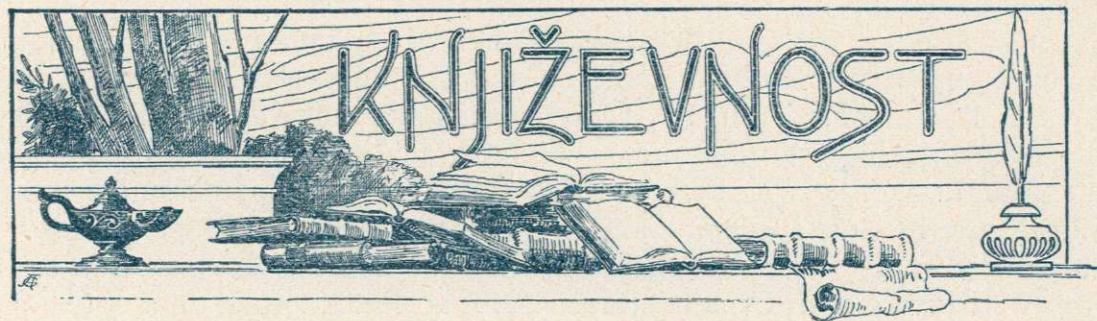
Sladke pomladanje nade,
kam zbežale, kje ste zdaj?
Kje si, radost dni detinskih,
kje si, moj mladostni raj?

Sam sem, ah . . . Le žalost tiha
v srcu osamelem bdí,
beli snežec polje krije,
solzne moje so oči . . .

ČRNOGORKE ŽALUJEJO ZA MRLIČEM.

SLOVENSKA.

Bajke in povesti I. Janeza Trdine zbrani spisi II. V Ljubljani 1904. Založil L. Schwentner. Str. 173. — Trdina je nabral snov za svoje „bajke“ pod Gorjanci v novomeški okolici. Mnogo pristnega narodnega zrnja je vmes. Dolenjci niso le šegavi in jezični, ampak imajo tudi hudo satirično žilico, ki ne prizanaša z žgočim sarkazmom. Tudi jeziki, ki so Trdinu pripovedovali te „bajke in povesti“, niso bili le dolgi, ampak tudi zadirljivi. Marsikatera je prav dobra. Zlasti „verske bajke, stare in nove“ se odlikujejo nekatere po res godčevskem humorju. Seveda se ne sme vzeti vse preveč natanko, kar si izmisli Dolenjec pri kapljici vina. Praznovnost in hudomušnost se družita tu v bolj ali manj šaljivi obliki. Nekatere so precej kosmate, in zlasti „Kresna noč“ se nam ne zdi niti narodna, niti prav nič umetniška. Gorjanec gotovo ne misli na „kamenite ali bronaste spomenike“ (str. 156.). Spomin na grajščinsko vlado, kateri se je tako globoko vtisnil v dolenjsko dušo, da se še zdaj pozna na dolenjskem značaju, odmeva tudi iz teh pripovedk. Svetovali bi, da se Trdinove stvari še nekoliko izberó in ogladijo. Mnogo je dobrega, a nekatere gorjanske stvari ne sodijo v leposlovno knjigo. Saj ljudske bajke in povesti so tudi del poezije, in ko beremo o vražah in o praznih verah, tudi ne smemo misliti, da ljudstvo samo vse verjame, kar pripoveduje. To so plodovi tvorne domišljije, vzbujeni od proste prirode, in zato jih sodimo po estetičnih načelih. Ko bi se nekatere posameznosti izpuštile in lepše obdelale, bi bila to knjiga, ki bi jo lahko ljudstvo z zanimanjem čitalo. Bolje je izbirati, nego zbirati!

Dr. E. L.

Lurška mati božja. Šmarnice in molitvenik. Spisal Janez Godec, župnik. Izdala družba sv. Mohorja v Celovcu. 1904. str. 348. — Za jubilejno leto Brezmadežnega spočetja nam je podala družba sv. Mohorja molitvenik o svetovnoznanih lurških čudežih. G. Godec

je l. 1899. že sam izdal „Lurške Šmarnice“. Letošnji molitvenik nam podaje samo čudeže za premišljevanje. Navedeni čudeži so res vsi zadostno izpričani po veščakih, tako da ne moremo dvomiti o njih, a vendar ni primerno, da se čudeži le preveč poudarjajo. Več trajnega uspeha moremo pričakovati od molitvenikov, ki nam razlagajo verske resnice. Z načinom obdelovanja pa moremo biti zadovoljni pri letošnjih „Šmarnicah“. Tega pa ne moremo trditi tudi o molitveniku v ožjem zmyslu. Ko je izdala l. 1902. „Družba sv. Mohorja“ molitvenik „Slava Gospodu“, je prinesel „Voditelj“ v kritiki tega molitvenika nekaj dobrih in vsega uvaževanja vrednih praktičnih nasvetov glede slovenskih molitvenikov. Posebno se tam poudarja, da bodi v vseh molitvah enako besedilo, vsaj v tistih, ki se povsod rabijo (Voditelj, VI. str. 242.). Na te primerne opombe znanstvenega lista pa se žal g. pisatelj ni oziral. Molitve je črpal iz molitvenikov „Slava Gospodu“ in „Večna molitev“, a jih je po svoje popravljaj. „Križev pot“ je še celo izpremenil od tistega načina, ki ga je že sam enkrat izdal v „Lurških Šmarnicah“.

Seveda on ni edini, ki tako dela z molitvami, ampak tako delajo skoraj vsi. Zato se nam zdi primerno pridejati še nekaj misli o molitvenikih, ki jih izdaja „Družba sv. Mohorja“, in o naših molitvenikih sploh.

Kakor glede drugih knjig, tako ima tudi glede molitvenikov naša družba važno nalogo. Kdo laže razširja dobre molitvenike med nami kakor ravno ona? Glede na to bi pa morala poskrbeti, da poda svojim udom v resnici dobrih molitvenikov, ne pa vsega, kar ji pride pod roko. Vidi se, da nima enotnega načrta, po katerem bi izdajala molitvenike, ki so potrebni. Nekateri dobri molitveniki se ne razširijo tako, kakor bi bilo želeli, ker so jih izdali posamezniki.

Na vsak način je primerno, da je poleg molitvenika v ožjem zmyslu tudi premišljevanje o kakem primernem predmetu. Kajti če imamo samo mašne in druge molitve, torej samo molitvenik v ožjem zmyslu, se navadno nabere

prav veliko tvarine, potrebne in nepotrebne. Obseg molitvenika se namreč da razširiti, kakor kdo hoče. Če pa pride spredaj kako primerno premišljevanje in se nepotrebne molitve izpuste, je to veliko večjega pomena. Tudi je težko spraviti premišljevanje samo zase med ljudstvo, in bi ga malokdo bral. Tako pa bere nekaj časa mašne in druge molitve, potem pa kak odstavek iz premišljevanja. Kakšno pa naj bo premišljevanje? V lepem slogu bi bilo treba obdelati najvažnejše resnice sv. vere; obdelovanje bi moralo biti kratko in precizno, a vendar temeljito in jasno. Vplivati bi se moralo na um in na voljo, ne pa samo na voljo.

Komu pa podaja „Družba sv. Mohorja“ svoje molitvenike? Ali ne večinoma preprostemu narodu? In vendar je med njenimi udi tudi vsa slovenska inteligenca. Tudi za to bi morala družba poskrbeti. Z eno knjigo seveda ne more ustreči preprostemu ljudstvu in izobraženstvu. Saj tudi druge knjige niso za vse. Toda če enkrat da za preprosto ljudstvo, naj drugič poskrbi za inteligenco, ki tvori velik del njenih udov in se vedno bolj množi. Poleg tega more ta družba edina posredovati, da pridejo dobri molitveniki med našo inteligenco. Na privaten način bi se tak molitvenik le slabo razpečal, čeprav bi bil tako zelo potreben. Zato je družba gotovo dolžna preskrbeti tak molitvenik. Sestaviti tak molitvenik, ki bi res ustrezal potrebam in bi podajal dobro vsebino v primerni obliki, gotovo ni tako lahka stvar. A dobil bi se že kdo, ki bi to napravil po zgledu podobnih molitvenikov pri drugih narodih. A odbor bi sam moral začeti tako akcijo, naprositi sposobne pisatelje in voditi vse delo. Nemci imajo n. pr. izvrsten molitvenik T. Pescha, „Das religiöse Leben“.

Kakšen pa naj bo drugi del molitvenika? V tem oziru vlada v naših molitvenikih največji nered. Sicer imamo nekatere molitve fiksirane v novem katekizmu, a iz katekizma sprejeto besedilo izkušajo nekateri popravljati. Tudi druge molitve popravljajo po svoje in jih prenarejajo po svojem okusu. Tako delajo z vsemi molitvami, bodisi da so cerkvene ali pa izposojene od drugih pisateljev. Za zgled naj nam služi iz Godčeve knjige, da rabi na tri različne načine v isti knjigi molitev pred izpostavljenim sv. Rešnjim Telesom (str. 197, 216, 315). Na tak način ne pridemo nikdar do edinosti.

Molitve naj bi se skrbno pregledale, da bi bile v vsakem oziru korektne, naj bi se za stalno določile in potem ponatiskovale v vseh molitvenikih. To velja zlasti o takih, ki jih ljudstvo moli skupno z duhovnikom n. pr. „Sveti križev pot“. Če bi bile tudi druge molitve v

vseh molitvenikih enake, bi se jih ljudstvo naučilo na pamet, in bi postale narodna last, kakor so že mnoge cerkvene molitve. A molitve morajo biti sestavljene v cerkvenem duhu, prevevati jih mora zdrava in neprisiljena pobožnost, ne smejo pa biti take, da bi vzbujale samo čustvovanje, ne smejo biti polne praznih vzdihov brez prave pobožnosti. Molitve naj bodo kratke in jedrnate, ker le takih se bodo mogli ljudje polagoma privaditi na pamet. Molitevni del naj obsega molitve za raznovrstne položaje življenja.

Dr. Cir.

HRVAŠKA.

Nikola T. Janković. — **Živi mrtvaci.** Pripovedke. Beograd 1904. — Cena 1 dinar. — V vseh črticah razven zadnje nam slika pisatelj žive mrtvece iz raznih pisarn, ki še hočejo in morajo živeti, ki jih pa svet ne more več prav rabiti, tako, da se njihovega življenja željnega telesa polašča trohnoba bližnje smrti. Falirani trgovci so to, ki jih vsak dan doma čaka od skrbi nagubano čelo ženino in blede obrazi otrok z velikimi, lačnimi očmi. In oni se porivajo po pisarnah in hočejo naprej — zaradi otrok naprej — a ne pridejo dalj kot do večnega praktikanta. Drugi mlajši niso falirani trgovci. Izšolani so in gredo naprej in šef se jih boji. „... Njim ni mnogo do službe. Dokler imajo pamet, imajo i kruha dosti; a oni jo, bratec, imajo, mi pa ne. Svoboda ni samo v srcu, ampak v samozavesti, ta pa izhaja iz misli in pameti, a ne iz čutov. Svet je njihov...“ — Ta misel se ponavlja v vseh črticah v raznih oblikah. Misel sama ne bi bila napačna, a obdelana je precej slabo. Značaji so izmišljeni in nedosledni, tako da se včasih človeku zazdi, kakor bi mrtveci ne bili več živi, kakor bi pisatelj jemal figure in jih postavljaj v najrazličnejše slikovite poziture brez ozira na to, ali so naravne ali ne. C.

Milan Šenoa: **Exodus.** — Pripovijest. — Izdala „Matica Hrvatska.“ 1904. — Življenje stoletij se vedno jasno zrcali v književnosti. Zato nima naša raztrgana, malenkostna doba več velikih junakov in dolgih, zapletenih romanov, polnih čudovitih dogodkov in viteških bojev. Dandanašnji sili vedno bolj v ospredje gospodarsko in narodnostno vprašanje — kaj čuda torej, da tudi današnja književnost ni mogla iti mirno in brezbrizno mimo teh dveh važnih in zanimivih pojavov in da se je začelo tudi leposlovje pečati z reševanjem teh problemov. Med Hrvati se je poprijel te smeri v novejšem

času zlasti Car Emin, in z letošnjo svojo povestjo v „Matici Hrvatski“ je nastopil Milan Šenoa isto pot. — Povest se godi v majhni vasi ob Kolpi v drugi polovici preteklega stoletja, ob času, ko so začeli graditi novo železnico med Karlovcem in Reko. Stare ceste so zapuščene, vasi propadajo, ljudje si pa iščejo zaslužka pri novi železnici, ki jo iz vsega srca sovražijo. Celo bogati posestniki, ki se jim je v srečnih časih vse odkrivalo, prodajajo plemenitašu zapuščene domove in delajo na novi progji za majhno plačo, samo da prežive obubožano družino. Z vsakim dnevom se kopicí v propalih hišah in v ogorčenih dušah vedno več nezadovoljnosti, nesreče in uboštva, ki zdajpazdaj bruhne z vso silo na dan ter zažge barako, ki so jo usmiljeni izkoriščevalci postavili za svoje delavce, ali vrže v zrak novi železniški most ali pljune — v ponosni zavesti, da se je zgodila človeka ponižujoča krivica — v široki obraz bogatega podjetnika. Toda to vse je le trenutni izbruh onemogle jeze, moč pa vsak dan bolj peša, in konec je — „exodus“ v „obljubljeno deželo“, kjer človeku težko delo tudi plačajo. — To je pravzaprav moderna povest, vpleteni roman je pa le star okvir.

Milan Šenoa je včasih dober pripovedovavec, le škoda, da prevečkrat zaide v šablono. Nekateri značaji so popolnoma šablonski in poneverjenje državnega denarja je tudi že preveč navaden in obrabljen zaplet. Najbolj nejasno je očrtan značaj blagajnika Janka, tako da človek nikoli prav ne ve, kako naj ga sodi. Ob silni senci, ki jo je pisatelj nametal na koncu povesti pri popisovanju žalostnega položaja blagajnikove žene Mare, ob spominu, da Jankovo nenravno razmerje do učiteljeve Minke nese celi družini le dobiček in nobene škode in celo žalosti ne — bi človek nehote sodil o Janku: Prav je ravnal. To precej kazi konec povesti.

Želeli bi si pri „Exodu“ še nekaj. Pisatelj nam je sicer odprl s povestjo pogled v grenko bodočnost, ni nam pa podal niti ene misli, da bi bilo kdaj bolje, ni nam naslikal niti enega žarka, ki bi mogel kdaj vsaj malo razsvetliti polnočno temo žalostne sedanjosti, kakor bi stal pred narodom brez sveta, edina rešitev pa — exodus! To je povesti le v škodo. C.

Hrvatski preporod. Napisao Djuro Šurmin, kr. sveučilišni profesor. II. Od god. 1836. do 1843. S 6 slika. Zagreb. Tisak dioničke tiskare. 1904. Str. 287+040. — Koncem lanskega leta je izšel že drugi zvezek knjige „Hrvatski preporod“ vseučilišnega profesorja dr. Šurmina. V tem drugem delu se opisujejo dogodki od l. 1836. do 1843. Kakor v prvem

delu, tako je pisatelj tudi v drugem delu pred vsem opisal politične dogodke na Ogrskem in Hrvaškem, kolikor so le ti vplivali na gmotni in duševni razvoj hrvaškega naroda. Potem je pisatelj načrtal po podatkih iz tedanjih tiskanih spisov, posebno iz „Danice“ in iz pisem tedanjih književnikov, borbo za ilirizem in proti njemu. Zanimivo je predočeno stališče Slovencev naproti ilirizmu. Boj Kopitarjev proti Gaju in njegovi ideji je tukaj prvič popisano v celoti. Po podatkih pisateljevih so bili še hujši in nevarnejši protivniki ilirizma Srbi, ki so ravno v tem času srbsko ime oživili celo po hrvaških zemljah. Srbi so budili svoj narod le v srbskem duhu ter odbijali ilirsko ime, ker se je protivilo srbskim nameram. To je bil obenem najbolji znak za Gaja, da je mogel tudi on gojiti za svoj narod le hrvaško ime mesto ilirskega, saj je bilo ilirsko ime nevšečno i Mažarom i dunajski vladi, ki ga je celo za-
brani.

Prof. Šurmin je obljubil, da bode v tem zvezku pred vsem natančno predočil delovanje Gajevo za njegovo idejo. Nam se zdi, da se namera pisateljeva ni izpolnila v celem obsegu. Gaj stoji seveda v središču vsega ilirskega pokreta, toda po tem opisu se nam zdi pravo delovanje Gajevo premalo razjasnjeno. Morda je tudi v tem zvezku preveč podatkov iz sodobnih spisov in premalo samostalne sodbe in resuméja o celi dobi. Sicer pa je knjiga v vsakem pogledu zanimiva ter jo priporočamo kakor prvi zvezek slovenskim čitateljem, ki se zanimajo za to važno dobo jugoslovanske politične in književne zgodovine. Knjigo krasi šest lepih slik: Hrvatski preporod od Vlaha Bukovca, dr. France Prešeren, Sidonija Rubido-Erdedi, Pavao Stoos, Ljudevit Gaj in Stanko Vraz.

Na str. 285. čitamo Pöltzschach in na str. 10. Kleinsonntag. Pisatelj je mogel pač rabiti slovensko ime Poličane in Mala Nedelja mesto nemških imen, in sicer tem laglje, ker ne navaja doslovno nemških pisem Valentina Orožna in A. Krempla. Na str. 284. pa je grda tiskovna napaka Gottweiss mesto Bleiweiss.

Iv. Steklasa.

Pučka knjiga. Uredjuje Vilko Popović, učitelj. Knjiga I. — 80. Str. 80. Cena 20 vin. — Odkar se je tudi med Hrvati zbudilo zanimanje za ljudske knjižnice, a dobrih knjig za ljudstvo še vedno manjka, so začeli mnogi izdajati z večjim ali manjim uspehom knjige za ljudstvo. Omenjam dr. Š. Ortnera, dr. F. Biničkega, M. Marjanovića in V. Popovića. Zadnji je osnoval svoje podjetje na zdravi podlagi po načelu: „Sve za vjeru i domovinu.“ Dozdaj je izšla

VOJAŠKA STRAŽA PRED ZIMSKO PALAČO MED NEMIRI.

prva knjiga. V njej je na prvem mestu več krajših povesti in črtic. Dobrih pripovednih pisateljev za narod Hrvatom še vedno manjka, najbrže zato, ker so premalo preiskovali narodno življenje in prepovršno gledali v narodno dušo. To se pozna tudi povesticam v tej knjigi. Bolji so poučni članki, kateri bodo narodu izvestno mnogo koristili. Izdajatelju, ki je pokazal mnogo dobre volje, želi pač vsak ljudski prijatelj mnogo uspeha, a naj bi našel tudi mnogo podpore pri duhovnikih in učiteljih, kateri živijo med narodom! Če bi bilo nekoliko agitacije, bi se „Pučka knjiga“ lahko zelo razširila, ker je res dobra in cenena.

Janko Barlé.

Nevenčice. Priče i pripovijetke za mladež. Napisao Ivan Devčić. — 80. Str. 144. Znani pisatelj Ivan Devčić je izdal med knjigami hrvaškega pedagoškega književnega zbora lepo zbirko pripovedek za mladež. Te pripovedčice, katerih dejanje se vrši v Bosni in v gornji Krajini, so osnovane na zgodovinski podlagi, ali pa na narodnem pripovedovanju. Prav je storil pisatelj, da jih je otehl pozabljivosti in marsikatera stara razvalina bode z njimi zopet oživela. Te povesti in pripovedke — sedemnajst jih je v knjigi — so pisane v dobrem duhu za mladino. Knjiga je tudi ilustrirana, vendar se slikam pozna, da jih ni delal umetnik.

Janko Barlé.

ČEŠKA.

Alois Jirásek: **Gero**, historická hra o čtyřech jednáních. — Nakladatel J. Otto v Praze. 1904. — Igra je vredna, da se nekoliko dalje pomudimo pri njej! Njena vsebina je sledeča:

Tugomer iz knežjega rodu Stodoranov, prosi ponoči pri Geronu, nemškem mejnem grofu Vzh. Marke, da bi z njegovim sodelovanjem prepodil sedanjega kneza Stodoranov Stojh-něva in sam zasedel prestol. Za talnika pusti na Geronovem dvoru svojega stričnika Želibora, ki postane iz lastnega prepričanja kristjan.

Nemcem preti od slovanske strani velika nevarnost. Mejnega grofa Hika so že pobili Bodriči in bati se je, da se vsi slovanski rodovi združijo. — To svetuje tudi Želibor svojemu stricu, a ta ga neče poslušati in postane izdajavec. Gero je zvit lisjak in se ravna po pravilu: „Vzemimo ljudstvu voditelje, potem ga bomo brez težave uničili.“ Ravnokar ga je kralj Oto povzdignil v vojvodski stan. Svojega bratranca Rothulfa pošlje mej Slované z naročilom, naj jih z obljubami pomiri, kneze pa naj spravi na njegov dvor pod pretvezo, da se hoče on pogovoriti z njimi radi miru.

Rothulf stori vse po njegovi volji in privede s seboj 30 slovanskih knezov, le Čedrag, poganški svečenik, mu ne zaupa in ostane doma. Gero jim priredi veliko gostijo, dá jim vina in ukaže godcem, naj igrajo. Mej gostovanjem pa planejo nanje vojaki in jih pomore. Edini Želibor se reši, ker ga posvari poprej Irmingerd, hči Rothulfova, ki ljubi mladega Slovana.

Želibor pribeži v Branibor in pregovori svoje rojake, da bi se združili proti Nemcem z Bodriči, s katerimi so živeli dosedaj v sovrastvu. V tem pa pride tudi Tugomer, ki pridobi ljudi na svojo stran s tem, da pove, da je Želibor kristjan in ljubi hčer Rothulfovo. Ljudstvo zgrabi nato Želibora in ga vrže v ječo.

Toda Stodorani kmalu spoznajo svojo zmoto. Gero pride s svojimi vojaki v Branibor in izroči Tugomeru knežji stolec. Čedrag, stari svečenik, zbere skupaj mlade svoje rojake in se združi z Brežani. Združeni Slovani gredo sedaj proti Braniboru. Gero kmalu izve za to in se jim postavi zunaj mesta nasproti. Vname se huda bitka. Nemci sicer zmagajo, toda ta zmaga je prav Pirova. V boju padeta mej drugimi tudi Rothulf in Sigfrid, sin Geronov. Želibora so Nemci mej tem umorili. Ko Gero vidi mrtva svojega sina in bratranca, se zvrne v žalosti čez mrtvo truplo sinovo ter stoka, ker mu je umrl sin edinec in naslednik na prestolu. Wulfhari, njegov kapelan, pa ga tolaži z besedami:

„Ale budeš mít (namr. dědice). Tvůj boj budou dědit pokolení, tvé dílo bude žít.“

S tem se konča igra.

Snov je vzeta iz zgodovine polabskih Slovanov. Tudi „Dom in Svet“ nam je podal že dve povesti iz zgodovine teh slovanskih rodov, namreč: „Naš stari greh“ in „V smrtni senci“, iz peresa prerano umrlega dr. Prelesnika. V tej igri nastopajo na eni strani Nemci z Geronom na čelu in na drugi polabski Slovani, v prvi vrsti Stodorani s Tugomerom. Že Jurčič nam je pred kakimi 30 leti podal tragedijo, v kateri nastopata isti osebi.

Zgodovina pripoveduje, da je bil Tugomer izdajavec domovine, in takega nam slika tudi Jirásek. Jurčič je pisal tragedijo in je prepustil glavno vlogo Tugomeru, kot tak pa ne sme biti izdajavec. Zaradi tega je moral Jurčič prenameniti izdajavca Tugomera v zaslepljenca, ki dela vse z najboljšim namenom, da bi koristil domovini, a je prelahkoveren in se da izkoristi od Nemcev. Toda Nemcev (Gerona, Gripa, Hildeberta) Jurčič nikakor ni pogodil. To so pretežno slabi značaji, kakršni pa v tragediji ne smejo nastopati; tudi slabi značaji morajo biti dramatsko pravilno slikani, da se podajo v lepo celoto; Jurčičevi Nemci nas pa odbijajo.

Tu je Jirásek udaril na drugo struno. Nemci so zvití in prekanjeni, kakor v Tugomeru; ne gre jim toliko za razširjanje krščanske vere,

kakor pa za razširjanje svetne posesti, a pri vsem tem imajo mnogo dobrih lastnosti. Posebno se očita Jurčiču, da rešitev Bojanova in Tugomerova po napadu v Geronovem taboru ni utemeljena. Vse drugače pri Jirásku! Tudi tu se reši le eden, Želibor, a to rešitev je pesnik lepo motiviral. On postane iz prepričanja kristjan; njega vzljubi hči Rothulfova, Irmingerd, in ta ga posvari sedaj v nevarnosti, češ: Pobjo bo, beži! Tudi prizorišča so v obeh dramah ista: Geronov dvor, Branibor, in gozd pri Braniboru. Končujeta oba z bitko pri Braniboru.

Slovane nam slikata Jurčič in Jirásek kot nesložne in premehke; preradi verjamejo lokalnim tujcem in so mehki kakor lipov les; gosto-

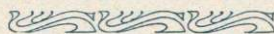
E. Loubet,
predsednik francoske republike.

ljubni so do vsakoga, tudi do sovražnika. Toda to se bridko maščuje nad njimi. Nемец je zvit, izkoristi te njih lastnosti in jih uniči. Ko so že izdani, jim govori Želibor, ki pozna slabe lastnosti svojega naroda in dobre strani nasprotnikov: „Běda, nebudeme li jako oni, tvrdí a svorní.“

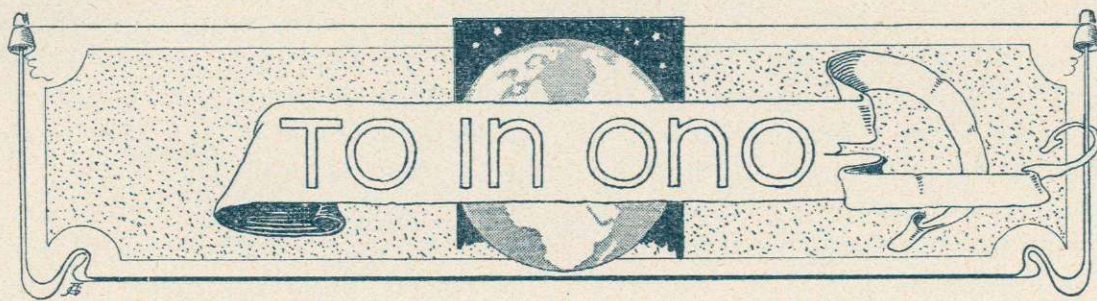
Toda zvonjenje po toči ne pomaga nič. Sedaj vedó, v kaki nevarnosti so, ker so brez voditeljev, vedó, da morajo resno misliti na rešitev, a ko pride izdajavski Tugomer, pa verjamejo njemu; in tako jih brez posebnega napora sovražnik lahko uniči.

Jirásek nam je podal skoro iste ideje, ko Jurčič v „Tugomeru“, a Gero je v tehničnem oziru bolj dovršen kakor Jurčičeva tragedija,

F. Fr.

NAŠE SLIKE.

„Satira“ Vavpotičeva (str. 129.) nam kaže razposajeno mladost, katera se ponaša s svojo močjo in se neusmiljeno norčuje iz onemogle starosti. Mode prihajajo in izginjajo, in kar je novo, to se povzdiguje nad starim. Prišel bo pa čas, ko drugi vprežejo razposajenega mladiča in ga bodo bičali, kakor on zdaj stare suhoparne učenjake in birokrate!

Ves drugačen je Vavpotičev „Pogled v bodočnost“. Nekaj demonskega je v tem obrazu, v teh stisnjenih rokah, v teh bodečih očeh, ki hočejo prodreti skozi neprozorni zastor prihodnosti. Z vso silo hoče človek izvedeti za prihodnost, a vendar se je bolj boji, kakor veseli; zato je slikar položil izraz groze in strahu v to napeto pričakujoče obličje.

P u s t n a s l i k a Makovskega (str. 153.) nas predstavlja v Petrograd. Seveda ni tam takega karnevala, kakor v južnih deželah, ker mraz zadržuje tudi pustne šeme, da se ne morejo prav razviti. A živahno postane v kljub temu, in česar ne morejo početi na sneženi ulici, za to se odškodujejo v gorkih sobah.

Rajhenburg na Štajerskem (str. 161.) ima krasno lego ob Savi. Sedaj so v nekdanjem gradu nastanjeni trapisti.

Portret papeža Leona X. (str. 169.) je krasno delo Rafaelovo. Leon X. je povzdignil Rafaela nad vse umetnike in mu je izročil najčastnejša dela. V portretu svojega velikega dobrotnika je pa tudi Rafael pokazal vso svojo zmožnost. Papež je slikan z največjim realizmom. Vsaka poteza na obrazu, obleka, steklo v njegovi roki in vse barve so posnete najnatančneje po narodi. Veliki idealist v slikarstvu je pokazal, da je tudi eden največjih realistov, a njegova veljavnost je v tem, da je znal svoje realistične zmožnosti porabljal za velike vzore. Poleg papeža

stoji kardinal Giuliano de' Medici, poznejši papež Klement VII., za stolom pa kardinal Alojzij Rossi. Slika je zdaj v galeriji Pitti v Florenci.

Iz sodobnega življenja prinašamo sliki kardinala Merry del Vala, papeževega državnega tajnika, in E. Loubeta, predsednika francoske republike. Na Francoskem najbrže pride do ločitve med cerkvijo in državo. Ministrstvo Combovo je sicer padlo, ker so pod njim frumasoni postopali s tako sramotno krivičnostjo, da se je dvignil vihar nevolje proti njemu po celi državi. A naslednik Rouvier, ki se boji proti cerkvi nastopati tako brutalno, ima vendar še vedno

František Sušil.

(K stoletnici.)

protikrščansko večino v zbornici, ki zahteva ločitev, to se pravi: oropanje in brezpravnost cerkve. Frumasoni hočejo vzeti katoličanom celo cerkve in jih oddajati v najem. To je barbarstvo, ki ne dela časti kulturnemu narodu, za kakršnega so doslej veljali Francozi. Predsednik Loubet je mož brez volje in odločnosti, kakršnega hočejo imeti frumasoni na čelu države. Zasebno dober človek nima na javnost nikakega vpliva in samo zunanje reprezentira državo. Vlada je v rokah ministrov, ti so pa le pooblaščenca parlamentarne večine. Cerkev ni dala ločitvi niti naj-

manjšega povoda in se še zdaj v burne razprave ni vtilkala. Pač pa se pripravlja cerkev, da bo svoj namen — posvečevanja ljudstva — dosegala tudi vkljub ločitvi od države, in morda bolje, kakor doslej, ko je bila od konkordata le vezana in ovirana.

Slovenska drama.

Dne 26. decembra zvečer so se igrali Jurčič-Krsnik-Govekarjevi „Rokovnjači“ v nekaj popravljeni obliki. Gledišče je bilo razprodano, ker ima ta narodna igra veliko privlačno moč. Igralo se je še dokaj dobro, a poznalo se je, da se je igra uprizorila brez potrebnih predizkušenj. Zato so pa vloge, ki so bile nanovo zasedene, le za silo — zadoščale.

30. decembra, na novega leta dan in 6. januarja popoldan so uprizorili „Potokoli zemlje“. To je dramatisiran Jules Vernov roman, v katerem se opisuje, kako je bogati Anglež dobil stavo, ko je prišel v osemdesetih dnevih okoli zemlje. Igra je popolnoma brez vsake literarne vrednosti in ker igra v Orientu in po svetu okrog, nudi gledavcu pri fini uprizoritvi lepe kulise, krasne kostume, velikansko scenerijo; to je pravi „Ausstattungsstück“.

Pri tej priložnosti moram pripomniti nekaj o popoldanskih nedeljskih predstavah. Dramatično društvo menda misli, da zahaja ob nedeljah popoldne v gledišče le najpreprostejše ljudstvo. Dasi ne najdemo tu izključno le delavcev, vendar smelo trdimo, da tvorijo tričetrtinsko večino pri teh predstavah trpin, ki ne morejo med tednom posetiti slovenske Talije in le v nedeljo gredo iskat zabave in pouka v gledišče, kjer plačajo s svojimi trdoprsluženimi novci vstopnico. A gospodje v dramatičnem odboru mislijo, da je za delavca vse dobro, kajti, če bi bili drugega mnenja, bi gotovo ukrenili vse, da se tudi pri popoldanskih predstavah igra vsaj deloma dostojno. Popoldanske predstave v Ljubljani pa niso niti na taki skromni višini. Naj v bodoče vpošteva dramatično društvo, da je gledišče kraj izobrazbe in kulturnega napredka in da naj na ljudstvo vpliva blažilno! Tako igranje pa, kot smo ga vajeni pri nas, bije vsaki kritiki v obraz. Ravno širšim ljudskim slojem se morajo dobre igre dostojno igrati, da izpolni gledišče na njih svoj smoter. Da si pri teh popoldanskih predstavah posamezni igralci dovoljujejo prostosti, ki nasprotujejo najprimitivnejšim pojmom dramatične dostojnosti, je krivo pač „Dramatično društvo“, ki bi s svojimi sredstvi moglo popraviti ta nedostatek. Slovenski delavci so ravnotako ljudje, kot gospôda po ložah, samo s tem razločkom, da je tej gospôdi za vstopnino malone nič, delavec pa hodi s težko prsluženim denarjem v nedeljo popoldne v slovensko gledišče, a najde — cirkus.

26. decembra popoldne so igrali Görresovo „Pepelko“, predstavo za otroke, ki je uspela še

dokaj dobro. Tudi tu se je poznalo, da se igralci niso prav nič potrudili, da bi dobro rešili svoje vloge, ali pa prav malo.

15. januarja so igrali Charlejevo „Tetko“.

6. januarja se je uprizorila na našem odru izvirna slovenska narodna igra „Martin Krpan“, ki jo je spisal „Ignotus“. „Martin Krpan“ ni drama, ampak samo simbolična dramatska pripovedka. Kot nam svedoči njen naslov, je posnel za svojo igro pisatelj snov, katero je obdelal že Levstik v svojem klasičnem „Martinu Krpanu z Vrha“. K tej snovi je pridejal še dokaj motivov iz slovenskih pravljic in pripovedk in vpletel med vse to bodočo satiro na slovenske in državne politične razmere. V središču cele igre stoji Martin Krpan in njegov boj z Brdavsom, kot nam ga je opisal Levstik. Pri njem je Martin Krpan vdovec, ki tovariš s soljo in ne pozna ljubezni. Ignotus pa je podal v Martinu Krpanu mladega fanta Notranjca iz sedemnajstega stoletja, ki je pa obenem ne samo tihotapec, marveč tudi boječ ljubimec. Vse drugo, kar nam pripoveduje Levstik v svoji pripovedki, se je moralo izpustiti ali pa predrugačiti, da je postal Martin Krpan na odru mogoč. Seveda ne stisne na odru Krpan Brdavsu roke tako, da bi mu pritekla kri izza nohtov. Tudi vzame Krpan mesarico s seboj od doma, medtem ko pri Levstiku izruje Krpan cesaričino lipo, da vjame ž njimi Brdavsove udarce, in skuje sam mesarico za boj. Pri Levstiku prime Krpan enega mejača za noge in omlati druge ž njim, na odru seveda jih more zmetati k večjemu na kup in jih omlati potem z drevesom, ki ga izruje. To osrednje dejanje pa je obdal pisatelj z življenjem na dvoru, ki tvori pravzaprav celo igro. Ministre in dvorjane je razdelil v dva tabora, v mlade in stare. Prepirljivi, sebični ministri, ki nimajo svoje volje, so kontrastirani Andreju, Vladimirju in Komarju, ki so demokratje, ki delujejo le v prid ljudstva in so polni iniciative in delavnosti. Pisatelj je hotel napisati tendenčno satiro na politične razmere; prvaki psujejo drug drugega in govoré o nesebičnem delu, medtem jim pa mladina dokazuje, da je zadnji čas, da gredo, ker so doigrali. Minister Gašper je prototip hinavca, katerega je hotel Ignotus obesiti „klerikalcem“ na vrat. Minister Juraj ima pri vsaki priliki na jeziku izrek: „Jaz in armada protestiramo.“ Minister Gregor je skopuh, a v resnici mu ni mar za državne interese, o katerih sicer rad govori; on je vreden tovariš drugih. Pisatelj prikazuje državne voditelje kot velike lopove in klečepalce. Kdor ima moč, s tem simpatizirajo, kakor veter menjajo svoje mišljenje in pogumni so le toliko časa, dokler jim kdo ne reče stroge besede.

Mladina pa, ki je idealna in delavna, je v Ignotovem „Krpanu“ živo nasprotje starih nezmožnih voditeljev. Princ Andrej ima usmiljeno srce in bistro oko in reši domovino. Mladi Vladimir je junak, ki ljubi svojo domovino pošteno tudi še tedaj, ko mu je

storila kruto krivico. Ti zastopniki mlade struje, mlade moči zmagajo v igri, in s tem je očrtano tudi stališče pisateljevo: Proč z birokratizmom! Dajte nam mladih, čilih moči! K tej mladini se pridružuje tudi Martin,

vedno le zaničevani. Zlasti v prvo dejanje je vpletel pisatelj mnogo prizorov, ki naj kažejo gnilobo državne uprave. Morda je teh prizorov preveč, kajti slednjič se že res naveličamo gledati vedno in vedno to oma-

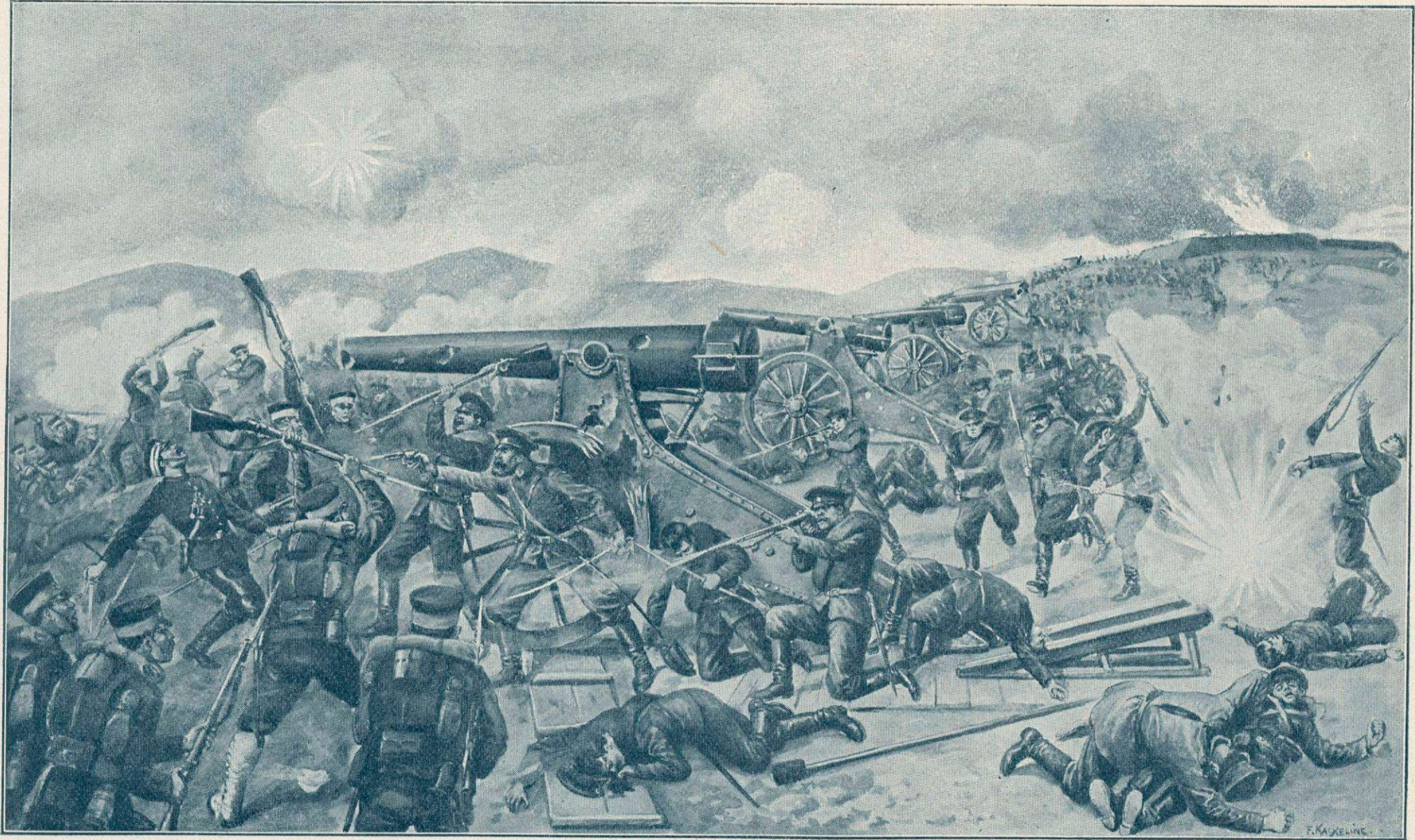
MARTIN KRPAN Z VRHA PRI SV. TROJICI.

ki instinktivno sovraži starce, ki niso tudi po njegovem kmetiškem razumu zmožni za mesta, ki jih zavzemajo.

Ta v dnu razpala država bi morala brez upa poginiti, ako ne pridejo na krmilo oni, ki so bili dotlej

hovanje ministrov. Oči vseh so v teh neznosnih razmerah vprte v slovenskega kmeta Martina Krpana. „Zateci se k ljudstvu, zateci se k narodu, ki te ljubi in ki je močno!“ svetuje Vladimir cesarju. Repräsentant tega ljudstva, ki reši cesarstvo pogina, je

JAPONCI VZAMEJO PORTARTURSKO UTRDBO.

Martin Krpan, simbol slovenskega naroda. S svojim „Bomo že naredili“ nam kaže vso dobrodušnost slovenskega kmeta, ki nikdar ne obupa. Krpana prekriža mati, preden gre v boj in — srečno ga konča. Slovenski narod je tudi hudomušen, in marsikak dober dovtip nam pove Krpan. Slovenec pa ostane vendar le ponižen in naš kmet ne hlepi po slavi; zadovoljen je z malim in ne mara kraljevskega plačila za storjeno dolžnost. Tudi Krpan dá cesarju krono nazaj, proseč ga, naj mu odvzame nepotrebne skrbi. Tudi odkritosrčnost je lepa lastnost našega junaka. Pri tem je pa seveda tudi bojaželjen in hraber: „E, kaj? Glavo mu bomo vzeli, temu Brdavsu.“ Martin Krpan je torej simbol slovenskega naroda z vsemi njegovimi lastnostmi, in zato zahteva vedno tudi — vina. Preprosti slovenski kmet zmaga mogočnega in ošabnega nasprotnika Brdavsa.

Brdavs je simbol močnega in silnega sovražnika, ki vlada kruto svojim podložnikom. Ignotus nam je naslikal v Brdavsu zamorca-mohamedanca, to pa samo raditega, da je mogel v IV. dejanju spraviti na oder harem in torej povečati efekt s petjem in plesom. A ravno ples odalisk, če že abstrahiramo pikantno zunanost, je nudil na našem odru več smeha kot občudovanja. In če že plešejo, naj bi plesale mesto menueta kak turški ples! Sicer je pa to le zunanji efekt brez dramske vrednosti.

Cesar Janez V. je pobožen vladar, cesarica pa je spekulativna mati, ki pravi, da „ženska zviijača sega do neba in do pekla“. Ona meni, da naj gre Jerica k Brdavsu in si pridobi njegovo srce in potem morda celo Brdavsovo zavezništvo v prid domovine. Idealnega seveda Katarina nima mnogo na sebi, in v tem je živ kontrast svoje hčere. Lepa in izobrazena Jerica ljubi svojo domovino in zato se jej hoče tudi žrtvovati, a preden se je odločila za ta korak, je imela hud boj s svojim srcem radi ljubezni do Andreja, ki jo ljubi pošteno, a kljub temu ceni svojo domovino više, kot lastno srečo.

Tej ljubezni, ki se vrši v salonu, je pristavil pisatelj kot kontrast ljubav med Martinom in Nežiko. Nežika se ga boji radi njegove moči, ki jo pa zopet privlačuje in jej vzbuja občudovanje. Nežika pa ima zapupnico za svoje najbolj tajne čute —: Krpanovo mater. Nenaravno pa je, da Nežika sama pove materi, da ljubi Martina.

Tihotapci nastopajo v igri štirje, ki naj zastopajo preproste slovenske kmete.

V „Martinu Krpanu“ igra simbolika glavno vlogo: Krpan je solnce, luč, Brdavs pa tema, reakcija. K temu pa je pridela pisatelj še motive iz slovenskih narodnih pravljic, zlasti o čudežnem junaku, ki so ga obdarile vile radi njegove dobrodušnosti z velikansko močjo.

Celo dejanje igre se izvrši v petih dneh. Po I. dejanju, ki se vrši na večer, preteče poltretji dan, potem smo na Krpanovem domu, in po poltretjem dnevu se vrši že tretje dejanje. Četrto in peto dejanje

odigrata še isti dan kot tretje. Ekonomija v igri je dobra, in pisatelj nam je pokazal, da ima dokaj dobro rutino in je vedel, s čim bode dosegel scenski efekt.

Milieu se je pisatelju posrečil in značaji so dobro kontrastirani. Tako n. pr. vpliva silno materin blagoslov, preden gre Krpan v boj, in kontrast Brdavsa-bogokletneža. Dejanje se razvija logično in verjetno.

Velika hiba je, da glavni junak nastopi prepozno. Res je Krpan v prvem dejanju sredotočje vsega upa, vseh želja, vsega govora in vsega interesa, a vendarle ne nastopi. Ker je pa jako težko podati drugače dispozicijo k celi igri, naj bi se to prvo dejanje imenovalo predigra, kajti drugače ne bo lahko popraviti tega nedostatka.

„Martin Krpan“ ni drama v navadnem smislu te besede; tragične krivde itd. bi zaman iskali v nji, kajti to je le dramska pripovedka, v kateri so le posamezni prizori v psihološki in logični zvezi. Srečno je pisatelj porabil vse, kar se mu je nudilo, da je oživil nedramatsko pripovedko Levstikovo in jo spravil na oder. Nedostatke igre naj pisatelj popravi in potem bo res lahko ponosen na njo. Prepričan sem, da bi nihče, ki ne bi poznal avtorja „Legijonarjev“, ne slutil, da je spisal „Martina Krpana“ isti pisatelj.

Igra se je dobro igrala šele pri drugi predstavi, 7. januarja, kajti premiera „Martina Krpana“ je bila le slaba generalna izkušnja. Sploh opažamo, da slovenska intendantca domače igre spravlja na oder z nekako naglico in hitrostjo; seveda za slovensko delo ni časa, da bi se dobro naštudiralo, napeti pa je treba vse moči za kako „Japonsko vazo“. Upamo, da bo v prihodnje upoštevala slovenska intendantca tudi to in ne bo štedila vsaj za slovenske izvirne igre tako s kostumi, kot je tukaj.

K Verovškovim vlogam: Krjavlju, Mozolu in Ježu se je vredno pridružil Martin Krpan, ki ga je igral naš domači igravec pač kot ga zna le on. Pri tej igri smo opažali, da boljši igralci bagatelizirajo manjše vloge, in prepričani smo, da zavisijo le od dobre volje g. Danilove, da bi igrala Katarino drugače kot jo je. Nadalje more le slovenska igravka igrati slovensko kmetico, ki pozna kmeta, tako pa smo slišali govoriti Martinovo mater pri premieri najkrasnejši slovenski književni jezik s hrvaškim akcentom, pri reprizi pa ljubljanski dialekt, „ki naj bi bil notranjščina“. Drugi igralci so bili dobri, in igra bo za blagajno slovenskega gledišča v letošnji sezoni isto, kar je bil svoje dni „Deseti brat“ in „Rokovnjači“. Vendarle bo „Martin Krpan“ imel manjšo privlačno silo v prihodnjosti, kot omenjeni igri, kajti to ni narodna igra v narodnem genru, ampak tehnično temeljito premišljena, po tendenci idealno nacionalna dramska pripovedka.

„Martin Krpan“ se je igral tudi 15. januarja.

19. januarja smo pozdravili na slovenskem odru hrvaškega umetnika Fijana, ki je po vsej pravici zaslužil po slovanskem svetu. S težkega početka se

je dvignil do impozantne višine, tako da šteje danes med svoje najboljše vloge Karola Moora, Uriel Acosta, Stockmanna, Manfreda, Wallensteina in Borkmanna. Že te vloge svedočijo, da mož, ki jih igra vseskozi pohvaljeno, ni vsakdanji talent.

Za svoje gostovanje si je izbral Shakespearjevo nesmrtno dramo „Hamleta“. Veliko se je o tej igri blaznosti že pisalo, celo literaturo imamo o nji. Kraljevič danski je glavna oseba v igri, dasi so se kritiki trudili, da bi dokazali, da je glavni junak kralj. Res bi iskali na „Hamletu“ zaman tragične krivde; ne najdemo je. A kljub temu je orisan kraljevič s tako markantnimi potezami, da stoji vseskozi v ospredju igre; zato je tudi glavni junak. „Hamlet“ je melanholičnega temperamenta in ta njegova melanholičnost se stopnjuje v igri do blaznosti, o kateri se ne da gotovo trditi, ali je fingirana ali prava. Računajoč razum; vse ljubko in prikupljivo mu postane malenkostno in se mu studí, samo maščevanje mu polni trudno glavo. Duh očetov mu razodene krivdo materino, in sedaj se muči ubogi princ med materinsko ljubeznijo in ljubeznijo do očeta. Izviije se mu vzklik: „Usta naj molče, srce naj počí!“ Da bi očeta postavil pred sodni stol lastne vesti, inscenira pantomimo, ki je pa tehnična napaka igre, kajti kralj bi se moral že med igro jasno zavedati glodajočega črva v svoji vesti, ali bi pa moral po tej igri dobiti moči za nadaljne korake. Gotovo pa je psihološka napaka igre, da preseneti kralja ta fina Hamletova poanta. Po tem koraku postane kraljevič še bolj sarkastičen, da, oduren proti dvoru. Pomotoma usmrti Polonija, in tako gre dalje. Globoki mislec pride do grobokopov, in ta scena je ena najglobljih. Gotovo postane, da se Hamlet ne hlina samo, kot bi bil blazen, pač pa je on tudi sam igrača blaznosti. Njegov boj med dvema dolžnostima je v drami krasno orisan, in dejanje, ki ni niti dobro niti slabo, bazira tu na poštenem, a melanholičnem značaju. Vse konsekvence melanholika v igri dovršeno predstavljati, ni lahka naloga, ki jo je pa g. Fijan izborno rešil.

21. januarja je gostoval Fijan kot Flemming-Kremenjak v Otto Ernstovi (Schmidt) dramí: „Učitelj Lanovec“. Igra sama je naperjena proti svojedobnim neznosnim razmeram v šoli. Kaže nam, kako je prišel navaden goljuf do mesta ravnateljevega. Krasno je pogodil pisatelj šolskega nadzornika, ki mu ni mar njegova dolžnost, marveč skrbi le za svoj „trebušček“. Sploh so vladale v tej šoli jako „idilčne“ razmere, ki pa dosejajo v izborni konferenčni sceni svoj višek. Za svoj čas je bila igra jako umestna; pač pa ima še dandanes marsikako istinito potezo.

Dne 31. januarja so igrali francosko veseloigro Maurice Donaya „Na gugalnici ljubezni“. Donay je pravi Francoz, ne samo po svojih sujetih, marveč tudi po obliki svojih del. Ne drži se stalnih tradicij dramske tehnike, marveč dela po svoji šabloni. Marsikak dober dovtip najdemo pri njem. Se-

veda ne smemo pri tem dati vseh njegovih „salonskih“ šal in fines na tehtnico dostojnosti. „Na gugalnici ljubezni“ nam je izkušal dokazati pisatelj, da ima oženjen mož, ki strastno in pošteno ljubi svojo ženo, tudi trenotke, ko ne more ostati hladen nasproti drugim ženskam. Igra teče fino, kompozicija je jako moderna, a misel sama ni dokaj verojetna in tudi ne dobra.

2. februarja popoldne smo gledali po daljšem presledku na našem odru zopet Schillerjeve „Razbojniké“. „Razbojniké“ so prvenec najboljšega nemškega dramatika, ki je pokazal že s tem delom svoj dramatični talent. Seveda ima igra 21 letnega mladeniča veliko pogrškov in napak v tehničnem in formalnem oziru; a kdo se v kljub temu ne bi divil krasni sceni med Karolom Moorom in pastorjem Moserjem! Kako zna duhovnik zbuditi v srcu bogokletneža zavest, da živi nad njim pravični, ki bo sodil njegove krivice! Monolog Franca Moora se je stavil že neštetokrat Hamletovemu na stran. „Biti ali ne biti!“ V igri so vsi značaji jako ostro kontrastirani in to tako jasno in odločno, da večkrat ni igri v prid, ker svedoči, da pisatelj hlasta po efektu. Tudi intriga se Schillerju ni vedno posrečila. Amalija, nesrečna Karolova ljubimka, nas tudi nikakor ne more ogreti za misel, da je poznal pisatelj ženske, kajti Schillerjeva Amalija gotovo ni ljubeče dekle. Neverjeten je pričetek igre: Oče, ki ljubi svojega Karola, naj verjame takoj bratovi laži? A te napake lahko prezremo, kajti krasota scen, kjer nastopajo mase, postavi vse hibe v ozadje, in v kompoziciji prizorov, kjer ne vladata monolog ali dialog, pač pa več oseb, si je pridobil Schiller že s tem svojim prvencem priznanje in je pokazal, da postane v tej stroki eden prvih svetovnih mojstrov.

Dne 12. in 18. februarja smo gledali češko igro „Rusom na pomoč“ od Fořtain Hraška. Igra je nova in Čehi jo smejo šteti med svoje igre privlačnice. Na ljubljanskem odru smo jo gledali lokalizirano za naše razmere. G. Verovšku gre vsa čast za njegovo vrlo igranje. „Rusom na pomoč“ je delo, ki bo polnilo morda še nekaj let gledišča, potem pa bo kot vse igre tega genra izginila z repertoarja.

29. januarja popoldne so igrali „Rokovnjače“, 4. in 12. februarja popoldne pa ponavljali Govekarjevega „Martina Krpana“.

A. R.

Slovenska opera.

Na novega leta dan popoldne so ponavljali „Dijaka prosjaka“, 3. januarja pa se je proizvajal četrtič Čajkovskega „Onjegin“ jako dobro, a gledišče je bilo le slabo obiskano.

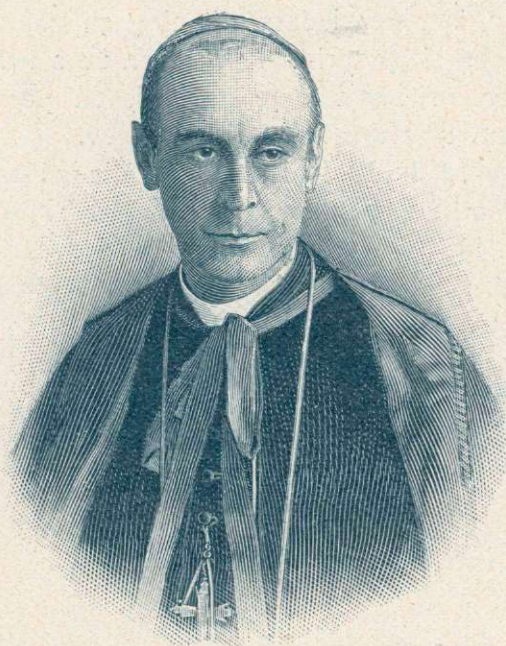
Dne 10. januarja se je pel na našem odru prvič Ambroise Thomasa „Mignon“. Besedilo k tej operi je prirejeno po Goethejevem „Wilhelm Meister“. Am-

NA TRGU V VLADIVOSTOKU.

broise Thomas je Francoz in velik inštrumentalni romantik. S karakterističnimi motivi je slikal vsakovrstna dejanja; njegova glasba ima namen, da izraža nekaj določenega. Komponist „Mignona“ je sledil početniku te struje med Francozi Hektorju Berliozu. Ambroise Thomas je spisal poleg „Mignona“ tudi „Hamleta“ in „Francesco da Rimini“. „Mignon“ ima jako poetično snov, in glasba je vseskozi melodiozna

Kardinal Merry del Val.

in lirična, polna prekrasne inštrumentacije. Pelo se je dobro; posebno sta se odlikovala gč. Klemensova in g. Orželski. V četrtek, 12. januarja, bi se morala ponavljati ta opera, a je radi prehlajenja več solistov morala odpasti.

24. januarja so ponavljali „M i g n o n“, 27. januarja, 7. in 14. februarja so peli slavnoznanega Verdi-

jevega „Trubadurja“. Ta melodiozna opera v laški glasbi mora elektrizirati vsakogar, ki jo je le enkrat slišal. Poseben vžitek nam je nudilo v tej igri gostovanje dveh umetnikov, ki sta posetila slovensko opero. Pri reprizi „Trubadurja“ je gostoval v vlogi grofa Lune gosp. Ranek, ki disponira s krasnim glasom in dobro šolo. 14. februarja pa smo pozdravili umetnika bivše hrvaške opere, gosp. Camerotta, na našem odru. Ta umetnik nam je že znan iz svojega gostovanja v Hartmannovem „Sv. Frančišku“, a sedaj nam je pokazal, da ni samo izvrsten pevec, ampak tudi temperamenten igravec. Z največjo lahkoto se giblje v najvišjih legah in njegov glas se da izvrstno porabiti, ne samo za junaške, temveč tudi za lirske partije.

10. svečana smo slišali po daljšem presledku Bizzetov „Carmen“. — Ta opera je vzdignila 37letnega umetnika do evropske slave. „Carmen“ nam kaže v gotovih momentih premočno rafinirano harmonijo in instrumentacijo; skladatelj je hotel vse speve dramatično karakterizirati. Tu najdemo ves moderni kolorit orkestra, veliko originalnost melodij in tudi krasno enotnost. Že po svoji vsebini nam slika igra strastne prebivavce južnih krajev, in godba, ki nam riše v krasnih arijah te romantične in vročerkvne Špance, dosega svoj vrhunec v vlogi „Carmen“, ki ne zahteva samo krasno šolanega glasu, marveč tudi izvrstne igravke.

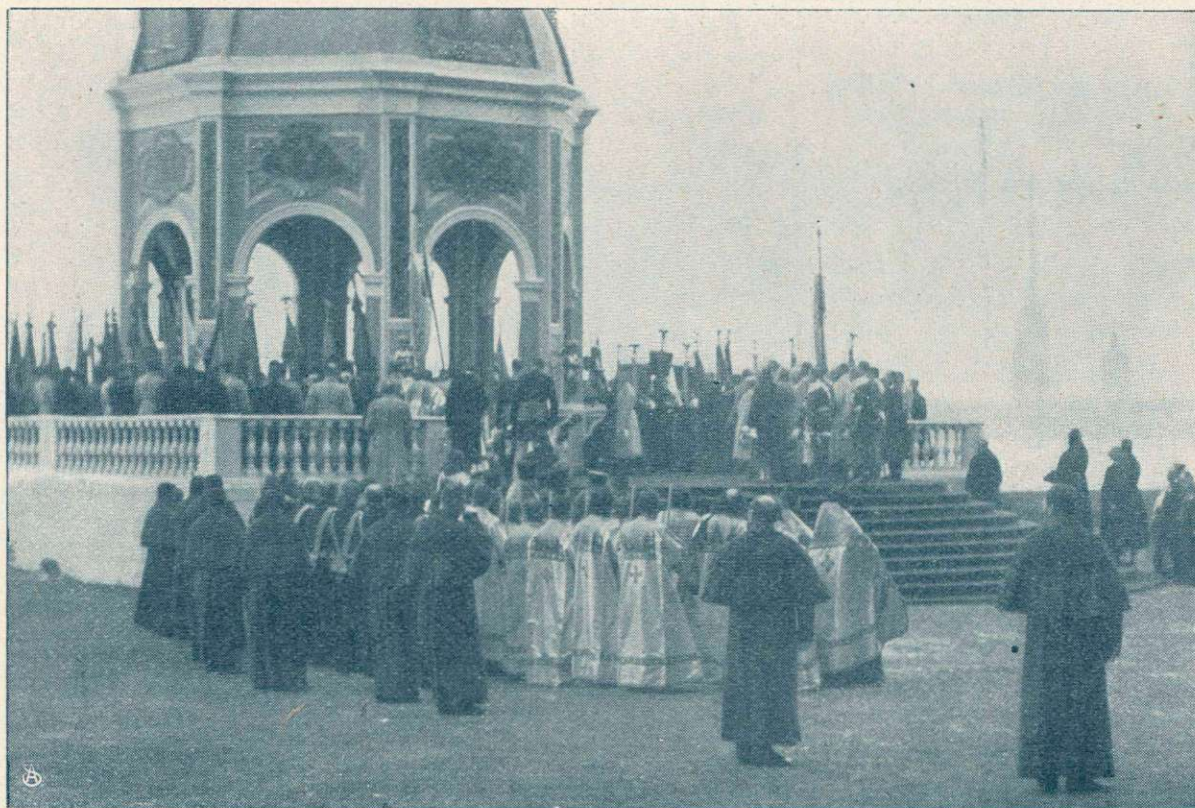
29. januarja zvečer se je pel mesto napovedanega „Trubadurja“ radi obolelosti več solistov „Dijak prosjak“.

2. svečana smo čuli zopet ljubke Offenbachove: „Hoffmannove pripovedke.“

Matica Hrvatska je priložila zaradi razpora med „starimi“ in „mladimi“ poročilu o svojem delovanju obrambo svoje literarne smeri pri izdajanju knjig. Brez ozira na obliko hoče in mora iz narodne dolžnosti izdajati knjige, ki so prepojene s pravim narodnim duhom in ki bravec npravno dvigajo, ter se mora ustaviti struji, ki poplavlja hrvaške rodbine s tujim, neokusnim ter tudi nenravnim blagom — in to za visoko ceno! Trudila se bo obvarovati inteligenco pogubnih vplivov, zlasti pa hoče skrbeti za to, da poda zdravo berilo svojim 12.000 članom iz preprostega ljudstva, pri katerih ima knjiga več vpliva, kot pri inteligenci. Gotovo je lepo in pravično, da se ozira „Matica“ bolj na potrebe 12000 preprostejših, kot na 1000 inteligentnejših članov, ki imajo še mnogo drugega slovstva.

„**Poezija za politikata.**“ Pred kratkim je izšla na Bolgarskem s tem naslovom knjižica, katero časopisi zelo hvalijo. Bolgarski pesniki so opevali preteklost, ljubezen, sovraštvo, pozabili pa so samo ene stvari — politike. Življenje je izvor poezije. Prava poezija ne blodi v oblakih in megli, ampak poje o življenju. Dandanes obsega na Bolgarskem politika velik kos življenja. Vsako leto se vrše volitve, podirajo se stari in volijo novi poslanci in ministri, stvarjajo se nove stranke bore se med seboj, poražajo se in umirajo. Tako življenje živijo danes Bolgari. In glej! — vstal je pesnik, ki opeva to življenje. Prebirajoč knjižico, se mora človek čuditi genialnosti neznanega avtorja, ki je znal to življenje ovekovečiti v drobnih stihih. Da bo politika prodirala v umetnost, je gotovo; če bo tudi dobro, bomo videli!

CARSKI KIOSK PRI BLAGOSLAVLJANJU VODE PRED ZIMSKO PALAČO.

Bosnische Volksmärchen v. Milena Preindlsberger-Mrazović. — Innsbruck 1905. — Pisateljica je podala v nemškem jeziku petnajst izbranih pravljic, ki jih je nabrala med narodom v Bosni. Po vsebini so te pravljice slične narodnemu blagu te vrste vseh narodov, zlasti pa Jugoslovanov. Nekaj posebnega na njih je pa tisti pristno bosenski in slovanski duh, ki ga je znala pisateljica tudi v tujem jeziku dobro ohraniti. Koristiti utegne to delo morebiti s tem, da bo seznanilo neslovanske, zlasti nemške bravec z originalnim, otročje-poštenim mišljenjem bosenskega naroda. — Elegantno opremljeno knjigo krasi mnogo dobrih etnografskih slik, ki jih je naslikal Ewald Arndt.

V „**Slov. Přeledu**“ opominja neki jugoslovanski dopisnik, naj bi se Jugoslovani zedinili pri izdajanju skupnega almanaha vsaj o svojem naslovu in govorili ter pisali, kakor Čehi in Slovenci že delajo, „Slovan“ in „slovanski“ in potemtakem tudi „jugoslovanski“. Sedaj ima vsak narod drugačno obliko, ki se pa razlikuje samo po eni črki. Tako pišejo Slovenci „jugoslovanski“, Hrvatje pravijo „jugoslavenski“, pri Srbih je običajna oblika „jugoslovanski“, Bolgari pa rabijo „jugoslavjanski“. Naj bi se ohranili samo češka in ruska (slavjanskij) oblika, druge pa naj bi se prilagodile češčini ali ruščini, katera jim je pač bližja. Tako bi mogli Bolgari ohraniti rusko obliko, ostali Jugoslovani pa bi se poprijeli

češke. To obliko imajo tudi Lužičani in Poljaki (Słowian, slowiański), izpremenjeno le po pravilih svoje izgovarjave.

Knez Svjatopolk Mirskij,
bivši ruski notranji minister.

Maksima Gorkega štiridejanska drama „Dačniki“ (Letoviščniki) je bila pred kratkim na ruskih odrih prvič uprizorjena. Z največjo nestrpnostjo je občinstvo pričakovalo te uprizoritve, bilo pa je po predstavi zelo presenečeno in razočarano, da si je izborna osebje najboljše sedanje ruske rediteljke in igravke V. F. Komisarževske vse storilo, da s pomočjo izbornega igranja drama uspe. V „Dačnikih“ že ni več tiste moči, ki se je pokazala v dramah „Meščani“ in „Na dnu“. Niti prva niti druga igra nima sicer silnih prizorov, vendar pa zakriva v prvi

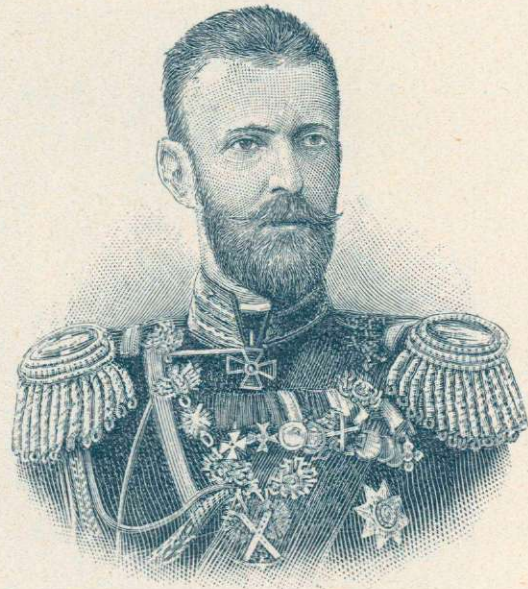

S. J. Witte,
ruski finančni minister.

dobra karakteristika, v drugi pa drznost ter zanimivost značajev pomanjkanje dejanja. V „Dačnikih“ ni nobenega zapletka, toda primanjkuje tudi zanimivih oseb in značajev, dejanje pa je razvlečeno še bolj kot v prejšnjih delih Gorkega. V „Meščanih“ je bila

enota rodbine, ki je vezala dejanje, v drami „Na dnu“ je bila enota prostora z enotnimi interesi, ki so vezali vse te ljudi, da se je drama vsaj nekako razvijala. Toda v „Dačnikih“ ni nikjer nič takega, mogli bi biti napisani tudi v 20 in 30 dejanjih, in vedno bi se isto ponavljalo. Od dram Čehova, ki se odlikujejo po mogočnem učinku dejanja, se ločijo drame Gorkega vsled svoje raztegnjenosti. V tem oziru so nekaj novega in poizkušajo prenesti v gledišče vsakdanje življenje s svojimi vsakdanjimi dogodki, kateri se ponavljajo brez dviganja in spuščanja zastora 365 krat na leto.

Poljski zgodovinar Ferdinand Hoesick je ravnokar izdal večjo historijsko monografijo „Julian Klaczko, njegovo življenje in delovanje“. Poljski revolucionar je tu popisan na dolgo in široko in pred bravčevimi očmi vzraste cela družba poljskih zarotnikov z vseh koncev Poljskega. O mnogih osebah in dogodkih izvemo tukaj marsikaj, kar je bilo do-

Veliki knez Sergij,
umorjen dne 8 febr. t. l. v Moskvi.

sedaj neznano. Zanimiv je opis teh upornikov poljskih iz l. 1830. Nekatero otroško, sanjavo dušo so se začele bojevati za razkosano domovino s praznimi rokami, brez organizacije, s srcem polnim samega navdušenja. Zanimiv je shod upornikov v Poznanju iz l. 1831. Ko so prebrali oklic na narod, poln gromovitih fraz, so začeli nekateri udeleženci jokati in zdihovati. Ravno so prelivali najslajše solze za domovino, ko odpre eden izmed članov odbora nena doma vrata in pripelje vitkega, temnolasega mladeniča z jetično rdečico na obrazu, z lepimi potezami, toda suhega in shujšanega. In začel mu je predstavljati vse po vrsti, nato pa je slavnostno postavil prišleca v sredo in izpregovoril: „Słowacki, pesnik.“ Ime Słowackega tedaj še ni bilo tako znano, da bi bilo kaj posebno učinkovalo na družbo. Toda prišlec je bil sprejet, vso stvar so mu razložili od začetka, na oklic na narod pa so prejšnji oponenti zopet odgovarjali z odkritosrčnimi solzami in ubranim sto-

kanjem. Nato je Słowacki vstal, prekrižal roke na prsih in izpregovoril z vzvišenim glasom: „Kaj pa vi mislite? Vam se zdi, da je danes treba kakor prej topov, polkov, častnikov? A jaz vam pravim, da je danes prišel čas svete anarhije.“ Hotel je še dalje govoriti, toda Stefanski, eden izmed članov iz odbora, je, zaslišavši besede „sveta anarhija“, padel v navdušenju pred noge Słowackemu in klical: „Učenik, učenik, ti si izpregovoril veliko besedo.“ Słowacki pa je, ustavljen sredi govora in sam močno ginjen vsled lastnih besed, sedel in ni izpregovoril več besedice. Shod se je končal z neredno, „sveto anarhijo“. V resnici se zdi, kakor bi se vleklo izgovorjeno geslo Słowackega skozi celo zgodovino poljsko (in morebiti tudi drugih slovanskih narodov) od začetka pa do danes. Slovanom ni bilo nikdar tega treba, kar so rabili drugi narodi; zadovoljevali so se vedno s „sveto anarhijo“. Zato pa se jim tudi tako godi povsod!

Rusija v težavah.

Težka preizkušnja je zadela rusko carstvo. Na bojišču si ne more Rusija priboriti nobenega uspeha v kljub vedno novim žrtvam. Tudi Japonska od padca Port Arturja sem ni dosegla na bojišču še ničesa, kajti obe armadi sta zakopani v zemljo in zavarovani z vsemi mogočimi sredstvi. Le po malem porivata oba vojskovodja svoje čete sem ali tje, a nobeden se ne upa iz svojih zakopov. Morda to zimo sploh ne pride do odločilne bitke.

General Grippenberga je pač Japonce napadel z večjim oddelkom pri Sandepu, a ta napad se je ponesrečil. Storil je to proti volji vrhovnega poveljnika Kuropatkina, je zapustil bojišče in se vrnil brez časti domov.

Vladivostok se pripravlja na obleganje. Šole so zaprte, žene z otroci so ga večinoma zapustile. Mesto je polno vojaštva in čaka japonskega napada. Admiral Kamimura pa je šel nasproti Roždestvenskemu, da mu zastavi pot.

A hujše je še doma. Že zadnjič smo omenili izrednega dogodka, ki je prestrašil ves svet kot napoved novih zločinov. Na praznik Sv. treh Kraljev, ko pred Zimsko palačo vsako leto car prisostvuje slovesnemu blagoslavljanju vode, ki se vrši na ledeni Nevi, ravno ob najsvečanejšem trenutku, ko metropolit povese križ skozi led v vodo, so zopet letos ustrelili v pozdrav na nasprotnem bregu postavljeni topovi. A topot niso bili vsi slepo basani. Eden je bil nabit s kartečami in — namerjen na carja. Kroglice sicer niso zadele carja, pač pa več drugih ranile. To je bil začetek nemirov. Kmalu za tem se oglase velike mase delavstva, ki hočejo biti sprejete od carja in zahtevajo, da jim da ustavo in ljudsko zastopstvo. Carja pa ni v Zimski palači, umaknil se je v Carsko selo. Vojaštvo pride, množica se ne umakne, In na-

stane boj po ulicah, v katerem postreljajo in ranijo vojaki mnogo tisoč ljudi. Stavke in nemiri trajajo še vedno. Gotovo imajo pri tem svojo roko vmes tuji, zlasti angleški vplivi, ki hočejo Rusijo oslabit. Car se bo najbrže še dolgo branil, preden dovoli ustavo.

A skrivna roka zločinskih zarotnikov, ki je zaprisegla, da uniči vso carsko rodbino, je dne 7. febr. zopet iznenadila svet s strašnim grozodejstvom. V Moskvi je vladal kot guverner carjev stric, veliki knez Sergij, sin carja Aleksandra II. Osvoboditelja. Njegov oče je umrl, ubit od bombe, ko se je peljal skozi Petrograd l. 1881. In ista usoda je zadela sina. Ko se je peljal iz Kremlja v mesto, vrže neznan zarotnik v voz bombo, ki raztrga velikega kneza na kosce. S takimi sredstvi izkušajo prestrašiti carja, da bi se vdal pritisku agitacije za nove državne oblike. Nesrečna Rusija, ali je to začetek še hujših zmed?

Knez Svjatopolk Mirskij in Sergej Juljevič Witte (str. 190.), sta dva mnogoimenovana ruska državnik. Witte je uredil ruske finance in je pridobil Francoze, da so velike kapitalije investirali na Ruskem. Odtod francoska prijaznost do Rusov. Svjatopolk Mirskij je pa kot voditelj ministrstva za notranje stvari izkušal carja pridobiti za bolj svobodno državno obliko. Izdelal je tudi že načrt ustave, a ko ga car ni sprejel, je odstopil. Ni pa izključeno, da zopet ne pride na krmilo.

Sami-bej, turški pisatelj. Pred nekoliko meseci je umrl Albanec Sami-bej Frašeri. Bil je leksikograf in publicist. Zapustil je avtobiografijo, v kateri piše, da je bil rojen l. 1850. v Albaniji v vasi Frašer. Že v zgodnji mladosti je izgubil starše. Ljudsko šolo je končal v rodni vasi, potem je šel v Janino, kjer je preživel sedem let v neki grški šoli. Delavni in inteligentni Sami-bej je govoril dobro arabski, perzijski, grški, italijanski in francoski jezik. Zato so mu izročili važno službo v Tarabulizu in v Carigradu. Umrl je kot glavni tajnik vojne komisije v Ildizu. Ob prostem času je pisal članke za turške liste, prevajal je iz francoskega na turško in je osnoval tudi list „Sabah“, ki ga je pa izdajal samo eno leto. Glavna njegova dela, ki mu bodo krasila ime, so: turško-francoski in francosko-turški besednjak, ki je doživel že več izdaj, ter turški besednjak za geografijo in zgodovino z naslovom: „Kamus-ul-Alam“ To je ogromno delo, obstoječe iz šestih zvezkov velikega formata s pet tisoč stranmi. Pri sestavljanju tega dela je rabil, kakor sam piše, dela osemdeseterih arabskih pisateljev, deseterih francoskih in enega grškega. — Ko so Turki prelivali krv v Armeniji, je napisal članek za „Temps“, ki je vzbudil senzacijo v turških krogih, in dasi se je podpisal s polnim imenom, je vendar ostal živ in je delal še nadalje mirno in svobodno.

K o g r s k i k r i z i podajamo tu sliki dveh mnogoimenovanih ogrskih politikov. F r a n c K o š u t je sin ogrskega revolucionarja Lajoša Košuta, ki je

Franc Košut,
voditelj mažarske opozicije.

organiziral mažarski upor proti habsburški dinastiji leta 1848., katerega je Avstrija potlačila s pomočjo Hrvatov in Rusov. Franc Košut je živel v izgnanstvu

Grof Julij Andrassy.

z očetom, dokler niso Mažari dosegli, da mu je kralj dovolil vrnitev v domovino. Košutovo ime pomenja boj proti Avstriji za mažarsko popolno samostojnost. Po Tiszovem padcu je dobila opozicija na Ogrskem

oblast v roke. Bil je pomenljiv trenotek, ko je kralj Franc Jozef I. sprejel v avdienci Košuta, da mu revolucionar obrazloži svoje zahteve. Grofu Juliju Andrassyu je kralj poveril sestavo nove vlade, ki se mu pa ni posrečila. Slednjič vidijo čitatelji tudi sliko grofa Khuen Hedervaryja, ki je bil mnogo let hrvaški ban in je na Hrvaškem ostal v jako slabem spominu, ker je deloval na to, da spravi Hrvaško v vedno večjo odvisnost od Ogrske. Postal je potem ministrski predsednik ogrski, a ga je strmo-glavila opozicija. Zdaj je kraljevi minister a latere.

Arheološke najdbe v Mezopotamiji. Prof. Hilprecht je pred nekaj leti našel v Mezopotamiji najstarejše sledove človeške kulture; prekopal je mnogo plasti, v katerih je našel več eno na drugi

Grof Khuen-Hedervary,
prej hrvaški ban, sedaj ogrski minister a latere.

ležečih mest. Pod neko plastjo je izkopal tempelj Sargona I. (3800 p. K. r.), pozneje za razvaline starega mesta Kaluš, katero omenja tudi sv. pismo („Geneza“). Mej razvalinami so ležali predmeti iz časa Lugalzag-gizi-ja, ki je živel približno 4500 p. K. Posebno važna je najdba stare knjižnice, obstoječe iz 18.000 lončenih ploščic, na katerih je opisano tedanje življenje. Te ploščice so najstarejša knjižnica na svetu. J. Z.

Množina zlata, ki ga približno izkopljejo na svetu na leto, se ceni na 306,584.900 dolarjev. Največ ga izkopljejo Združene države (Alaska, Kolorado in Utah). Srebra pa izkopljejo na leto približno 167,224.243 unc, in sicer največ v Mehiki. J. Z.

ZA KRATEK ČAS.

ANTON KOŽELJ.

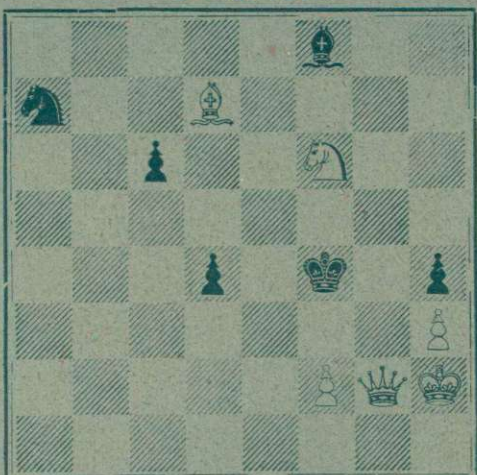

ŠAH.

Naloga 176.

Dr. E. Palkoska.

(Original.)

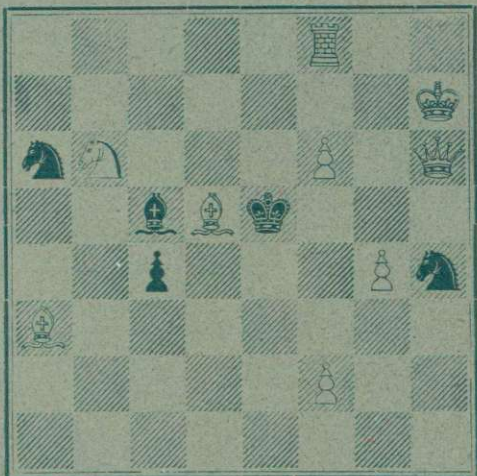

Mat v tretji potezi.

Naloga 177.

Fr. Dedrle.

(Original.)

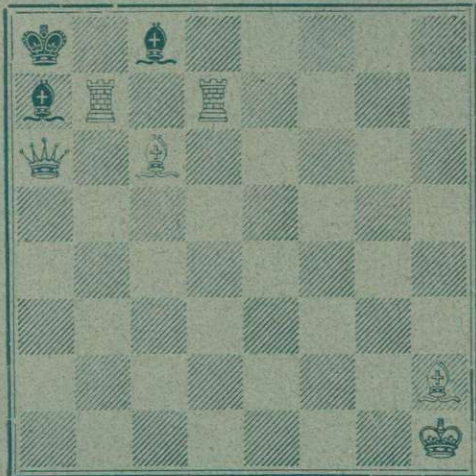

Mat v drugi potezi.

Naloga 178.

A. Uršič.

(Original.)

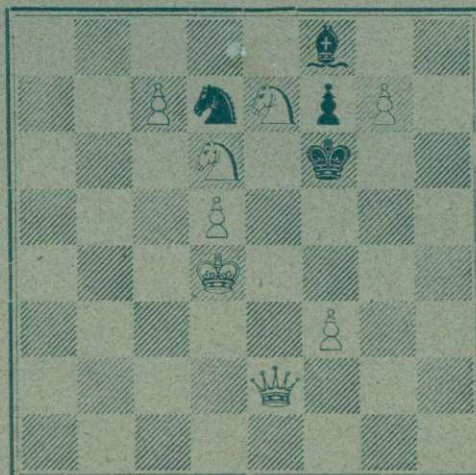

Samomat v drugi potezi.

Naloga 179.

J. Mieses.

(Reprodukcija.)

Mat v drugi potezi.

Književnost.

Založništvo Brügel & Sohn v Ansbachu je izdalo knjigo „Schachjahrbuch für 1904 von L. Bachmann“. Stane lepo vezana 2 marki. V knjigi dobimo kratek pa točen pregled (stvarni in osebni) o šahovskem življenju v turnirjih l. 1904. Glosiranje partij je zelo poučno tudi izurjenemu igravcu. Prireditelj obljublja dodatek najboljših nalog, objavljenih v l. 1902—4, o katerem izpregovorimo, kadar izide. Knjigo toplo priporočamo toliko glede vsebine kakor tudi glede cene. Češki „Narodni listy“ razpisujejo svoj prvi mednarodni turnir za 3 zložke. Pogoji: Beli sme uporabiti samo kralja z damo in pešci, ki se pa ne smejo izpremeniti v podobe; rok do 1. avg. letos. Gesla ni treba. Naslov: Josip Rašovský, Uh. Ostroh Morava (šah. turnir).

Rešitev naloge 165: 1. Da6 ♖ D, T mat.

Listnica.

J. Rašovský. Kakor vidite, smo ustregli. Na zdár! — Dr. E. Palkoska: Za namenjeni korak: Živeli! Varujte se „samomata“. Šaholjubom slovenskim: Za pravilno rešitev današnjih nalog nagradimo najboljšega reševavca z „Lehrbuch des Damesspiels“, „Schachaufgaben“ IV. (v pol usnju vezano). Pri enakih poenih določi žreb! Rok do 20. majnika!

NOVE KNJIGE.

Popis publikacija jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. 1867 do 1903. U Zagrebu 1904.

Stara Srbija i Arbanasi. Beograd 1904. Štamparija Dositrije Obradovića.

Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga 156.

Ljetopis jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1904. 18 zvezak.

Dr. Iv. Ev. Krek: **Socializam.** Hrvatski priredio Teodor Crnković. U Zagrebu 1904. Tisak Dioničke Tiskare.

Nemško-slovenski tehniški slovar. Odbor za izdajo nemško-slovenskega tehniškega slovarja je dal tiskati posebne vzorce za nabiralne listke. Na vzorcih je natančno označena oblika in so določeni vsi podatki, kateri naj se na nabiralni listek zapišejo. Gospodje nabiralci tehniških izrazov in sploh vsi oni, ki so v interesu stvari pripravljeni, podpirati odbor, da se čim preje doseže izdaja prepotrebnega nam tehniškega slovarja, se tem potom opozarjajo na navedene vzorce, kateri se brezplačno dobivajo pri „Slovenski Matlici“ v Ljubljani.

Listnica uredništva. Andrejev. Igro smo prebrali. Imate gotovo lep dar v dialogu in čeden, domač jezik. To nas veseli in svetujemo Vam, da peresa ne odložite. Toda začnite pri temelju, ne pri vrhu. Drama je vrhunec književne umetnosti. Morda ste res posebno zanjo poklicani. Spišite kaj manjšega za navadne odre. Tudi slovnice se poprimite! Ako želite natančnejše kritike v pismu, naznanite nam svoj naslov! Zdravi! — Jerčin P. Prosimo, le pošljite!

SKRIVALNICA.

Kje je vajenec?